ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ

XII–XVIII СТАГОДДЗЯЎ

ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ XII–XVIII СТАГОДДЗЯЎ

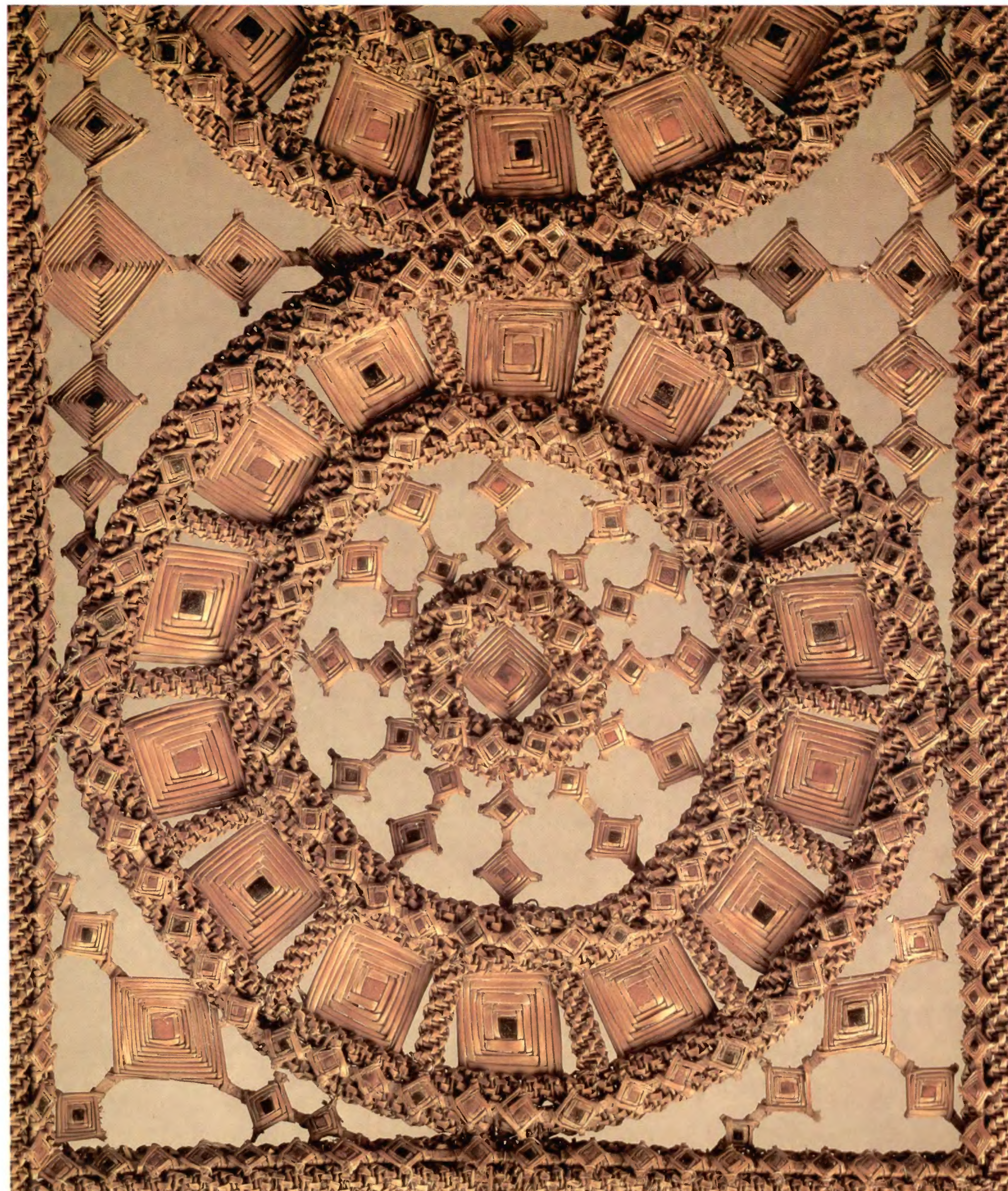

ЮВЕЛІРНАЕ МАСТАЦТВА
МАСТАЦКІ МЕТАЛ

КЕРАМІКА
ФАЯНС
ШКЛО
САЛОМКА
СКУРА

ТКАНІНЫ
ВЫШЫЎКА
КАРУНКІ
ШПАЛЕРЫ

ЮВЕЛИРНОЕ ИСКУССТВО
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ МЕТАЛЛ

КЕРАМИКА
ФАЯНС
СТЕКЛО
СОЛОМКА
КОЖА

ТКАНИ
ВЫШИВКА
КРУЖЕВА
ШПАЛЕРЫ

JEWELLERY
METAL

CERAMICS
FAIENCE
GLASS
STRAW
LEATHER

FABRICS
EMBROIDERY
LACE
TAPESTRY

ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ

XII–XVIII

СТАГОДДЗЯЎ

ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ

XII–XVIII
СТАГОДДЗЯЎ

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ
ИСКУССТВО БЕЛОРУССИИ
XII–XVIII ВЕКОВ

DECORATIVE-APPLIED
ART OF BYELORUSSIA
XII–XVIII CENTURIES

L'ART DÉCORATIF ET APPLIQUÉ
DE LA BIÉLORUSSIE
DES XII–XVIII SIÈCLES

KUNSTGEWERBE
BELORUSSLANDS
12. BIS 18. JH.

ARTE DECORATIVO APLICADO
DE BIELORRUSIA
(SIGLOS XII–XVIII)

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО БЕЛОРУССИИ
XII–XVIII ВЕКОВ

DECORATIVE-APPLIED ART OF BYELORUSSIA
XII–XVIII CENTURIES

L'ART DÉCORATIF ET APPLIQUÉ DE LA BIÉLORUSSIE
DES XII–XVIII SIÈCLES

KUNSTGEWERBE BELORUSSLANDS
12. BIS 18. JH.

ARTE DECORATIVO APLICADO DE BIELORRUSIA
SIGLOS XII–XVIII

ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ

XII–XVIII

СТАГОДДЗЯЎ

ЮВЕЛІРНАЕ
МАСТАЦТВА

МАСТАЦКІ
МЕТАЛ

КЕРАМІКА
ФАЯНС
ШКЛО
САЛОМКА
СКУРА

ТКАНІНЫ
ВЫШЫЎКА
КАРУНКІ
ШПАЛЕРЫ

МІНСК
«БЕЛАРУСЬ»
1984

ББК 85.12
Д28

Аўтар тэксту і складальнік
Н. Ф. ВЫСОЦКАЯ

Рэцэнзенты:
ВАГНЕР Г. К.
ДАРКЕВІЧ У. П.
НІКАЛАЕВА Т. В.

Кансультанты:
ВІШНЕЎСКАЯ І. І.
МАРКАВА Г. А.
ЯГЛОВА Н. Ц.
ГАДРЫ ЭВЕЛІН (Францыя)

Фота
ЛІХТАРОВІЧА Г. Л. (157)
РАЯКА П. М. і
КРАЎЧУКА В. Р. (9)
ПРОНІНА І. Ф. і
ХЕЙФІЦА Л. Г. (6)

Падрыхтавалі творы
для фатаграфавання:
КАРПЕНКА А. У.
УЛЕЗЛА Я. Р.
ШПУНТ А. С.

Д 4904000000—197 / М 301 (05)—84 Без аб'яўл.

Альбом знаёміць чытача з выдатнымі помнікамі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва перыяду ад сярэдніх вякоў да эпохі Асветніцтва, якія створаны і выяўлены на беларускай зямлі. Яны захоўваюцца ў калекцыях Беларусі, вядучых музеях нашай краіны. Многія з іх, знойдзеныя ў пасляваенны час савецкімі даследчыкамі, публікуюцца ўпершыню.

Спецыфіка дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, своеасаблівасць матэрыяльна-тэхнічных уласцівасцей асобных галін яго вызвалі неабходнасць вылучыць у альбоме тры раздзелы. Першы з іх прысвечаны ювелірнаму мастацтву і мастацкаму металу, другі — кераміцы, фаянсу, шклу, скуры, саломцы, трэці — тканінам, вышыўцы, карункам, шпалерам.

Такая сістэматызацыя матэрыялу дазволіла прасачыць час станаўлення і развіцця асобных відаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі XII—XVIII стст., выявіць іх характэрныя рысы, самабытнасць, узаемасувязі і ўплывы, вызначыць асноўныя асаблівасці мясцовай мастацкай школы.

Найбольш характэрнай галіной мастацкага рамяства сярэдневякоўя была ювелірная справа. Помнікі ювелірнага мастацтва і мастацкага металу[1], знойдзеныя ў многіх старажытных гарадах Беларусі, дапамаглі ўдакладніць своеасаблівасць іх гісторыі і тыпова старажытнарускай культуры[2]. Фарміраванне яе адбывалася пад уплывам Кіеўскай Русі, якая, у сваю чаргу, развівалася пад уздзеяннем Візантыі. Гэта красамоўна пацвярджаюць знойдзеныя ў Беларусі работы кіеўскіх залатароў: шэдэўр Старажытнай Русі — крыж Ефрасінні Полацкай (1161)[3], створаны выдатным мастаком Лазарам Богшам, які бліскуча валодаў геаметрычнай і свабоднай манерай малюнка перагародкі, і колты з Вішчына, скроневае кольца са Стара-Барысава. Засваенне кіеўскіх і візантыйскіх традыцый мясцовымі майстрамі добра выяўляецца ў свінцовых абразах з Турава[4], абразку «Барыс і Глеб» з Копысі, медальёне з адлюстраваннем Дзмітрыя з Ваўкавыска, у фрагментах алтарнай перагародкі з Гродна. Гэта яшчэ раз пацвярджае наяўнасць шляху з «вараг у грэкі», які садзейнічаў стварэнню трывалых і пастаянных кантактаў заходнерускіх гарадоў праз Кіеў з Візантыяй, а таксама прывозу абразоў у Полацк і першакласных узораў візантыйскага шкла ў Навагрудак.

Асваенне дасягненняў мастацтва Кіеўскай Русі і Візантыі адыграла асноватворную ролю ў станаўленні і развіцці культуры заходнерускіх гарадоў.

У Беларусі знойдзены помнікі свецкага мастацтва XII—XIII стст.— амулеты, колты, бранзалеты, скроневыя кольцы, вухачысткі. У іх, як і ў пластыцы Беларусі XII—XIII стст., прасочваюцца рысы «звярынага стылю» і засваенне дасягненняў аб'ёмнай скульптуры малых форм — выяўленчых шахмат «з тварыкам»[5], што назіраецца ў вухачыстцы з Навагрудка.

Майстры старажытных гарадоў Беларусі былі добра знаёмы з многімі тэхнічнымі прыёмамі апрацоўкі металу: ліццём з раз'ёмнай формай і са стратай формы, коўкай, чаканкай, зерню, сканню (філігрань), валачэннем дроту, чэрню, гравіроўкай, перагародчатай і выемчатай эмаллю.

Віртуозна ў тэхніцы ліцця па форме выкананы «Амулет-змеявік», свінцовыя абразкі з Турава, абраз «Барыс і Глеб», вухачыстка. Вялікім майстэрствам вызначаецца гравіроўка медальёна з адлюстраваннем Дзмітрыя і пласцін алтарнай перагародкі з Гродна — унікальных помнікаў, якія дапамагаюць уявіць афармленне алтарнай перагародкі XII ст.

Як і ў дробнай пластыцы, у мастацкім метале сустракаюцца помнікі раманскага мастацтва («Вадаліў» з Паўднёвай Германіі), якія яшчэ раз пацвярджаюць наяўнасць непасрэдных кантактаў старажытных гарадоў Беларусі з заходнееўрапейскімі краінамі, што аказалі пэўны ўплыў на мясцовую культуру.

Стварэнне ў Заходняй Русі лакальнага круга помнікаў адбывалася ў пераасэнсаванні традыцый мастацтва Візантыі, Кіеўскай Русі, Заходняй Еўропы, краін Міжземнамор'я і Усхода («Птушачка» з Полацка, фаянсавая чаша з Навагрудка)[6]. Ускосным пацвярджэннем выканання вырабаў на месцах з'яўляецца знаходжанне ў іх кварталаў рамеснікаў[7], а таксама ліцейных форм, тыгляў, льячкоў, нарыхтовак сыравіны, інструментаў[8]. Гэта дазваляе меркаваць аб наяўнасці пачаткаў рамесных аб'яднанняў, якія мелі месца ў іншых старажытнарускіх гарадах[9].

Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII—XIII стст., як і фрэскавы жывапіс, архітэктура, у якой даследчыкамі выяўлена некалькі архітэктурных школ, пластыка, дэманструе высокі ўзровень культуры заходнерускіх гарадоў. Яна стала магутным фундаментам для развіцця мастацтва наступнага важнейшага этапу ў гісторыі Беларусі (XIV—XVIII стст.).

Помнікі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва гэтага перыяду, якія выконваліся ў асноўным па заказу свецкіх і царкоўных феадалаў[10], цесна ўзаемазвязаны з архітэктурай Беларусі[11], яе мастацкімі стылямі.

У мастацтве Беларусі XIV—XVIII стст. вядучай галіной былі мастацкі метал і ювелірнае мастацтва, што адзначалася ўжо некаторымі даследчыкамі[12]. Іменна ў ёй працавала самая вялікая

колькасць майстроў (больш як 1700 у Вільна і Беларусі)[13], захавалася і вядома па літаратуры і архіўных крыніцах значная колькасць датаваных твораў[14]. У Беларусі налічвалася шмат цэхаў залатароў і сярэбранікаў[15], структура якіх больш за іншыя набліжалася да заходнееўрапейскіх. Гэтыя цэхі ўтрымаліся ў Беларусі і Вільна да канца XVIII ст.[16]

У залатых і сярэбраных вырабах Беларусі[17] канца XV—XVII ст. назіраецца засваенне дасягненняў заходнееўрапейскага мастацтва і стварэнне нацыянальнай мастацкай школы.

Уласцівыя готыцы рысы і элементы добра прасочваюцца ў пацірах канца XV—XVI ст. з Ружан і Навагрудка, якія тыпалагічна бяруць пачатак з твораў Германіі і Польшчы[18].

У помніках XV— пачатку XVII ст. відаць неаслабныя плённыя кантакты з мастацтвам Італіі[19]— лыжачка, рама алтарнай карціны і пацыфікал у Гродна, які датаваны 1591 г. і з'яўляецца першакласным узорам нямецкай тарэўтыкі, створанай пад уплывам італьянскага маньерызму.

Станаўленне сваёй нацыянальнай мастацкай школы адбывалася з улікам традыцый мясцовага мастацтва папярэдняга этапа і спалучэннем іх з дасягненнямі еўрапейскай культуры. Складанасць гэтага працэсу каранілася ў асаблівасцях гістарычнага развіцця Беларусі. Узаконенае Брэсцкай уніяй (1596) панаванне каталіцкай царквы выклікала неаслабную барацьбу беларускага народа за нацыянальную незалежнасць, мову, культуру. Таму засваенне заходнееўрапейскага мастацтва, якое нярэдка асацыіравалася з дзейнасцю ваяўнічага ордэна езуітаў і каталіцкай царквы, у значнай ступені было абмежавана прычынамі палітычнага характару. Яно ішло ў асноўным праз найбольш мабільнае мастацтва кніжнай гравюры[20].

Беражлівае захаванне праваслаўнага традыцыйнага канона назіраецца ў алтарным крыжы канца XVI— пачатку XVII ст. давыд-гарадоцкага майстра. Яго твор адрозніваецца ад тыпалагічна блізкіх пацыфікалаў у Пінску, Будславе, Гродна плоскаснай дэкарыроўкай формы. Мабыць, такая дэкарыроўка з'яўляецца характэрнай рысай мясцовай мастацкай школы на дадзеным этапе. Аналагічнае разуменне дэкора ўласціва полацкаму майстру, які стварыў у канцы XVI ст. «Крыж-рэлікварый» — так званы ўяўны крыж Параскевы Полацкай[21].

У шэрагу помнікаў канца XVI—XVII ст.— кубкі з Брэста, рашоткі ў Вішневе, Міхалішках, рэлікварыі майстра HP.G — усё больш відавочным становіцца нарастанне рыс барока[22].

Стыль барока з яго ўрачыстай пышнасцю, пампезнасцю, павышанай дэкаратыўнасцю, які зарадзіўся ў Італіі ў канцы XVI ст., праслаўляў каталіцкую царкву, ствараў ілюзію сацыяльнага і палітычнага дабрабыту. Ён набыў у Беларусі лакальны характар, мясцовыя асаблівасці, чаму ў значнай ступені садзейнічалі як густы заказчыкаў, так і тое, што ў стварэнні помнікаў побач з заходнееўрапейскімі мастакамі прымалі ўдзел беларускія майстры, якія абапіраліся на традыцыі мясцовага народнага мастацтва.

Вялікая роля ў станаўленні і развіцці мясцовай школы належыць замежным золатакавалям, якія працавалі ў Беларусі.

Наяўнасць значнай колькасці датаваных твораў дае магчымасць прасачыць канкрэтныя этапы развіцця гэтага стылю ў Беларусі.

У вырабах канца XVI— пачатку XVII ст. яшчэ моцныя рысы Рэнесанса (кубкі, паясы з Брэста, рашоткі ў Вішневе, рэлікварый майстра HP.G), гатызіруючыя элементы, або так званае «гатычнае барока»[23] (рамы алтарных карцін у Пінску і Будславе, пушка-цыборыум у Полацку).

Нарастанне барочных рыс назіраецца ў пласціне (1640), абразе (1652). У іх яшчэ нясмела ўведзены арнаментальны матыў кнорпеля (армушэля). Засвоіўшы моду на кветкавы арнамент (Blümenmode), якая зарадзілася ў 1650—1660 гг. у Галандыі і панавала ва ўсёй Еўропе, майстры ад абстрактнага дэкора пераходзяць да сакавітага барочнага расліннага арнаменту.

У помніках сталага барока (другая палавіна XVII ст.) да натуралістычнасці рэльефна прачаканьваюцца цюльпаны, макі, гваздзікі, нарцысы, півоні, ландышы на невялікіх сцяблах (рыза алтарнай карціны ў Камаях) або на больш пышных і доўгіх (табернакулум у Нясвіжы, аправа абраза са Старых Дзевяткавічаў).

Адзін з асноўных матываў сталага барока — акант — з'яўляецца ў помніках Беларусі з 1666 г. (пацір з Ружан), трымаецца да канца XVII ст. (аправа місалы, 1695) і ў больш засушаным выглядзе пераходзіць у мастацтва наступнага стагоддзя.

У прыкладным мастацтве Беларусі сярэдзіны — другой палавіны XVII ст. адбылося засваенне новых арнаментальных матываў і прыёмаў чаканкі. Гэтая новая арнаментыка пачынае пранікаць і ў помнікі, створаныя для праваслаўнай царквы.

Этапнымі творамі, што сведчаць аб аваладанні мясцовымі мастакамі новымі прыёмамі чаканкі, якую яны спалучаюць з ліццём, гравіроўкай і павышаным рэльефам, з'яўляецца абраз «Маці Боская Адзігітрыя» са Слуцка, крыж дзісненскага брацтва (1673) і аправа Евангелля з Урэчча. Яны вызначаюцца багаццем каларыту, дасягнутага разнастайнасцю тэхнік: праразной чаканкай, чэрню, ліццём па форме, гравіроўкай, філігранню.

Поспехі мясцовых майстроў знайшлі яркае ўвасабленне ў аправе Евангелля канца XVII ст.— 1703 г. у Дзісне. Пышны раслінны чаканны рознавысокага рэльефу арнамент з аканта, фруктаў, крылатых анёлаў абрамляе цэнтральную драбніцу аправы Евангелля з адлюстраваннем Уваскрэсення Хрыстова, у якім спалучаюцца ўсходне- і заходнееўрапейскі іканаграфічныя зводы.

У сярэдзіне — другой палавіне XVII ст. беларускія залатары засвоілі новыя тэхнічныя прыёмы чаканкі рознавысокага рэльефу, арнаментыку сталага барока і спалучылі іх з народнымі густамі, стварылі свой, лакальны варыянт барочнага мастацтва.

Гэты мясцовы варыянт яны перанеслі ў Расію, куды ў час руска-польскай вайны (1654—1667) перасяліліся ў ліку многіх выхадцаў з Беларусі. Толькі вясной 1660 г. з Віцебска выехала 30 майстроў. А ў 1656—1660 гг. з Расіі ў Магілёў, Шклоў, Віцебск, Полацк, Барысаў, Мінск неаднаразова пасылаліся даверaныя людзі, якім было даручана «сыскивать золотого и серебряного и бронного дела мастеров и учеников... их призывать к Москве на житье»[24].

Многія з гэтых рамеснікаў працавалі ва Уваскрэсенскім Нова-Іерусалімскім манастыры. Пасля звяржэння патрыярха Нікана (1666) цар Аляксей Міхайлавіч (1645—1676) патрабаваў ад манастырскіх улад «золоторей, и серебряников, и резцов, и иных всяких мастеров, которые были и ныне есть в Воскресенском монастыре, переписать и выслать их с женами и с детьми и со всеми их животы, дав им подводы, и мастеровым людям имянную роспись прислать в Оружейную палату»[25].

Пераведзеныя ў Аружэйную і Сярэбраную палаты больш за 50 выхадцаў з Беларусі[26]— рэзчыкі, чаканшчыкі, майстры скані, сусальнага серабра, чэрневых і басменных вырабаў — займаліся выкананнем заказаў царскага двара і царквы. Яны стваралі кубкі, каўшы, блюдцы, зброю, чашы, кадзілы, каўчэжцы,ківоты, аправы абразоў[27]. Многія з іх за «беспрестанную работу» акрамя кармавых былі ўзнагароджаны Аляксеем Міхайлавічам «амбурским, аглицким и кармазиновым сукном»[28].

Беларускія майстры[29] ўнеслі значны ўклад у рускае мастацтва другой палавіны XVII ст., якое развівалася ва ўзбагачэнні культур брацкіх народаў.

Паўночная вайна прынесла незлічоны ўрон гарадам, мястэчкам, сёлам Беларусі. Толькі ў Магілёве ў 1708 г. дзевяць пудоў царкоўнага серабра было перачаканена шведамі ў манеты[30].

Пасля Паўночнай вайны барока ў Беларусі ўступае ў апошнюю стадыю развіцця. У інтэр'ерах, як і ў пластыцы, у 1730—1775 гг. пануе ракако[31].

Да найбольш ранніх помнікаў гэтага стылю ў прыкладным мастацтве можна аднесці манстранц (1727) з Волпы, да позніх — рызу абраза «Маці Боская Адзігітрыя Смаленская» Пятра Сліжыка і накладку труны (1774). Выключэнне з усіх вядомых твораў складае напрастольны крыж (1789) з Гродна, які звязаны з традыцыямі мастацтва XVII ст.

Сімптомы новага стылю — класіцызму (яшчэ ў сімбіёзе з барока) — можна назіраць у грабніцы давыд-гарадоцкага майстра (1779) і манстранцы ў Будславе (1783).

Характэрнымі помнікамі ракако з'яўляюцца створаны ў другой чвэрці — сярэдзіне XVIII ст. манстранц (1727), пацір майстра Ї.Е, рэлікварыі ў Камаях, Ружанах з павышанай дэкаратыўнасцю і вычварнасцю форм, любоўю да с-падобных завіткоў. У сярэдзіне XVIII ст. у арнаментыцы з'яўляецца ракавіна, якая дала назву гэтаму стылю[32]. У дэкаратыўны арнамент з аканта ўплятаюцца стужкі, галоўкі або фігуры анёлаў, якія нясуць прылады пакут. Ускладняецца стаян. Над дэкаратыўным яблыкам іншы раз манціруецца аб'ёмная фігура Маці Боскай Нявіннае зачацце (манстранц, 1727).

Аж да канца XVIII ст. майстры захоўваюць высокі прафесіяналізм. Яны валодаюць многімі тэхнікамі: чаканкай, праразной чаканкай, гравіроўкай, ліццём, чарненнем, залачэннем.

Нягледзячы на ўзмоцненае імкненне каталіцкай царквы і пануючых класаў ніверліраваць культуру беларускага народа, яна ў XVIII ст. працягвала паспяхова развівацца.

Уласцівыя мясцовай школе залатых і сярэбраных спраў рысы прасочваюцца ў помніках з Давыд-Гарадка, Пінска, Шарашова, Месткавічаў, Гродна, Дзісны і іншых.

Наяўнасць у Давыд-Гарадку шэрага датаваных твораў і залатароў дае магчымасць уявіць характар і асаблівасці развіцця гэтага далёка не буйнога рамеснага цэнтра Беларусі[33].

Ад некалькі нязграбных і ўскладнёных барочных форм (1740—1750) мясцовыя майстры паступова пераходзяць да большай ураўнаважанасці і рацыяналістычнасці кампазіцый (1770—1779). У дыскасе, грабніцы — даразахавальніцы таго часу ўжо адчуваецца дыханне класіцызму. Давыд-гарадоцкія залатары перадавалі асноўныя стылістычныя асаблівасці сваёй эпохі. Некалькі адстае ад іх, напрыклад, гродзенскі майстар, які захаваў у сваёй рабоце (крыж 1789) барочныя формы і арнаментыку.

Давыд-гарадоцкія майстры прымалі ўдзел ва ўпрыгожанні іканастаса Георгіеўскай царквы (1724). Для мясцовага чына імі былі выкананы рызы абразоў (1752, 1767).

Пры стрыманасці і строгасці дэкора рам і цяг іканастаса, што сведчыла аб працэсе абміршчэння, які адбываўся ў мастацтве Беларусі XVIII ст., царскія вароты і размешчаныя па іх баках абразы мясцовага чына становяцца сэнсавым і ідэйным цэнтрам, якому ўдзяляецца павышаная ўвага.

Давыд-гарадоцкія майстры (1752—1767), як і сярэбранікі з Піншчыны, выканалі рызы абразоў у традыцыях барока. Пры пэўнай стылістычнай блізкасці іх творы адрозніваюцца лакальнымі асаблівасцямі і вялікай колькасцю індывідуальных манер мастакоў: давыд-гарадоцкіх майстроў захапляе ў асноўным раздробнены раслінны арнамент невысокага рэльефу, сярэбранік з Піншчыны аддае перавагу кветкам на тонкіх сцяблах з невялікім акантам, пінскі сярэбранік кветкі, вінаградныя гронкі, жалуды спалучае з ракайлем.

Значныя поспехі мясцовай школы відаць у рабоце Пятра Сліжыка, які перадае прыгажосць мафорыя Маці Боскай і гімацыя дзіцяці, аздобленых раслінным арнаментам, буйнымі кветкамі, ракайльнымі завітушкамі (іншы раз з трэльяжам). Прыгажосць рэльефнага ўзору падкрэслена канфарэнным фонам і бліскучымі залачонымі складкамі падкладкі мафорыя, хітона, праменных німбаў. З асаблівай зграбнасцю зроблены кароны. Каларыстычнае багацце і складанае пераліванне святлаценю створаны разнастайнасцю тэхнічных прыёмаў і іх дасканалым выкананнем. У рызе выкарыстаны чаканка рознай вышыні рэльефу, канфарэнне, праразная чаканка, гравіроўка, ліццё па форме, частковае залачэнне. З вялікім майстэрствам зроблены мантаж дэталяў.

У другой палавіне XVIII ст. у аправе, рызах, як і ў іншых тыпах ювелірных вырабаў, відаць стылістычная эвалюцыя. Станаўленне класіцызму прадказвае дакладны рытм вертыкальных складак рыз шарашоўскага майстра, нягледзячы на захаванне некаторых элементаў барочнай арнаментыкі.

Работы асобных рамеснікаў XVIII ст. шчыльна змыкаюцца з народным мастацтвам, якое мае цягу да прымітыву (шкатулка, 1710; аправа Евангелля з Пінска, другая палавіна XVIII ст.). У іх знайшлі адлюстраванне густы і спадзяванні пэўных сацыяльных колаў.

Буйныя заказы залатары атрымоўвалі і ад феадалаў[34], якія валодалі унікальнымі калекцыямі. У іх замках былі партрэтныя, рыцарскія залы. У сховішчы старажытнасцей меліся гетманскія булавы, жэзлы, перначы, парадныя шаблі (карабелы), залатыя і сярэбраныя рэчы, а ў тайным сховішчы — сярэбраныя фігуры апосталаў і многія іншыя каштоўныя творы мастацтва[35].

Іменна для высокапастаўленых асоб маглі быць выкананы булава і паясы з Віцебска і Брэста, булава з Каўнаса, у якіх майстры захавалі (іншы раз архаізуючыя) адлюстраванні прадстаўнікоў папярэдніх эпох, што адпавядала светапогляду шляхты эпохі сарматызму.

Уяўленне аб шырокім выкарыстанні магнатамі і шляхтай твораў ювелірнага мастацтва, якія адпавядалі патрабаванням моды, даюць партрэты XVI—XVIII стст.[36]

У быце магнатаў і шляхты выкарыстоўваўся рускі сярэбраны посуд (Міхаіл Максімаў Клікушын, чара, 1738—1759), заходнееўрапейскі (лыжкі, кубкі XVI—XVII стст.) і створаны ў Беларусі. Мясцовыя вырабы адзначаны ў інвентарах, напрыклад, «зроблен у Гродна»[37].

У залатой і сярэбранай справе Беларусі XVII—XVIII стст. побач з засваеннем заходнееўрапейскіх узораў, чаму ў значнай ступені садзейнічалі майстры з Італіі, Германіі, Польшчы, са Львова, з Кракава, якія працавалі ў Беларусі[38], відаць станаўленне беларускай нацыянальнай школы. Пры агульнаеўрапейскай эвалюцыі стыляў (XVI—XVIII стст.) для мясцовых майстроў характэрны канкрэтнасць і рацыяналістычнасць мыслення, непарыўная сувязь з народнымі і фальклорнымі традыцыямі і амаль поўная адсутнасць інтарэсаў як да абстрактнай арнаментыкі, так і натуралізму.

Немалаважную ролю ў афармленні царкоўных і свецкіх інтэр'ераў, адзення магнатаў, шляхты і іх быту адыгрываў не толькі мастацкі метал, але і іншыя віды дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва: кераміка, фаянс, шкло, скура, саломка, тканіны, вышыўка, аплікацыя, шпалеры.

Некаторыя творы гэтых відаў мастацтва дайшлі да нас толькі нешматлікімі ўзорамі, якія захаваліся ў інтэр'ерах, экстэр'ерах: антэпендыумы з паліхромнай рэльефнай скуры, тканіны, царскія вароты з саломкі, фасады цэркваў, падлогі, іканастасы, дэкарыраваныя каляровымі пліткамі, паліхромнай рэльефнай кафляй, адзенне служыцеляў культу, алтарныя заслоны, балдахіны, харугвы з тканіны, упрыгожаныя вышыўкай, карункамі, аплікацыяй.

У інтэр'ерах мяшчан, знаці з XIV ст. сустракаюцца печы з гаршковай кафляй (Віцебск, Мір, Полацк, з 1304 г.)[39]. У XV ст. усё большае распаўсюджанне атрымоўвае «міскавая» кафля (Гродна, Навагрудак, Полацк, Ліда, Дзяржынск, Копысь, Свіслач, Рагачоў, Старое Сяло, Магілёў)[40]. У XVI ст. з'яўляецца пераходная да «каробчатай» паўцыліндрычная і рашотчатая кафля, якая фарміруе новы тып «камернай» печы на фундаменце, вядомы ў Беларусі з сярэдзіны XVI ст. (Віцебск)[41].

Кафля, печы, аконнае шкло неаднаразова ўпамінаюцца ў інвентарах XVI—XVII стст. (1580,

1589, 1593, 1599, 1652, 1654, 1681, 1682)[42], а таксама імёны цаніннікаў (у Магілёве ў 1681 г.— Афанас, у 1682 г.— Фёдар)[43]. Вядома паліваная печ XVII ст. у бернардзінскім манастыры ў Слоніме[44].

З'яўляючыся важным элементам інтэр'ера, печы таксама падвяргаліся стылістычнай эвалюцыі[45]. Фарміраваліся новыя тыпы печаў: грубкі, шчыты (шчыткі), сцены (сцяноўкі). У залежнасці ад месцазнаходжання ў абліцоўцы печаў кафлю пачалі ўжываць некалькіх форм: сценную, «вонкавую», якая пакрывала амаль усю «люстраную» паверхню печы, перамычкі, вуглавую карнізную (фрызавую) і зубчатую (гарадкі, «каронкі»)[46]. Мацавалася кафля пры дапамозе румпы, якая к канцу XVI ст. мела ўжо добра развітую форму кораба, адступаючага ад краёў.

Па тэхніка-матэрыяльных адзнаках кафля дзеліцца на тэракотавую («чырвоную» — XV—XVII стст.), манахромную рэльефную і паліхромную рэльефную (XVI—XVII стст., асобныя ўзоры XVIII ст.) і распісную (XVIII ст.).

Адметнай асаблівасцю паліванай кафлі з'яўляецца адначасовая наяўнасць ангоба (Полацк) і адсутнасць яго (Віцебск), калі паліва кладзецца проста на чарапок.

Па тэматыцы кафлю можна сістэматызаваць у некалькі груп: геаметрычныя матывы, адлюстраванне флоры (кветкі, расліны, фрукты), фауны (птушкі, жывёлы), гербаў (геральдычная, эмблематычная), персон (партрэты, фігуры, скамарохі, ганчары, флейтысты), зводаў, запазычаных у хрысціянскай іканаграфіі і сімволіцы (у тым ліку тэксты і г. д.), бытавых сюжэтаў і кампазітная, рапорт у якіх набіраўся з некалькіх элементаў («паўлінава вока»). Іншы раз у кафлі спалучаецца некалькі арнаментальных матываў.

Знойдзеная кафля XV—XVIII стст. сведчыць аб значным развіцці мастацтва мясцовай керамікі ў Беларусі.

У кераміцы, як ні ў якім іншым відзе прыкладнога мастацтва, ярка прасочваюцца рэнесансныя рысы. Створаныя пад уплывам надмагільнай пластыкі Беларусі, нямецкіх, чэшскіх манет, кафлі, у якіх у сваю чаргу адбыўся працэс праламлення традыцый італьянскага Рэнесанса[47], партрэты (у кафлі) XVI ст. па стылістыцы амаль супадаюць з гравіраваным адлюстраваннем Францыска Скарыны (каля 1490— каля 1551), змешчаным у Біблії (1517—1519). Гэты факт добра паказвае пранікненне рэнесансных дасягненняў у быт феадалаў, шляхты, мяшчан, заможных гараджан, што адпавядала гуманістычнаму светапогляду, які ўмацаваўся ў шырокіх колах Беларусі.

Неаслабным у XV—XVII стст. быў народны фальклорны струмень, які выліўся ў адлюстраваннях на кафлі скамарохаў, хімер, ільвоў, ваўкоў, перададзеных часта фантастычна, з гумарам.

Асаблівае месца ў кераміцы належыць паліхромнай рэльефнай кафлі 1583 г. з Міра, матыў (вазон з кветкамі) якой у розных варыянтах атрымаў шырокае распаўсюджанне ў мастацтве Беларусі XVII—XVIII стст.

У першай палавіне — сярэдзіне XVII ст. у Беларусі адбывалася засваенне новай барочнай арнаментыкі, тэхналогіі.

Вялікі ўклад у развіццё цаніннай справы ў Маскоўскай Русі ўнеслі рамеснікі, якія перасяліліся ў другой палавіне XVII ст. з цэнтраў цаніннай справы — Шклова, Копысі, Мсціслава, Магілёва.

Беларускія майстры ўвялі канструкцыю пячной абліцоўкі без вертыкальных вуглавых швоў, румпу (з адтулінамі), адступаючую ад краёў[48] кафлю, вонкавая пласціна якой мела прамавугольную форму[49].

Асабліва вялікая роля цаніннікаў ва ўсталяванні на Русі барочнай арнаментыкі з багатым яе рэпертуарам і ўвядзенні паліхромнай эмалевай кафлі чатырох колераў — белага, жоўтага, бірузова-сіняга і сіняга,— глухіх алавяных эмаляў, якія пазбаўлялі ад неабходнасці папярэдняга ангабіравання вырабаў, і празрыстай карычневай палівы[50].

Ігнат Максімаў з Копысі, Сцяпан Іваноў (Палубес) з Мсціслава «з таварышы» адраджаюць традыцыю дэкарыроўкі фасада цэркваў пліткамі (Барысаглебская царква ў Гродна XII ст.). Вялікі аб'ём і маштаб архітэктурных збудаванняў у Расіі патрабаваў ад майстроў распрацоўкі прыгожага, пышнага барочнага арнаменту, які ярка адлюстроўваў густы сваёй эпохі.

Цаніннікі выкарысталі буйны рапорт плоскаснага малюнка італьянскіх рэнесансных тканін[51] і стварылі новы матыў, названы ў Маскве «паўлінава вока». Маштаб арнаменту дасягаўся тым, што рапорт набіраўся ўжо з пэўнай колькасці (18) вялікіх кафляў (25×32). Новыя адносіны да кафлі як дэталі архітэктурнай кампазіцыі былі незвычайнымі для рускіх майстроў[52].

Уніфікацыя дэталяў фрыза (матрыца магла ўжывацца 20—25 гадоў) дазволіла выхадцам з Беларусі, якія працавалі пасля 1666 г. у Аружэйнай палаце, наладзіць шырокую вытворчасць кафлі.

Фрызы з арнаментам «паўлінава вока» дэкарыруюць фасады, барабаны Уваскрэсенскага сабора ў Новым Іерусаліме на Істры (1656—1685), царквы Рыгора Неакесарыйскага на Палянцы (1668—1678), Пакроўскага сабора ў Ізмайлаве (1671—1679).

Вялікая партыя кафлі была завезена цаніннікамі ў Маскву і Падмаскоўе. Яна выкарыстана ў над-

варотнай царкве былога Андронікаўскага манастыра (1671), саборы Іосіфа-Валакаламскага манастыра (1688—1692), Надваротным церамку ў Маскве (1693—1694), царкве Успення ў Ганчарах (1689—1702). У апошняй побач з барочным арнаментам з яблык, груш, вінаграду, ананасаў, які дэкарыраваў бакавы фасад царквы, у барабане бакавога прадзела змешчаны аб'ёмныя паўтараметровыя фігуры евангелістаў.

Акрамя новаўвядзенняў у знешнім дэкоры, звязаным з усталяваннем кафлі як часткі вялікіх арнаментальных матываў, беларусы ператвараюць плоскую кафлю з румпай у аб'ёмныя архітэктурныя дэталі[53]. Гэта дазваляе ім упершыню ў Расіі стварацъ керамічныя трох'ярусныя алтарныя перагародкі. Ва Уваскрэсенскім саборы ў Новым Іерусаліме (1656—1685) збудавана сем такіх перагародак (8×4 м). Спецыяльна выкананы для іх набор кафлі адрозніваецца ад той, якая выкарыстоўвалася для манументальных фрызаў, парталаў, налічнікаў акон (каля 60 форм)[54]. У аб'ёмнай кераміцы сустракаюцца непрывычныя для рускіх майстроў барочныя арнаментальныя матывы (фрукты, ільвіныя маскі, рознага выгляду калоны, пілястры і г. д.)[55]. Гэтыя новаўвядзенні беларускіх майстроў у XVII ст. у Маскве «зрабілі сур'ёзны пераварот у старых уяўленнях і тым узбагацілі рускае мастацтва»[56].

У пачатку XVIII ст. у Беларусі, як і ў іншых краінах, шырокае распаўсюджанне атрымоўвае распісная кафля, якая вырабляецца па ўзору галандскай. У ёй відаць пераход ад барэльефа да размалёўкі з адлюстраваннем бытавых сцэн. У другой палавіне XVIII ст. у кафлі яшчэ захоўваецца колернасць, а к канцу стагоддзя паступова ўваходзяць сюжэты. На ўзнікаючых кафельных заводах (пад Віцебскам, 1790) пачынаюць вырабляць гладкую кафлю, як і ў Расіі[57].

У інтэр'ерах канца XVIII ст., калі асаблівая ўвага ўдзяляецца шпалерам, дыванам, мэблі, люстэркам, карцінам, больш сціплым становіцца афармленне печаў. Абліцоўка печаў светлай кафляй змяняецца ляпнінай. Форма печаў у выглядзе калон, пірамід, абеліскаў нясе ў сабе рысы класіцызму, прычым у некалькі сухаватым, нямецкім яго варыянце (Нясвіж).

На працягу XII—XVIII стст. у Беларусі развівалася самабытная архітэктурна-дэкаратыўная кераміка. Аб стварэнні помнікаў на месцах сведчаць цыліндрычныя двухкамерныя печы (Мінск)[58], наяўнасць вялікай колькасці бракаванай кафлі[59], выкарыстанне адных і тых жа матрыц для выканання тэракотавай і паліванай кафлі.

Мясцовая вытворчасць кафлі ўзнікае не пазней XIV ст.[60] Яна развівалася ў агульнаеўрапейскім русле.

У XVIII ст. у Беларусі паяўляюцца новыя галіны прыкладнога мастацтва, у тым ліку фаянс. Адна з ранніх фаянсавых мануфактур была заснавана ў Свержані (1738, 1742—1762)[61]. На ёй пад кіраўніцтвам прыдворных мастакоў Радзівілаў — Дамініка Гескі (—1764), Аляксандра і Мікалая Струмецкіх[62] ствараліся фігуркі шляхціцаў (Нацыянальны музей у Кракаве), бюсты айцоў царквы, якія захоўваліся да Вялікай Айчыннай вайны ў Нясвіжы[63], а таксама кафля, садовыя вазы, посуд, аб чым паведамляецца ў рэестрах гэтай мануфактуры.

Другая значная фаянсавая мануфактура была закладзена ў 1778—1779 гг. у Целяханах. Праіснавала яна да 1830 г.[64] Вырабы гэтай мануфактуры (з меткай «СО» або «О» карычневай, малінавай, падглазурнай) знаходзяць аналогіі ў Марэбергу пад Стакгольмам. На мануфактуры стваралася не менш як 7 відаў вырабаў: вазы для духмянасцей (pôt pourri), кафля, падсвечнікі, фігуркі і садовыя вазы з яркімі пластычнымі рэльефнымі кветкамі, гірляндамі, бычынымі галовамі (букраніі), жаночымі маскамі (Нацыянальны музей у Варшаве).

Прадукцыя гэтых мануфактур, прызначаная для ўнутранага рынку, ішла на ўпрыгожанне палацаў, паркаў.

У афармленні інтэр'ераў аптэк — новых культурных цэнтраў, што ўзнікалі ў XVIII ст., немалая роля адводзілася аптэчнаму посуду з фаянсу (сасуд у Гродна), дрэва, металу, шкла, які вырабляўся на мясцовых і замежных мануфактурах.

Вялікі попыт на вырабы са шкла прывёў да ўзбуйнення старых гут і цэнтраў у Беларусі і садзейнічаў стварэнню новых. Яны ўзніклі ў Налібоках (1717), Урэччы (1732 або 1737), Мышы (1736), Ільі (1767 або 1769), Гродна (1770), Крычаве (1779) і іншых населеных пунктах (не менш чым у 26)[65] і ў сваім развіцці абапіраліся на традыцыі мастацтва шкловытворчасці Беларусі папярэдніх эпох, у тым ліку народных гут.

Знойдзеныя археолагамі ўзоры шкла XI—XIII стст. сведчаць, як і помнікі ювелірнага мастацтва, мастацкага металу, пластыкі, аб цяснейшых сувязях з Кіеўскай Руссю (Мінск, Навагрудак, Гродна, Полацк, Лукомль, Брэст і інш.)[66], Візантыяй, Заходняй Еўропай, Блізкім Усходам (Ваўкавыск, Навагрудак, Тураў)[67].

У асноўным знойдзенае ў Беларусі шкло з'яўляецца тыпова старажытнарускім. Яно стваралася з улікам густаў жыхароў гарадоў: у Полацку часцей за ўсё сустракаюцца шкляныя бранзалеты, пацеркі аліўкавага, сіняга, жоўтага колераў, якія даюць падставу меркаваць аб наяўнасці ў другой палавіне XIII ст. мясцовага шклавырабу, у Мінску — чорнага, былі таксама вядомы празрыстыя,

блакітнага, зялёнага, фіялетавага, карычневага, жоўтага, аліўкавага і чырвонага колераў[68].

Мабыць, у XIV—XVI стст. працягвалі функцыяніраваць цэнтры шклавырабу, якія ўзніклі ў папярэдні перыяд (Полацк, Ліда?)[69]. Уяўленне аб развіцці і распаўсюджанні тыпаў і форм сасудаў у XV ст. дае летапіс[70].

У XV—XVII стст. паяўляюцца цэхі ў Вільна, Гродна, Магілёве, Полацку, Міры[71], гуты, узнікаюць новыя цэнтры ў Брэсце, Шыдлоўцах, Любчы, Полацку, Оршы, Магілёве, Шклове, Мігуновічах, Навагрудку, Друцку, Тураве, Пінску, Іўі і ў іншых гарадах[72].

Вырабы са шкла XV—XVII стст. дайшлі да нас у шматлікіх фрагментах. Аб шырокім выкарыстанні іх у быце, у інтэр'ерах сведчаць інвентары і архіўныя матэрыялы[73].

Шкларобы (Афонька Юдзін з Копысі, Івашка Самойлаў са Шклова і інш.), люстэршчыкі, гранільшчыкі алмазаў, якія працавалі ў Маскве ў другой палавіне XVII ст., унеслі значны ўклад у рускае мастацтва[74].

Больш поўнае ўяўленне аб стане мастацкага шкла ў Беларусі даюць такія мануфактуры, як Налібоцкая (1717—1867), Урэцкая (1732 або 1737—1846)[75].

Налібоцкая шкляная мануфактура была створана па тыпу саксонскай дрэздэнскай. Колькасць нямецкіх спецыялістаў у ёй паступова памяншалася, мясцовых — павялічвалася.

Да 1750 г. адбываўся абмен майстрамі і вырабамі гэтых дзвюх мануфактур, што садзейнічала ўздыму і больш інтэнсіўнаму развіццю вырабу шкла ў Беларусі. Аб'ём прадукцыі ў іх быў вельмі вялікі: у 1798 г. у асартыменце ўпамінаецца 100 назваў.

Вырабы ўрэцка-налібоцкай мануфактуры створаны ў рэчышчы агульнаеўрапейскай культуры[76]. У ранніх узорах адчуваецца вялікі ўплыў вядучых еўрапейскіх цэнтраў шклавырабу гэтага часу — Чэхіі і Германіі. У работах сярэдзіны — другой палавіны XVIII ст. з'яўляюцца адметныя рысы: спачатку некаторая нязграбнасць, цяжкавагавасць і непрапарцыянальнасць форм, потым пошукі новых варыянтаў іх і, нарэшце, стварэнне мясцовых (каля 15)[77].

Адметнай рысай гэтых мануфактур быў высокі ўзровень шліфоўкі і гравіроўкі. Шліфавальшчыкі і гравіроўшчыкі Налібок і Урэчча засвоілі тэхнічныя прыёмы нямецкіх шкларобаў, мясцовых залатароў і сярэбранікаў і беражліва перадавалі гэтае мастацтва з пакалення ў пакаленне. Вядомы цэлыя дынастыі майстроў Дубіцкіх, Рымашэўскіх, Залескіх, Станцэвічаў, Адамовічаў, Александровічаў, Дашкевічаў і інш. У іхніх вырабах ужываецца плоскасны і аб'ёмны тыпы гравіроўкі. Арнаментальнымі ўзорамі, своеасаблівымі «кужбушкамі» для мясцовых майстроў служылі вырабы чэшскіх, нямецкіх гут, гравюры старадрукаваных кніг, якія выдаваліся ў Вільна, Беларусі, Заходняй Еўропе[78].

Форма помнікаў сярэдзіны — другой палавіны XVIII ст. (шкляныя рамы люстэркаў, кубкі, флеты, штофы, жырандолі) і арганічна звязаны з ёй дэкор (донцы, чашы з гравіраваным і рэльефным раслінным арнаментам, геральдычнымі матывамі, вензелямі, эмблематамі, манаграмамі), прапорцыі і малюнак балясападобных ножак выкананы ў традыцыях пышнага, урачыстага барока. К канцу стагоддзя пад уплывам англійскага шклавырабу, найбольш магутнага еўрапейскага мастацкага цэнтра, змяняецца характар помнікаў. Форма вырабаў становіцца больш строгай, адсутнічае балясіна ў ножках флетаў, кілішкаў, з'яўляецца новая форма донца, уводзіцца рэгулярны геаметрычны арнамент — «несапраўдная алмазная грань». Гэта сведчыць аб станаўленні ў шкловытворчасці класіцызму.

На ўрэцка-налібоцкіх мануфактурах стваралася пераважна бескаляровае шкло, але вядомы асобныя ўзоры і каляровага (зялёнага і рубінавага).

Славу гэтым мануфактурам прынёс выраб люстэрак, упрыгожаных рамамі са шкла з разьбой і шліфоўкай, а таксама люстраў, жырандоляў, рэфлектараў.

На базе традыцый мастацтва XV—XVII стст., у тым ліку і народных гут, і скарыстаўшы дасягненні заходнееўрапейскай шкловытворчасці, у Беларусі было створана мастацкае шкло з мясцовымі адметнымі асаблівасцямі.

Вельмі важная роля ў быце, касцюме феадалаў, афармленні інтэр'ераў на працягу XII—XVIII стст. належала ткацтву, вышыўцы, карункам, шпалерам і дыванам.

Найбольш раннія ўзоры ткацтва адносяцца да XII ст. (Гродна, Мінск, Навагрудак)[79]. Адначасова з дарагімі ўзорнымі, залотнымі прывазнымі тканінамі ў старажытных гарадах Беларусі выкарыстоўвалася прадукцыя мясцовага вырабу, аб чым сведчаць шматлікія знаходкі археолагаў (валокны шэрсці, ільну, верацёны, дэталі ткацкіх станкоў)[80].

У XV—XVII стст. тканіны шырока імпартаваліся з Італіі, Іспаніі, напрыклад залотны пяцельны рыты аксаміт XVI ст. з буйным рапортам плоскага арнаменту[81].

Аб знаёмстве вышывальшчыкаў у Беларусі з традыцыямі заходнееўрапейскай і рускай сюжэтнай і арнаментальнай вышыўкі канца XV—XVI стст. даюць уяўленне фрагмент «пеляны» з Полацка і калона арната з Пінска. Фонам для вышыўкі служылі тафта, камка, атлас, прывезеныя з Захаду і Усходу.

Тканіны ўпамінаюцца ў інвентарах цэркваў, палацаў, у завяшчаннях, кантрактах з майстрамі ў XVI—XVII стст.[82] Напрыклад, у інвентары Ляшчынскага манастыра пад Пінскам (1588): «кітайка чырвоная, крашаніна чырвоная, набіванка, камка, махаяравыя бурнатныя, золатагаловыя, аксаміт, адамашак, шоўк, гамлет, паўатлас»[83]. Яны каштавалі вельмі дорага і таму былі даступны толькі высокапастаўленым асобам, беражліва захоўваліся, перадаваліся па спадчыне, перакройваліся і перашываліся. Тканіны лічыліся каштоўным падарункам. «Агліцкім» сукном і іншымі замежнымі адрэзамі неаднаразова ўзнагароджваў Аляксей Міхайлавіч беларускіх майстроў, якія працавалі ў Маскве. Жывапісцу Афанасію Антановічу (у 1539—1540 гг.) архімандрыт гродзенскага Барысаглебскага манастыра абяцаў «кгды року дослужить две копы грошей, або сукно пурпиянское дати и добровольно отпустити»[84].

Каштоўны матэрыял па арнаментыцы тканін, карункаў, вышывак, тасьмы, стужак даюць творы жывапісу і скульптуры Беларусі XII—XVIII стст.[85]

У XVII ст. рамеснікі ў цэхах Слоніма (1605, 1609—1697), Мінска (1686), Слуцка (1664, 1683—1705), Капыля (1706)[86] і ў многіх іншых цэнтрах ткацтва (Нясвіж, Давыд-Гарадок, Клецк, Койданава, Любча, Мір, Ружаны, Карэлічы, Друя, Шклоў, Быхаў, Копысь, Горкі, Магілёў, Полацк, Дуброўка)[87] выраблялі сукно, атлас, тасьму, галуны.

У статуце цэха слуцкіх ткачоў (1664) быў запісаны вельмі цікавы для нас пункт аб патрабаванні да вырабу: «Шырыня кожнага палатна павінна быць такой, колькі складае маток нітак, зложаных у два разы»[88].

У XVII ст. яшчэ сустракаецца вышыўка «ў прыкрэп» каляровымі і залотнымі ніткамі, вядомая ў мастацтве канца XV—XVI ст., але большае распаўсюджанне атрымоўвае характэрная для барочнага мастацтва Заходняй Еўропы і Расіі залотная высокарэльефная дэкаратыўная арнаментаваная вышыўка «ў прыкрэп» па карце, так званая «вышыўка на чаканную справу».

Залаташвейнікі ў канцы XVI — першай палавіне XVII ст. нярэдка ўваходзілі ў аб'яднаныя цэхі з ткачамі, сярэбранікамі, ювелірамі, рэзчыкамі па дрэву, як, напрыклад, у Слуцку [89].

У XVII ст. пачынаецца вытворчасць бязворсавых дываноў (кілімаў) у Мядзелі, пад Мсціславам, у Мінску, Слуцку, Магілёве, Шклове, Полацку і ворсавых дываноў у Слуцку [90].

У XVI—XVII стст. у Беларусі былі закладзены асновы ўзорнага мастацкага ткацтва, вышыўкі, дыванавай вытворчасці, на базе якіх шырокае развіццё атрымалі мануфактуры.

Тканіны рускай, заходнееўрапейскай і мясцовай вытворчасці, якія выкарыстоўваліся ў свой час для касцюмаў, абіўкі мэблі, інтэр'ера і дайшлі да нас часта ў паўторным ужыванні (у царкоўным адзенні), даюць магчымасць убачыць прыгажосць іх узораў, уменне майстроў узаемаўвязваць розныя па малюнку тканіны ў адзінае цэлае, дзе важная роля адведзена вышыўцы, карункам, галунам.

У XVIII ст. у Беларусі была наладжана вытворчасць разнастайных відаў шаўковых, залотных тканін (адамашак, атлас, паўатлас, аксаміт і інш.), шаўковых і залотных карункаў (край, аграмант, прошва), набіванкі.

У шаўковых тканінах, што ствараліся на мясцовых мануфактурах, відаць засваенне распрацаванай таленавітым ліёнскім ткачом і мастаком Жанам Рэвелем (Jean Revel, 1684—1751) новай тэхнікі «points rentrés», якая дазволіла перадаваць святлоценявую мадэліроўку форм (буйных кветак) узора[91] і арнаментальных матываў французскіх тканін — карункавыя ўзоры, імітацыю футра, ракайль, архітэктурны, фларальны і арыенталізуючы, шынаўзеры («chinoiseri»).

У тканінах мясцовых мануфактур амаль адначасова з французскім прыкладным мастацтвам 1760—1780 гг.[92] прасочваецца стылістычная эвалюцыя (ад ракако да класіцызму). У арнаментыцы з'яўляюцца букеты са стужкамі, гірлянды, вянкі, палявыя кветкі, знікае ракайль, выпрамляюцца вертыкальныя палосы, высвятляецца фон і іншымі становяцца суадносіны яго і дэкаратыўных форм. Большая строгасць, рэгулярнасць, ураўнаважанасць кампазіцый дэманструюць станаўленне класіцызму, якое адбылося ў ткацтве раней, чым ва ўсіх астатніх галінах прыкладнога мастацтва Беларусі.

Найбольш паслядоўна гэтая з'ява назіраецца на ўзорах, створаных, магчыма, на мануфактуры ў Ружанах і каралеўскай мануфактуры ў Гродна (пасля 1765—1784) пры кіраванні ёю Антоніем Тызенгаўзам (1733—1785) і пры генеральным дырэктары французе Якабу Бек'ю (Jakub Bécu)[93], які прыбыў у 1772 г. з Берліна.

У адным з пісьмаў (1777)[94] ліёнскі майстар, ткач гродзенскай мануфактуры Вінцэнт Дзюпяней, упамінаў аб ткачах Селімандзе з Ліёна, Пілецi, Паалецi, Карсаліні з Фларэнцыі і іншых мастаках з Гамбурга, Данцыга, Саксоніі, якія жылі ў Гродна. Усяго на каралеўскай мануфактуры працавала не менш як 70 замежных майстроў. Матэрыялы і 70 % абсталявання былі завезены з Ліёна, Гданьска, Неапаля. Стваральнікамі малюнкаў былі французскія мастакі.

На шаўковай каралеўскай мануфактуры, як і на 20 іншых, выпускаліся прадметы раскошы. Яны адпавядалі густам шляхты і магнатаў, якія арыен-

таваліся на навамоднае заходнееўрапейскае мастацтва. Стужкі, дываны, шалі, кісяі, шаўковыя і абіўныя тканіны, карункі, галуны, абрусы, сурвэткі з галандскага палатна і многія іншыя вырабы былі выкананы на шаўковай, дывановай, карункавай, палатнянай, суконнай, паркаледрукаванай фабрыках па заходнееўрапейскіх узорах. Па выключнай дыхтоўнасці матэрыялу, маляўнічай палітры, элегантнасці і багацці ўзораў, віртуознай тэхніцы выканання яны адставалі ад французскіх і былі значна даражэйшыя, што і паслужыла адной з прычын крушэння задумы А. Тызенгаўза[95].

У XVIII ст. адбываюцца перамены ў вышыўцы — уводзяцца новыя матэрыялы і тэхнічныя прыёмы, выкарыстоўваюцца шклярусы, перламутр, бліскаўкі. Вышыўка выконваецца біццю і каніцеллю. Рэльефная вышыўка змяняецца гладдзю. Сустракаецца вышыўка арнаментальная, сюжэтная тамбурным швом і сінеллю. Сур'ёзная ўвага ўдзяляецца аплікацыі (праразной і накладной) з выкарыстаннем залотнага галуна, вышыўкі каляровымі шаўковымі ніткамі. У гэтым жа стагоддзі працягвае развівацца набіванка (вядомы і датаваны помнік 1781 г.).

Наяўнасць мясцовай вытворчасці, якая ўвабрала традыцыі французскага мастацтва і характэрнага для барока (XVIII ст.) вяртання да культуры Усходу, знайшла ўвасабленне ў найбольш значным і магутным цэнтры ткацтва Беларусі — Слуцку.

Узнікненне слуцкай «Персіярні» адбывалася ў 1730—1750-я гг. на базе рэарганізацыі трох прадпрыемстваў — фабрыкі залотных галуноў, паясоў і «розных матэрый» — і перамяшчэння мануфактуры паясоў з Нясвіжа ў Слуцк[96]. Гэта першы (нясвіжска-слуцкі) перыяд слуцкай «Персіярні» (паясоў з меткай «Нясвіж» пакуль не знойдзена).

У 1757 г. на вучобу ў Станіслаў (цяпер Івана-Франкоўск) накіроўваюцца мясцовыя майстры Іосіф Барсук, Томас Хаецкі і Ян Гадоўскі. Яны не толькі асвоілі вопыт гэтай мануфактуры, але і прывезлі «персідскія, стамбульскія і кітайскія» станкі, а таксама выканалі дыпламатычную місію: па даручэнню магната запрасілі вядомага майстра і мастака Яна Маджарскага перасяліцца ў Слуцк. У канцы 1757 г. ён быў ужо ў Беларусі. У наступным годзе ў Нясвіжскім замку М. К. Радзівіл падпісвае кантракт на выраб «персідскай, турэцкай, кітайскай матэрыі і работы» з гэтым таленавітым армянскім майстрам Янам Маджарскім (Ioannes, Jan Madżarski, Іван Манджарэнц, бацька Нума), «родам са Стамбула» (— пасля 1780 г.), які ў час сваёй дзейнасці ў Станіславе заклаў асновы фарміравання новага тыпу пояса, які атрымаў сваё далейшае развіццё ў Слуцку.

К 1760 г. у Слуцку мелася абсталяванне, працавалі кваліфікаваныя спецыялісты і «хлопцы», якіх па ўмовах вышэйназванага кантракта павінны былі «вывучыць дасканала той рабоце персідскай». Плацілі ўсім рамеснікам «згодна ступені майстэрства».

У гэты найбольш плённы і адказны перыяд слуцкай мануфактуры (каля 1760—1778) знайшло сваё завяршэнне фарміраванне тыпу «слуцкага пояса». «Metr fabriki perskoj» Ян Маджарскі паменшыў шырыню персідскага пояса да 20—40 см, змяніў яго даўжыню да 260—450 см для таго, каб, склаўшы папалам, яго можна было адзін — тры разы завязаць вакол таліі з апушчанымі спераду канцамі. Спосаб нашэння такіх паясоў можна ўбачыць на партрэтах магнатаў і шляхты 1760—1800 гг. «Главы» пояса, з'яўляючыся найбольш выразнымі элементамі кампазіцыі, перш за ўсё прыцягвалі ўвагу майстра. Ён адмовіўся ад трох, чатырох і больш матываў і пакінуў толькі адзін, два, радзей тры, павялічыў іх да 25—30 см. На канцах паясоў яшчэ іншы раз захоўваліся элементы ўсходняй арнаментыкі, але асноўны акцэнт рабіўся на раслінны матыў. У сярэдніку з папярочных палос і бардзюрах пояса знікаюць умоўна-геаметрычны арнамент, адлюстраванні людзей, жывёл, партрэты. У гэты перыяд Янам Маджарскім была выпрацавана строгая і гарманічная структура арнаменту пояса новага тыпу.

«Слуцкі пояс» набыў поўную кампазіцыйную завершанасць на трэцім этапе развіцця слуцкай мануфактуры (1778—1807) пры былым камісару яе (з 1762), потым арандатару, сыну і пераемніку Яна Маджарскага — Леоне Маджарскім (—1811).

Гэты перыяд азнаменаваны, па-першае, з'яўленнем новага мастацкага рашэння сярэдніка пояса, у якім чаргаванне аднолькавай шырыні палос замяняецца рознымі па колеру, шырыні, арнаменту, па-другое, больш гучным каларытам, па-трэцяе, аконтурваннем арнаменту малюнка канцоў пояса і, нарэшце, павышэннем увагі да махроў, якія цяпер заўсёды прышываюць да пояса (даўжыня 5—20 см).

Іменна ў гэты час матывы мясцовай флоры (васількі, незабудкі, рамонкі, жалуды, елачкі, лісце клёна, дуба і інш.) поўнасцю выцясняюць персідскую арнаментыку.

Заслуга слуцкіх ткачоў у распрацоўцы двухбаковага з чатырма асноўнымі колерамі пояса, стварэнне якога падвяло вынікі пройдзенага мануфактурай шляху ад аднабаковага (з выварагам) з адным і двума асноўнымі колерамі да двухбаковага (без вывараtу) з двума асноўнымі коле-

рамі і, нарэшце, пояса з чатырма асноўнымі колерамі, у малюнак якога дадаткова было ўведзена яшчэ два колеры.

На слуцкай мануфактуры выраблялiся шаўковыя, шаўковыя з уключэннем залотнай (прадзенай) ніткі паясы і асабліва каштоўныя, цяжкія «літыя» (lamé d'or) паясы, гладкая бліскучая паверхня якіх дасягалася залотнай (валачонай) ніткай утку, што закрывала шаўковую аснову. Залотныя ніткі ў сваю чаргу расплюшчваліся пракаткай металічным валікам. Такія валікі тайна па частках былі прывезены ў Беларусь з Канстанцінопаля Янам Маджарскім.

Слуцкая «Персіярня» ўнесла каштоўны ўклад у еўрапейскае ткацкае мастацтва — выпрацавала свой тып пояса. Беларускія майстры Іосіф і Васіль Барсукі, Міхаіл Барацэвіч, Канчыла Лойка і інш. асвоілі складаную тэхналогію і ўсходнія матывы, перапрацавалі іх і замянілі рэалістычнай арнаментыкай і прывычным каларытам надалі слуцкаму поясу нацыянальную своеасаблівасць.

Высокі тэхнічны і мастацкі ўзровень выканання садзейнічаў шырокаму распаўсюджанню іменна гэтага тыпу пояса на тэрыторыі Рэчы Паспалітай і далёка за яе межамі. Прадукцыя са Слуцка вывозілася ў Расію і ў многія краіны Еўропы.

Адлюстроўваючы густы магнатаў і шляхты XVIII ст., слуцкі пояс арганічна ўпісваецца ў барочную культуру Беларусі, якая набыла нацыянальныя характэрныя рысы. У ткацтве слуцкай мануфактуры відаць сімбіёз барока з класіцызмам з іх зваротам да ўсходняй экзотыкі.

Тып слуцкага пояса цалкам быў запазычаны французскімі майстрамі на «Персіярні» ў Гродна (Ласосні і Гарадні — меткі на паясах адсутнічаюць), дзе была зроблена спроба стварыць еўрапейскі варыянт пояса, мала звязаны з народнай традыцыяй, які атрымаў у далейшым назву «польскі». У рэестры гэтай фабрыкі (fabrique de ceinture à la turque) было выдзелена тры тыпы пояса (ceintures ordinaires, ceintures en taffetas, ceintures à fleurs) коштам ад 8 да 30 злотых.

Час росквіту гродзенскай мануфактуры звязваюць з кіраваннем ёю (1774—1778) ліёнскім мастаком і ткачом Франсуа Селімандам (Fransois Selimand), які змог найбольш арганічна спалучыць французскую арнаментыку (у сярэдніку, канцах, бардзюры) з тыпам слуцкага пояса. Гэты майстар, чутка рэагуючы на моду, пачаў распрацоўваць і ўводзіць у пояс усходнюю арнаментыку. Тэхнічнымі справамі «Персіярні» кіраваў француз Ян Людовік Інарда (Jan Ludowik Inarda)[97].

У другой палавіне XVIII ст. паясы тыпу слуцкіх выраблялiся ў Ружанах (метка FR — фабрыка ружанская)[98], Карэлічах і за межамі Рэчы Паспалітай — Гданьску, Ліёне пры мастаку П'еру Тусену Дэшазелу (Pierre Toussaint Dechaselle, ou de Chazelle, 1752—1833; метка P. J.)[99]

У XVIII ст. у ткацтве былі дасягнуты вельмі вялікія поспехі — асвоены новыя прывазныя матэрыялы, найскладанейшая тэхналогія (нават вопытны французскі ткач выпрацоўваў у дзень не больш за 10 см узорнага палатна)[100] і арнаментыка. У Беларусі былі створаны буйныя мануфактуры. Яны выпускалі тканіны, якія па свайму мастацкаму ўзроўню не ўступалі рускім і многім заходнееўрапейскім цэнтрам.

Немалаважная роля ў афармленні інтэр'ераў палацаў у XVIII ст., як і ў XVII, належала шпалерам і дыванам. Яны выраблялiся ў Гродна, Слоніме, Карэлічах.

У шпалерах гродзенскай каралеўскай мануфактуры ў большасці сваёй пераважалі арнаментальныя матывы — раслінныя, геаметрычныя, геральдычныя (Дзяржаўны гісторыка-этнаграфічны музей ЛітССР).

З дванаццаці вядомых шпалер слонімскай мануфактуры з адлюстраваннем статуй у нішы захаваліся толькі дзве — Флейтыст, Вакханка (Нацыянальны музей у Кракаве).

Найбольш высокі мастацкі і тэхнічны ўзровень выканання вызначаў шпалеры, створаныя на мануфактуры ў Карэлічах, на якую каля 1762 г. былі пераведзены майстэрні з Міра, Альбы і Камянца.

Выкананыя ў лепшых традыцыях еўрапейскага мастацтва XVIII ст. шпалеры з адлюстраваннем партрэтаў, канкрэтных эпізодаў з жыцця магнатаў, якія ўслаўлялі іх подзвігі, створаны па адной схеме. Арнаментальнае абрамленне з барочнымі клеймамі і гербамі выдзяляе сюжэтныя кампазіцыі. Створаныя ў Карэлічах тры шпалеры сярэдзіны — другой палавіны XVIII ст., якія захаваліся ў Нацыянальным музеі ў Кракаве, і палавіна шпалеры «Бітва пад Славечнай» («Бітва пад Мазырам») ткачыхі М. К. (Марыя Кулакоўская; Львоўскі гістарычны музей) сведчаць аб станаўленні і развіцці ў мастацтве Беларусі новых жанраў.

Пампезнасць, павышаная дэкаратыўнасць, вялікія памеры шпалераў, у якіх па-майстэрску выкананыя шматфігурныя кампазіцыі разгортваюцца на фоне пейзажу, уражваючае ўменне перадаць пышнасць касцюмаў, індывідуальныя характары персанажаў сведчаць аб выдатных здольнасцях прыдворных стваральнікаў картонаў (Іосіф і Рудольф Гескі) і мясцовых ткачых — Анастасіі Маркевіч, Марыі Кулакоўскай і інш. Часам імі выконваліся кампазіцыі карцін вядомых заходнееўрапейскіх мастакоў, напрыклад Абрахама Ван Вестэрфельда (Abraham Van Westerveld, Weserfeld,— 1692).

Збліжэнне са станковым жывапісам, якое наглядалася ў шпалерах карэліцкай мануфактуры, было характэрна для еўрапейскага мастацтва XVIII ст.

Выдатныя помнікі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі XII—XVIII стст. паказваюць, што яны займаюць такое ж пачэснае месца, як жывапіс і пластыка. Усе віды мастацтва развіваліся ў самай цеснай узаемасувязі і ўплыве, яны адыгралі важную ролю ў афармленні інтэр'ераў, якія, у сваю чаргу, былі арганічна зліты з архітэктурай. Іх вызначае стылістычнае адзінства. Развіваюцца яны амаль сінхронна з заходнееўрапейскім мастацтвам.

У XV—XVIII стст. у дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, як і ў жывапісе, пластыцы, відаць станаўленне і развіццё нацыянальнай школы, якія адбываліся на базе культуры папярэдняга перыяду.

Мясцовыя майстры розных галін умелі падкрэсліць арнаментыкай форму прадметаў, выявіць асаблівасці матэрыялу. Іх творы, адзначаныя высокім тэхнічным майстэрствам, з'яўляюцца «для нас добрай школай» (А. В. Луначарскі)[101].

ЮВЕЛИРНОЕ
ИСКУССТВО
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
МЕТАЛЛ

JEWELLERY
METAL

ORFÈVRERIE
MÉTAL
ARTISTIQUE

SCHMUCKKUNST
METALLKUNST

ORFEBRERÍA
METAL

ЮВЕЛІРНАЕ МАСТАЦТВА

МАСТАЦКІ МЕТАЛ

1

БАРЫС І ГЛЕБ. Сярэдзіна XII ст.
Бронза, ліццё. 11×6,5×1.

Мінск. Музей Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна.
Знойдзена археолагам Э. М. Загарульскім у 1972 г. у Копысі. Раскопкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна.

Публікацыі:
Загорульский Э. М. Раскопки в Копыси.— Арх. открытия 1972 г., 1973, с. 353—360; Загорульский Э. М. Открытия в Копыси.— Неман, 1973, № 1, с. 191; Штыхов Г. В. Города Полоцкой земли (IX—XIII вв.). Мн., 1978, с. 95.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — знойдзена ў культурным пласце дамангольскага перыяду другой палавіны XII— першай палавіны XIII ст. Той жа іканаграфічны тып выкарыстаны ў абразку XII—XIII стст. Глеб (Рыбаков Б. А. Ремесло Древней Руси. М., 1948, с. 425) і абразку з адлюстраваннем Глеба (Давыда) XI ст. (Рыбаков Б. А. Прикладное искусство Киевской Руси IX—XI вв. и южнорусских княжеств XII—XIII вв.— В. кн.: История русского искусства. М., 1953, т. 1, с. 282).

БОРИС И ГЛЕБ. Середина XII в.
Минск. Музей Белорусского государственного университета имени В. И. Ленина.

SS BORIS AND GLEB. Mid-XII cent.
Minsk. Byelorussian State V. I. Lenin University Museum.

SAINT BORIS ET SAINT GLEB. Milieu du XIIe s.
Musée de l'Université V. I. Lénine de Biélorussie, Minsk.

HEILIGER BORIS UND GLEB. Mitte 12. Jh.
Minsk. Museum bei der Belorussischen Lenin-Universität.

SAN BORÍS Y SAN GLEB. Mediados del siglo XII.
Minsk. Museo de la Universidad Estatal de Bielorrusia «V. I. Lenin».

КОЛТЫ. Сярэдзіна — другая палавіна XII ст.
Серабро, залачэнне, перагародчатая эмаль. 4,7×4,5×1.
Музей Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна.
Знойдзены археолагам Э. М. Загарульскім у 1976 г. у вёсцы Вішчын Гомельскай вобласці.
Раскопкі Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна.

Публікацыі:
Ваганава А. М. Умацаваныя феадальныя сядзібы XI—XIII стст.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1980, № 2, с. 43—44, іл. перад с. 24.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — са скарбу, закапанага ў сярэдзіне XIII ст.

СКРОНЕВАЕ КОЛЬЦА. XII—XIII стст.
Золата, чаканка, скань, зерньь. 2,8×2,9×1,2.
Маладзечна. Мінскі абласны краязнаўчы музей.
Знойдзена археолагам Г. В. Штыхавым у 1971 г. у Стара-Барысаве.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.

Публікацыі:
Яніцкая М. М. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва XIV—XVIII стст.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1975, т. 12, іл. № 1 пасля с. 616; Штыхов Г. В. Киев и города Полоцкой земли.— В кн.: Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 62.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — XII—XIII стст.

ВУХАЧЫСТКА З АДЛЮСТРАВАННЕМ САБАЧКІ. XII ст.
Метал, ліццё. 6,5×2,7×0,5.
Мінск. Дзяржаўны музей БССР.
Знойдзена археолагам Ф. Д. Гурэвіч у 1960 г. у Навагрудку (пад'ёмны матэрыял).
Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне).

Публікацыі:
Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, № 41; Штыхов Г. В. Города Полоцкой земли (IX—XIII вв.). Мн., 1978, с. 71; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 107, рис. 84 (3).

БРАНЗАЛЕТ З АДЛЮСТРАВАННЕМ ДРАКОНАЎ. Сярэдзіна XIII ст.
Золата, ліццё, валачэнне. 0,8×7,5×7,5.
Дзяржаўны музей БССР.
Знойдзены археолагам В. Р. Тарасенкам у 1951 г. у Мінску.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.

Публікацыі:
История БССР /Под ред. В. Н. Перцева, К. И. Шабуни, Л. С. Абецедарского. Мн., 1954, с. 63; Тарасенко В. Р. Древний Минск.— В кн.: Материалы по археологии БССР. Мн., 1957, т. 1, с. 235—236; Яніцкая М. М. Ювелірнае мастацтва.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 496; Штыхов Г. В. Города Полоцкой земли (IX—XIII вв.). Мн., 1978, с. 133; Загорульский Э. М. Возникновение Минска. Мн., 1982, с. 226—227, 302.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне. XIII—XIV гарызонт — сярэдзіна XIII ст.

КОЛТЫ. Середина – вторая половина XII в.
Музей Белорусского государственного университета имени В. И. Ленина.

ВИСОЧНОЕ КОЛЬЦО. XII–XIII вв.
Молодечно. Минский областной краеведческий музей.

УХОЧИСТКА С ИЗОБРАЖЕНИЕМ СОБАЧКИ. XII в.

БРАСЛЕТ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ДРАКОНОВ. Середина XIII в.
Минск. Государственный музей БССР.

PENDANT. Middle–latter half XII cent.
Byelorussian State V. I. Lenin University Museum.

TEMPLE RING. XII–XIII cent.
Molodechno. The Minsk Museum of Regional Studies.

EAR-PICK IN THE SHAPE OF A DOG. XII cent.

BRACELET WITH DRAGONS. Mid-XIII cent.
Minsk. The Byelorussian State Museum.

PENDANTS D'OREILLES. Milieu–deuxième moitié du XIIe s.
Musée de l'Université V. I. Lénine de Biélorussie.

PENDANT. XIIe–XIIIe s.
Musée régional de Minsk, Molodetchno.

CURE-OREILLE REPRÉSENTANT UN CHIEN. XIIe s.

BRACELET REPRÉSENTANT LES DRAGONS. Milieu du XIIIe s.
Musée d'Etat de Biélorussie, Minsk.

ANHÄNGER. Mitte bis 2. Hälfte des 12. Jh.
Museum bei der Belorussischen Lenin-Universität.

STIRNREIFEN. 12./13. Jh.
Molodetschno. Heimatmuseum des Gebietes Minsk.

OHRSTOCHER MIT DARSTELLUNG EINES HUNDES. 12. Jh.

ARMBAND MIT DARSTELLUNG DER DRACHEN. Mitte 13. Jh.
Minsk. Staatliches Museum der BSSR.

VASIJAS. Mitad – finales del siglo XII.
Museo de la Universidad Estatal de Bielorrusia «V. I. Lenin».

ARO DE CABEZA. Siglos XII–XIII.
Molodechno. Museo etnográfico territorial de la región de Minsk.

LIMPIAOREJAS CON LA IMAGEN DE UN PERRITO. Siglo XII.

PULSERA CON IMAGENES DE DRAGONES. Mediados del siglo XIII.
Minsk. Museo Estatal de Bielorrusia.

Лазар Богша.
КРЫЖ ЕФРАСІННІ ПОЛАЦКАЙ. 1161.
Дрэва, разьба, метал, золата, перагародчатая эмаль, каштоўныя камяні. 51,5×21,5×1,4 (?).

Захоўваўся спачатку ў Полацкім Спаса-Ефрасіннеўскім манастыры. У XIII ст. быў вывезены ў Смаленск, адтуль у пачатку XVI ст.— у Маскву. У 1563 г. быў вернуты на месца ў Полацк. У 1579 г. крыж быў перанесены ў рызніцу Сафійскага сабора. У 1839 г. рэліквія была вернута ў Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр. У 1841 г. яна дэманстравалася ва Успенскім саборы Маскоўскага Крамля і Казанскім саборы ў Пецярбургу, у 1842 г. была перададзена ў Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр, дзе і знаходзілася да 1928 г. Потым паступіла ў Беларускі дзяржаўны музей, а ў 1941 г.— у Магілёўскі абласны краязнаўчы музей, адкуль была выкрадзена фашысцкімі захопнікамі.

Публікацыі:
Твор Л. Богшы — помнік сусветнага значэння — здаўна прыцягваў увагу вучоных. Бібліяграфія аб ім велізарная. Ніжэй прыведзены публікацыі пасля 1970 г. Усё больш ранція работы вынесены ў спасылку № 3 гэтага альбома.

Богша Лазар.— БелСЭ. Мн., 1970, т. 2, с. 364—365; Художники народов СССР. Биобиблиографический словарь. М., 1970, т. 1, с. 440; Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, № 36; Грынблат М. Я., Тарасенка В. Р. Культура заходніх зямель Русі.— У кн.: Гісторыя Беларускай ССР / Пад рэд. І. К. Шабуні, К. В. Індава, З. Ю. Капыскага і інш. Мн., 1972, т. 1, с. 137; Пуцко В. Г. Мнимый крест Параскевы Полоцкой.— У зб.: Беларускія старажытнасці. Мн., 1972, с. 211; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 44; Штыхаў Г. В. Полацкі шэдэўр XII стагоддзя.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1973, № 2, с. 28—31; Яніцкая М. М. Ювелірнае мастацтва.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 496; Лебедзеў Г. П. Выяўленчае мастацтва IX—XIII стст.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1975, т. 12, с. 603, іл. пасля с. 616; Макарова Т. И. Перегородчатые эмали Древней Руси. М., 1975, с. 70—73, 97, 118—121, табл. 19—20 (даказана, што твор Лазара Богшы звязаны з кіеўскай школай); Штыхов Г. В. Древний Полоцк IX—XIII вв. Мн., 1975, с. 110—112; История белорусской дооктябрьской литературы/Под ред. В. В. Борисенко, Ю. С. Пширкова, В. А. Чемерицкого и др. Мн., 1977, с. 16; История Белорусской ССР. Мн., 1977, с. 38; Василенко В. М. Русское прикладное искусство. М., 1977, с. 279—287; Исторические корни дружбы и единения украинского и белорусского народов /З. Е. Абезгауз, М. О. Бич, И. М. Гапусенко и др. Киев, 1978, с. 29; Штыхов Г. В. Города Полоцкой земли (IX—XIII вв.). Мн., 1978, с. 136; Пуцко В. Славянская надпись на кресте-реликварии из Полоцка.— Časopis staroslaveskog zavoda. Zagreb, 1980, s. 104—105, 118; Алексеев Л. В. Смоленская земля в IX—XIII вв. М., 1980, с. 23; Яніцкая М. М. Вытокі шкларобства Беларусі. Мн., 1980, с. 58—59, 80; Историческое краеведение Белоруссии /Под ред. Э. М. Загорульского. Мн., 1980, с. 134—135; Алексеев Л. В. Новые книги по археологии белорусских городов.— Сов. археология, 1980, № 2, с. 273; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 131; История БССР /Под ред. В. В. Чепко, А. П. Игнатенко. Мн., 1981, ч. 1, с. 64; Штыхов Г. В. Киев и города Полоцкой земли.— В кн.: Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 37, 75.

Лазарь Богша.
КРЕСТ ЕВФРОСИНИИ ПОЛОЦКОЙ. 1161.
Могилевский областной краеведческий музей (до 1941 г.).

Lazar Bogsha.
CROSS OF ST. EUPHROSINE OF POLOTSK. 1161.
The Mogilev Museum of Regional Studies (before 1941).

Lazare Bogcha.
CROIX D'EUPHROCINE DE POLOTSK. 1161.
Musée régional, Moguilev (avant 1941).

Lazarus Bogscha.
KREUZ DER HEILIGEN EUPHROSYNE VON POLOZK. 1161.
Heimatmuseum des Gebietes Mogiljow (bis 1941).

Lázaro Bogsza.
CRUCIFIJO DE SANTA EUFROSINIA DE POLOTSK. 1161.
Museo etnográfico regional de Moguiliov (antes de 1941).

IC
XC

ПЛАСЦІНЫ АЛТАРНАЙ ПЕРАГАРОДКІ. XII ст.
ФЕАДОТ (?).
ПАВЕЛ.
СІМЯОН.
Медзь, гравіроўка (сляды агнявога залачэння чэрневым золатам). 9,5×11×0,1; 12,5×8,8×0,2; 5,8×11×0,2.
Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.
Знойдзены археолагамі І. Іядкоўскім (Павел), З. Дурчэўскім (Сімяон) у 1932 г. і М. М. Варонiным (Феадот (?) у 1949 г. у Гродна.
Раскопкі музея ў Гродна і Інстытута археалогіі АН СССР.

Публікацыі:
Воронин Н. Н. Древнее Гродно. М., 1954, с. 117—118, рис. 62 (1—3); Гродненский государственный историко-археологический музей. Путеводитель по залам. Мн., 1963, с. 24; Кацер М. С. Изобразительное искусство Белоруссии дооктябрьского периода. Мн., 1969, с. 30; Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, № 17; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 40; Гуревич Ф. Д. Грамотность горожан древнерусского Понеманья.— Кратк. сообщ. Ин-та археологии, 1973, № 135, с. 33; Яніцкая М. М. Ювелірнае мастацтва.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 496; Пуцко В. Царские врата из Кривецкого погоста.— Зборник за ликовне уметности, 1975, № 11, с. 71, 77—78; Яніцкая М. М. Вытокі шклароботва Беларусі. Мн., 1980, с. 75; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 112; Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 111.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — знойдзены на маёлікавай падлозе Ніжняй царквы XII ст. у Гродна (Феадот (?), у IV пласце заходняга ўчастка (Сімяон).

МЕДАЛЬЁН З АДЛЮСТРАВАННЕМ ДЗМІТРЫЯ. XII ст.
Медзь, гравіроўка. 4×3,5×0,1.
Ваўкавыскі ваенна-гістарычны музей імя П. І. Баграціёна.
Знойдзены археолагам Г. І. Пехам у 1948 г. у Ваўкавыску.
Выпадковая знаходка на «Замчышчы».

Публікацыі:
Воронин Н. Н. Древнее Гродно. М., 1954, с. 145—146; Тарасенко В. Р. Раскопки городища «Шведская гора» в Волковыске в 1954 г.— В сб.: Материалы по археологии БССР. Мн., 1957, т. 1, с. 271—272, рис. 10—11; Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, № 50; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 121, 126; Гуревич Ф. Д. Грамотность горожан древнерусского Понеманья.— Кратк. сообщ. Ин-та археологии, 1973, № 135, с. 33; Зверуго Я. Г. Древний Волковыск. Мн., 1975, с. 42; Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 103, 121, 126.

ПЛАСТИНЫ АЛТАРНОЙ ПРЕГРАДЫ. XII в.
ФЕОДОТ (?).
ПАВЕЛ.
СИМЕОН.
Гродненский историко-археологический музей.

МЕДАЛЬОН С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ДМИТРИЯ. XII в.
Волковысский военно-исторический музей имени П. И. Багратиона.

PLATES OF ALTAR-RAILS. XII cent.
ST. FEODOT (?).
ST. PAUL.
ST. SIMON.
The Grodno Historico-Archaeological Museum.

LOCKET WITH ST. DEMETRIUS. XII cent.
The Volkovyssk P. I. Bagration Museum of History of the War.

PLAQUES DE LA CLOISON D'AÛTEL. XIIe s.
SAINT FÉODOT (?).
SAINT PAUL.
SAINT SIMÉON.
Musée historique et archéologique, Grodno.

MÉDAILLON REPRÉSENTANT SAINT DMITRI. XIIe s.
Musée militaire et historique P. I. Bagration, Volkovysk.

PLATTEN DER ALTARWAND. 12. Jh.
HEILIGER THEODOR (?).
HEILIGER PAULUS.
HEILIGER SIMEON.
Historisch-archäologisches Museum Grodno.

MEDAILLON MIT DARSTELLUNG DES HEILIGEN DEMETRIUS. 12. Jh.
Bagration-Museum für Kriegsgeschichte in Wolkowysk.

PLACAS DE LA BARRERA DEL ALTAR. Siglo XII.
FEODOT (?)
PAVEL.
SIMEÓN.
Museo histórico-arqueológico de Grodno.

MEDALLÓN CON LA IMAGEN DE SAN DEMETRIO. Siglo XII.
Museo histórico-militar «P. I. Bagratión» de la ciudad de Volkovisk.

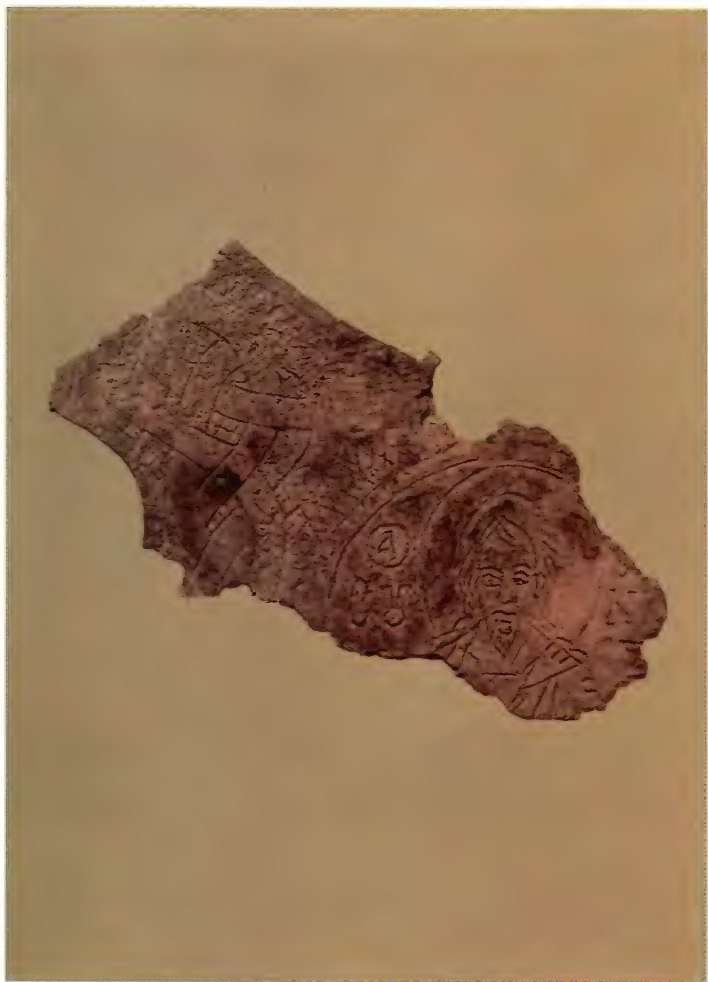

ВАДАЛІЎ. Першая палавіна XIII ст.
Паўночная Германія.
Бронза, ліццё. 24×22×11.

Гродна. Рэспубліканскі музей атэізму і гісторыі рэлігіі.
Паходзіць з Барысаглебскай (Каложскай) царквы XII ст. у Гродна.
Да 1980 г. захоўваўся ў Інстытуце гісторыі АН ЛітССР.

Публікацыі:
Покровский Ф. Виленский музей древностей. Вильно, 1892, табл. 21 (лічыў помнікам уніяцкай пары); Воронин Н. Н. Древнее Гродно. М., 1954, с. 99—101, рис. 51 (датаваў XII—XIII стст.); Даркевич В. П. Произведения западного художественного ремесла в Восточной Европе (в X—XIV вв.). М., 1966, с. 27, № 47 (атрыбутаваў як твор, выкананы ў Паўночнай Германіі ў першай палавіне XIII ст.); Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, № 35; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 34; Зверуго Я. Г. Киев и города Белорусского Понеманья.— В кн.: Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 120.

Заўвага:
Захавалася ніжняя частка галавы конніка. Правая пярэдняя нага каня была адломана і пазней прыварана (назіранні М. М. Вароніна). У Заходняй Еўропе ў сярэднія вякі былі распаўсюджаны бронзавыя і латунныя акваманіліі (вадалівы). Вадаліў з Гродна — рэдкі помнік прыкладнога мастацтва, знойдзены на тэрыторыі Усходняй Еўропы (Лапковская Э. А. Прикладное искусство средних веков в Государственном Эрмитаже. М., 1971, табл. 39).

ВОДОЛЕЙ. Первая половина XIII в.
Северная Германия.
Гродно. Республиканский музей атеизма и истории религии.

VESSEL. First half XIII cent.
Northern Germany.
Grodno. The Republican Museum of Atheism and History of Religion.

AQUAMANILE. Première moitié du XIIIe s.
Allemagne du Nord.
Musée d'athéisme et d'histoire de la religion, Grodno.

AQUAMANILE. 1. Hälfte des 13. Jh.
Norddeutschland.
Grodno. Museum für Atheismus und Geschichte der Religion.

ACUARIO. Primera mitad del siglo XIII.
Alemania del Norte. Grodno. Museo republicano de ateísmo e historia de la religión.

АМУЛЕТ-ЗМЕЯВІК. XII ст.
Правы бок.
Адваротны бок.
Бронза, ліццё. 5×4,2×0,9.

Ваўкавыскі ваенна-гістарычны музей імя П. І. Баграціёна. Знойдзены археалагам Г. І. Пехам у 1946 г. у Ваўкавыску. Выпадковая знаходка на «Замчышчы».

Публікацыі:
Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, № 48; Зверуго Я. Г. Древний Волковыск. Мн., 1975, с. 38, 42, 129.

Заўвага:
Пры вырабе амулета-змеевіка ўжыты спосаб ліцця па васковай мадэлі ў гліняных двухбаковых формах.
Паводле вызначэння Б. А. Рыбакова, В. М. Васіленкі, амулеты-змеевікі «ўяўляюць хрысціянізаваную форму антычных язычніцкіх засцярогаў ад розных хвароб». Насілі іх на шыі. З'яўленне змеевікоў у XII ст. выклікана ростам язычніцкіх вераванняў, часта перамешаных з хрысціянскімі. Амулеты-змеевікі, якія дайшлі да нас, маюць устойлівыя адлюстраванні. Названы яны так таму, што на адным баку абавязкова прысутнічае галава медузы з «вянком» клубка змей.
На правым баку часта — архангел Міхаіл. На змеевіку з Ваўкавыска, як і на многіх іншых рускіх амулетах, змеі не маюць нічога ўстрашальнага: у іх — галовы барсаў. Даволі блізкай іканаграфічнай аналогіяй з'яўляецца змеявік Уладзіміра Манамаха XII ст. (Рыбаков Б. А. Ремесло Древней Руси. М., 1948, с. 250; Василенко В. М. Русское прикладное искусство. М., 1977, с. 327—328, 336, ил. 144, 145; Седова М. С. Ювелирные изделия Древнего Новгорода (X—XV вв.). М., 1981, с. 67).

ПТУШАЧКА. XII ст. (?).
Бронза, ліццё. 4×5,3×1,5.

Полацкі гісторыка-археалагічны запаведнік.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне) у 1977 г.

Публікацыі:
Раппопорт П. А., Шолохова Е. В. Дворец в Полоцке.— Кратк. сообщ. Славяно-русская археология, 1981, № 164, с. 98.

Заўвага:
Птушачка з'яўляецца фрагментам нейкага прадмета, магчыма, усходняга паходжання.
Стратыграфічнае датаванне — падлога ніжняга гарызонта (XII) княжацкага палаца на Верхнім замку ў Полацку.

АМУЛЕТ-ЗМЕЕВИК. XII в.
Лицевая сторона.
Оборотная сторона.
Волковысский военно-исторический музей имени П. И. Багратиона.

ПТИЧКА. XII в. (?).
Полоцкий историко-археологический заповедник.

AMULET IN THE SHAPE OF A SNAKE. XII cent.
Face.
Reverse.
The Volkovyssk P. I. Bagration Museum of History of the War.

BIRD. XII cent. (?).
The Polotsk Historico-Archaeological Preserve.

AMULETTE-SERPENT. XIIe s.
Face.
Dos.
Musée militaire et historique P. I. Bagration, Volkovysk.

OISEAU. XIIe s. (?).
Musée historique et archéologique, Polotsk.

AMULETT. 12. Jh.
Vorderseite.
Rückseite.
Bagration-Museum für Kriegsgeschichte in Wolkowysk.

VÖGELCHEN. 12. Jh. (?).
Historisch-archäologisches Museum Polozk.

AMULETO – SERPENTINA. Siglo XII.
Anverso.
Reverso.
Museo histórico-militar «P. I. Bagratión» de Volkovisk.

PÁJARO. Siglo XII (?)
Museo vedado histórico-arqueológico de Polotsk.

ПАЦІР. Канец XV — пачатак XVI ст.
Серабро, чаканка, гравіроўка, залачэнне, эмаль. 21,5×12×12. Клеймаў няма.
Мінск. Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г. у Петрапаўлаўскай царкве (1675), перабудаванай у другой палавіне XVIII ст., у Ружанах Брэсцкай вобласці.

Публікацыі:
Дзяржаўны мастацкі музей БССР /Аўтары тэксту і склад. П. М. Герасімовіч, А. К. Рэсіна. Мн., 1979, № 186; Заслаўскі гісторыка-археалагічны запаведнік / Аўтары і склад. І. П. Загрышаў, С. А. Мілючэнкаў. Мн., 1983, с. 8.

Заўвага:
На чатырох лопасцях паддона выгравіраваны сімвалы евангелістаў, на пятым — шчыт з гербам «Дэмброва», на шостым — паміж чатырма канцамі крыжа літары P. D. P. L.
Параўнанне з работамі рускіх і заходнееўрапейскіх майстроў XV—XVII стст. паказвае своеасаблівасць творчай манеры мясцовага залатара (Лапковская Э. А. Прикладное искусство средних веков в Государственном Эрмитаже. М., 1971, ил. 73, 78, 79; Бочаров Г. Н. Прикладное искусство Новгорода Великого. М., 1969, с. 50, 51, 55, ил. 43; Рыбаков Б. А. Прикладное искусство Великокняжеской Москвы.— В кн.: История русского искусства. М., 1955, т. 3, с. 230—231; Пацір у выглядзе кубка — уклад Дзмітрыя Іванавіча Гадунова ў Троіцка-Сергіеўскі манастыр (Загорскі дзяржаўны гісторыка-мастацкі музей-запаведнік, інв. 199; Укладная кніга 1673 г., а. 454), пацір крыштальны ў серабры (Загорскі дзяржаўны гісторыка-мастацкі музей-запаведнік, інв. 143; Надпісы яго прыведзены ў кн.: Леонид архимандрит. Надписи Троицко-Сергиевской Лавры. Спб., 1881, с. 21, № 47,— звесткі паведаміла Т. В. Нікалаева).

ПОТИР. Конец XV – начало XVI в.
Минск. Государственный художественный музей БССР

CHALICE. Late XV–early XVI cent.
Minsk. The Byelorussian State Museum of Arts.

CALICE. Fin du XVe– début du XVIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie, Minsk.

KELCH. Ende 15. bis Anfang 16. Jh.
Minsk. Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

CÁLIZ. Finales del siglo XV – principios del siglo XVI.
Minsk. Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

ПАЦІР. XVI ст.
Серабро, ліццё, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 23,5×14,2×14,2. Клеймаў няма.

Заслаўе, Мінская вобласць.
Філіял Дзяржаўнага музея БССР.
Выяўлены экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР у 1962 г. у царкве Барыса і Глеба XVI ст. у Навагрудку.

Публікацыі:
ОЦМЕ, т. 9, с. 14; Кимовский Л. (Климовский). Новогрудская Борисоглебская церковь. Warszawa, 1927, с. 8; Абецедарский Л. С., Баранова М. П., Павлова Н. Г. История БССР. Мн., 1968, 4-е изд.; Мн., 1978, 7-е изд., с. 415; Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, клапан супервокладкі; Гісторыя БССР. Мн., 1972, т. 1, с. 204; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 56; Яніцкая М. М. Ювелірнае мастацтва.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 496—497; Яніцкая М. М. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва XIV — пач. XX ст.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1975, т. 12, с. 616; Мікалаеў М. Залатарства ў Навагрудку.— Голас Радзімы, 1977, 3 лют., с. 8; Загришев И. П., Милюченков С. А. Заславский историко-археологический заповедник. Мн., 1982, с. 12. Заслаўскі гісторыка-археалагічны запаведнік / Аўтары тэксту і склад. І. П. Загрышаў, С. А. Мілючэнкаў. Мн., 1983, іл. 47—48.

Заўвага:
На знешнім баку шасці лопасцяў паддона прыведзены наступны надпіс XVI ст.— СІИ ПОТИРЪ И ДИСКОСЬ И СЬНЬ И ЛЖИЦУ РАБЪ БОЖЇИ ГРИГОРЫ ЩЕКОТ ДАЛ В ЦРКОВ СОБОРНУЮ ПРЕСТАЕ БЦЫ ВЪ НОВЪГОРОДКУ ЛИТОВСКОМ БЖЕ БУД МІЛСТИВ ДУШИ ЕГО. ІС+ХС. Чаша паціра, магчыма, выканана ў пачатку XVII ст. Своеасаблівасць работы мясцовага майстра відаць пры параўнанні паціра з Навагрудка з пацірам 1515—1520 гг., які захоўваецца ў зборы Нацыянальнага музея ў Варшаве (Польское серебро XIII — начала XX вв. Из собрания Национального музея в Варшаве. Каталог выставки. Л., 1981, с. 12—13).

ПОТИР. XVI в.
Заславль, Минская область. Филиал Государственного музея БССР.

CHALICE. XVI cent.
Zaslavl, Minsk region. Branch of the Byelorussian State Museum.

CALICE. XVIe s.
Succursale du Musée d'Etat de Biélorussie, Zaslavl, région de Minsk.

KELCH. 16. Jh.
Saslawl, Gebiet Minsk. Filiale des Staatlichen Museums der BSSR.

CÁLIZ. Siglo XVI.
Zaslavl, región de Minsk. Filial del Museo Estatal de Bielorrusia.

ФРАГМЕНТ ПУШКІ (ЦЫБОРЫУМ). Канец XVI ст.—1615.
Метал, ліццё, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 44,5×14×14.
Клеймаў няма.

Царква Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра, пабудаваная майстрам Іаанам. 1128—1158. Полацк.
Выяўлена 67-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1982 г.

Заўвага:
Пушка (цыборыум) у XIX ст. была перароблена: да паддона прыкляпаны дадатковы абадок, устаўлены два яблыкі і ўнізаная крышталём (?) карона з трыма дужкамі. Знутры паддона прымацаваны металічны картуш з выгравіраваным гербам «Лелива» і шасцірадковым тэкстам, які размешчаны пад ім. Andras Bobola de magna et ... 1615.

ФРАГМЕНТ ПУШКИ (ЦИБОРИУМ). Конец XVI в. – 1615.
Церковь Спасо-Евфросиньевского монастыря, построенная мастером Иоанном. 1128–1158. Полоцк.

DETAIL OF A CIBORIUM. Late XVI–1615.
Church of the Saviour-Euphrosine monastery built by master John. 1128–1158. Polotsk.

DÉTAIL D'UN CIBOIRE. Fin du XVIe s. –1615.
Eglise du couvent du Sauveur-et-Sainte-Euphrocine, construite par le maître Jean. 1128–1158. Polotsk.

DETAIL EINES ZIBORIUMS. Ende 16.Jh. bis 1615.
Kirche im Erlöser-Euphrosyne-Kloster, vom Meister Johannes erbaut. 1128–1158. Polozk.

DETALLE DE CAÑÓN (CIBORIUM). Finales del siglo XVI–1615.
Iglesia del monasterio del Salvador y Santa Eufrosinia, construida por el maestro Johan. 1128–1158. Polotsk.

РАМА АЛТАРНАЙ КАРЦІНЫ «СВЯТОЕ СЯМЕЙСТВА З АНТОНІЕМ». Канец XVI— першая палавіна XVII ст.
Серабро (?), чаканка, ліццё, залачэнне, гравіроўка, каштоўныя камяні. 34×31×3. Клеймаў няма.

Францысканскі касцёл Успення Марыі. XVI—XVIII стст. Пінск.
Выяўлена 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Публікацыі:
Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 118—120.

Заўвага:
Арнамент рамы (алтарнай карціны XVI ст. (?), створаны мясцовым жывапісцам па італьянскіх узорах) набраны з асобных элементаў, якія мацуюцца на гладкім фоне.

Давыд-гарадоцкі майстар.
ФРАГМЕНТ АЛТАРНАГА КРЫЖА. Канец XVI — пачатак XVII ст.
Метал, ліццё, гравіроўка, залачэнне. 41×24×1. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г. у Георгіеўскай царкве 1724 г. у Давыд-Гарадку.

Заўвага:
У 1588 г. у цэрквах Беларусі выкарыстоўваліся наступныя сярэбраныя рэчы: харугвы, панікадзілы, крыжы, келіхі, панагіі і аправы абразоў.

ФРАГМЕНТ ПАЦЫФІКАЛА. 1591.
Медзь, ліццё, гравіроўка, залачэнне, серабрэнне, стразы, шкло. 59×37×21,5 (фрагмент 16×22). Клеймаў няма.
Бернардзінскі касцёл XVI—XVIII стст. Гродна.
Выяўлены 13-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Заўвага:
На правым баку пацыфікала — Распяцце і ўкампанаваны ампулы з рэліквіямі пакутнікаў, на адвароце — кампазіцыі: Стварэнне богам Адама і Евы, Авель і Каін, Дрэва Іясеева, Ахвярапрынашэнне Аўраама, Медны змей, закланне цяльца; апошнія два сюжэты відаць на публікуемым фрагменце. Знізу твора прыведзены нечытэльны надпіс з 19 радкоў на нямецкай мове і дата «1591», надпіс ёсць і на паддоне.

РАМА АЛТАРНОЙ КАРТИНЫ „СВЯТОЕ СЕМЕЙСТВО С АНТОНИЕМ“. Конец XVI – первая половина XVII в.
Францисканский костел Успения Марии. XVI–XVIII вв. Пинск.

Давид-городокский мастер.
ФРАГМЕНТ АЛТАРНОГО КРЕСТА. Конец XVI – начало XVII в.
Государственный художественный музей БССР.

ФРАГМЕНТ ПАЦИФИКАЛА. 1591.
Бернардинский костел. XVI–XVIII вв. Гродно.

FRAME OF AN ALTAR SCENE "THE HOLY FAMILY WITH ST. ANTHONY". Late XVI–first half XVII cent.
Fransiscan Catholic church of the Assumption of Mary. XVI–XVIII cent. Pinsk.

Master from David Gorodok.
DETAIL OF AN ALTAR CROSS. Late XVI–early XVII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

DETAIL OF A PACIFICAL. 1591.
The Bernardine Catholic church. XVI–XVIII cent. Grodno.

ENCADREMENT DU PANNEAU D'AUTEL « LA SAINTE FAMILLE ET SAINT ANTOINE ». Fin du XVIe – première moitié du XVIIe s.
Eglise franciscaine de la Dormition de Marie. XVIe–XVIIIe s. Pinsk.

Maître de David-Gorodok.
DÉTAIL D'UNE CROIX D'AUTEL. Fin du XVIe – début du XVIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

DÉTAIL D'UNE PACIFICALE. 1591.
Eglise Saint-Bernard. XVIe–XVIIIe s. Grodno.

RAHMEN DES ALTARBILDES «HEILIGE FAMILIE MIT ANTONIUS». Ende 16. Jh. bis 1. Hälfte des 17. Jh.
Franziskanerkirche des Entschlafens Mariä. 16. bis 18. Jh. Pinsk.

Ein Meister aus Dawid-Gorodok.
DETAIL DES ALTARKREUZES. Ende 16. Jh. bis Anfang 17. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

DETAIL DER PACIFICALE. 1591.
Bernhardinerkirche. 16. bis 18. Jh. Grodno.

MARCO DEL CUADRO DE ATRIO «LA SANTA FAMILIA Y SAN ANTONIO». Finales del siglo XVI – primera mitad del siglo XVII.
Iglesia franciscana de la Asunción de María. Siglos XVI–XVIII. Pinsk.

Maestro de David-Gorodok.
DETALLE DEL CRUCIFIJO DEL ALTAR. Finales del siglo XVI – principios del siglo XVII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

DETALLE DEL PACIFICAL. 1591.
Templo bernardino. XVI–XVIII. Grodno.

Ганс Бойтмюлер (—1622).
КУБАК. 1588—1622.
Серабро, ліццё, чаканка (пуансон), гравіроўка, залачэнне. 13×8×8. Клеймы ZI N 8▽8 8
Брэсцкі абласны краязнаўчы музей.
З клада, знойдзенага жыхаром сяла Страдзеч Брэсцкага раёна В. П. Макарэвічам у 1962 г.

Заўвага:
Наяўнасць на кубку назіральнага кляйма, кляйма горада Нюрнберга і імяннога — майстра Ганса Бойтмюлера дазваляе лічыць, што твор выкананы золатакавалём у перыяд яго работы — 1588—1622 гг. Дадзены помнік з'яўляецца часткай двайнога кубка (у ім адсутнічае накрыўка) і прымыкае да групы аднатыпных твораў нюрнбергскіх золатакавалёў — Ганса Петцольда (працаваў у 1578—1633), Ганса Аўфа дэр Бурга (працаваў у 1598—1615 гг.). Маркова Г. А. Нюрнбергское серебро в Оружейной палате Московского Кремля.— В сб.: Музей. Художественные собрания СССР. М., 1980, № 1, с. 122, 126, № 76, 91; Маркова Г. А. Немецкое художественное серебро XVI—XVIII вв. в собрании Государственной Оружейной палаты. М., 1975, № 24; Rosenberg M. Der Goldschmiede Merkzeichen. Frankfurt am Main, 1925, Bd. 3, nr. 4055, S. 147.

Ганс Бойтмюллер (–1622).
КУБОК. 1588–1622.
Брестский областной краеведческий музей.

Hannss Beutmüller von Venedig (–1622).
CUP. 1588–1622.
The Brest Museum of Regional Studies.

Hans Beutmüller (–1622).
COUPE. 1588–1622.
Musée régional, Brest.

Hans Beutmüller. (–1622).
BECHER. 1588–1622.
Heimatmuseum des Gebietes Brest.

Hans Beutmüller. (–1622).
CÁLIZ. 1588–1622.
Museo etnográfico territorial de Brest.

КУБАК. Канец XVI— пачатак XVII ст.
Серабро, ліццё, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 8×8×8. Клеймаў няма.

Брэсцкі абласны краязнаўчы музей.
З клада, знойдзенага жыхаром сяла Страдзеч Брэсцкага раёна В. П. Макарэвічам у 1962 г.

Заўвага:
Майстру кубка маглі быць вядомы гравюры нямецкіх мастакоў і дасягненні Вільнюскага манетнага двара, якія працаваў з 1545 па 1627 г. Ен быў знаёмы са скуранымі пераплётамі кніг або іх металічнымі формамі (Лауцявичюс Э. Книжные переплеты XV—XVIII вв. в библиотеках Литвы. Вильнюс, 1976, № 393, 472, 500, 504, 529, 598; Catalogue illustré d'une belle collection d'ornements dessinés et gravés. Calligraphie, Décoration de jardins, Dentelles et Broderies. Reliures artistiques. München, s. a., p. 48, nr. 412).
Тып кубка мог быць запазычаны ў нюрнбергскіх золатакавалёў, што відаць пры параўнанні названага твора з устаўнымі кубкамі нюрнбергскага майстра Галус Вернле, які працаваў у 1572—1620 гг. (Маркова Г. А. Немецкое художественное серебро XVI—XVIII вв. в собрании Государственной Оружейной палаты. М., 1975, № 26; Маркова Г. А. Нюрнбергское серебро в Оружейной палате Московского Кремля.— В сб.: Музей. Художественные собрания СССР. М., 1980, № 1, с. 114, № 46—47).

КУБОК. Конец XVI – начало XVII в.
Брестский областной краеведческий музей.

CUP. Late XVI–early XVII cent.
The Brest Museum of Regional Studies.

COUPE. Fin du XVIe– début du XVIIe s.
Musée régional, Brest.

BECHER. Ende 16. Jh. bis Anfang 17. Jh.
Heimatmuseum des Gebietes Brest.

CÁLIZ. Finales del siglo XVI – principios del siglo XVII.
Museo etnográfico territorial de Brest.

Манаграміст HP. G.
РЭЛІКВАРЫЙ. 1634.
Метал (волава), ліццё, частковае залачэнне. 4,5×15,5×4.
Клеймы HP. G. 1634.

Касцёл Іаана Хрысціцеля. XVII ст. Перабудаваны ў XVIII—XX стст. Волпа, Гродзенская вобласць.
Выяўлены 25-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г.

Публікацыі:
Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 60—62.

Заўвага:
У раслінны арнамент рэліквардыя з вялікім майстэрствам укампанаваны птушкі, заяц.

Монограммист HP. G.
РЕЛИКВАРИЙ. 1634.
Костел Иоанна Крестителя. XVII в. Перестроен в XVIII–XX вв. Волпа, Гродненская область.

Monogrammist HP. G.
RELIQUARY. 1634.
Catholic church of St. John the Baptist. XVII cent. Rebuilt in XVIII–XX cent.
Volpa, Grodno region.

Monogrammiste HP. G.
RELIQUAIRE. 1634.
Eglise Saint-Jean-Baptiste. XVIIe s. Rebâtie aux XVIIIe–XXe s. Volpa, région de Grodno.

Monogrammist HP. G.
RELIQUIAR. 1634.
Kirche Johannes' des Täufers. 17. Jh. Im 18. bis 20. Jh. umgebaut. Wolpa, Gebiet Grodno.

Monogramista HP. G.
RELICARIO. 1634.
Iglesia de San Juan Bautista. Siglo XVII. Reconstruida en los siglos XVIII–XX. Volpa. Región de Grodno.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Канец XVI — першая палавіна XVII ст.
ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Канец XVI— першая палавіна XVII ст.
ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Канец XVI — першая палавіна XVII ст.
ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Канец XVI — першая палавіна XVII ст.
Серабро, чаканка, ліццё, гравіроўка, залачэнне. 58,7×7,2××4; 55×6×3,2; 52×2,5×0,8; 51×1,4×0,8. Клеймаў няма.
Брэсцкі абласны краязнаўчы музей.
Са скарбу, знойдзенага жыхаром сяла Страдзеч Брэсцкага раёна В. П. Макарэвічам у 1962 г.

Заўвага:
Бліжэйшыя аналогіі — Петренко М. З. Українське золотарство XVI—XVIII стст. Київ, 1970, с. 52; Gutkowska — Rychlewska M. Historia ubiorów. Wrocław — Warszawa — Kraków, 1968, s. 428, 429, 507, 508; Gloger Z. Encyklopedia staropolska ilustrowana. Warszawa, 1978, t. 4, s. 270.
Металічныя паясы ўжываліся ў рускім вялікакняжацкім адзенні ўжо ў XIV ст. Напрыклад, у завяшчанні Вялікага князя Дзмітрыя Іванавіча Данскога 1389 г. сказана: «Пояс золот в ремнем Макарова дела» (Сахаров И. П. Обозрение русской археологии.— В кн.: Записки отделения русской и славянской археологии императорского археологического общества. Спб., 1851, т. 1, отд. 1, с. 35).

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Конец XVI – первая половина XVII в.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Конец XVI – первая половина XVII в.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Конец XVI – первая половина XVII в.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. Конец XVI – первая половина XVII в.
Брестский областной краеведческий музей.

DETAIL OF A WAISTBAND. Late XVI–first half XVII cent.

DETAIL OF A WAISTBAND. Late XVI–first half XVII cent.

DETAIL OF A WAISTBAND. Late XVI–first half XVII cent.

DETAIL OF A WAISTBAND. Late XVI–first half XVII cent.
The Brest Museum of Regional Studies.

DÉTAIL D'UNE CEINTURE. Fin du XVIe – première moitié du XVIIe s.

DÉTAIL D'UNE CEINTURE. Fin du XVIe – première moitié du XVIIe s.

DÉTAIL D'UNE CEINTURE. Fin du XVIe – première moitié du XVIIe s.

DÉTAIL D'UNE CEINTURE. Fin du XVIe – première moitié du XVIIe s.
Musée régional, Brest.

DETAIL DES GÜRTELS. Ende 16./1. Hälfte des 17. Jh.

DETAIL DES GÜRTELS. Ende 16. Jh./1. Hälfte des 17. Jh.

DETAIL DES GÜRTELS. Ende 16. Jh./1. Hälfte des 17. Jh.

DETAIL DES GÜRTELS. Ende 16. Jh./1. Hälfte des 17. Jh.
Heimatmuseum des Gebietes Brest.

DETALLE DE CINTURÓN. Finales del siglo XVI – primera mitad del siglo XVII.

DETALLE DE CINTURÓN. Finales del siglo XVI – primera mitad del siglo XVII.

DETALLE DE CINTURÓN. Finales del siglo XVI – primera mitad del siglo XVII.

DETALLE DE CINTURÓN. Finales del siglo XVI – primera mitad del siglo XVII.
Museo etnográfico regional de Brest.

ЛЫЖАЧКА. XVI ст.
Метал, ліццё, прачаканка літога рэльефу. 2,5×11,5×0,5. Клеймаў няма.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіравана з Саратава ў 1945 г.

Заўвага:
Параўнайце з лыжачкай XVI ст.— Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejus. 1855—1980. Katalogas. Vilnius, 1980, nr. 154.

Георг (Ежы) Гебенстрайт (працаваў у 1632—1658).
ЛЫЖКА. 1632—1658.
Серабро, ліццё, залачэнне. 19,8×5×1,5. Клеймы G.H.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіравана з Саратава ў 1945 г.

Заўвага:
Клеймы дазваляюць прыпісаць лыжку гданьскаму золатакавалю Георгу (Ежы) Гебенстрайту (Hebenstreit Georg; Jerzy), які, як вядома, працаваў у 1632—1658 гг. (Lepszy L. Złotnictwo w Polsce, Kraków, 1931, zeszyt I; Przemysł złotniczy w Polsce. Kraków, 1929, s. 83, nr. 58).
Аналагічныя лыжкі ёсць у зборы каралеўскага замка на Вавелі ў музеі Чартарыскіх у Кракаве (Fischinger A. Gdańskie wyroby ze srebra. Państwowe zbiory sztuki na Wawelu. Warszawa, 1981, il. 1; Bystroń J. S. Dzieje obyczajów w Dawnej Polsce. Warszawa, 1932, t. 2, s. 482).

ЛЫЖКА. XVII ст.
ЛЫЖКА. XVII ст.
ЛЫЖКА. XVII ст.
Серабро, ліццё, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 20,6×5,3××0,8; 20,5×5,9×0,8; 20,5×6×1. Клеймаў няма.
Брэсцкі абласны краязнаўчы музей.
Са скарбу, знойдзенага жыхаром сяла Страдзеч Брэсцкага раёна В. П. Макарэвічам у 1962 г.

Заўвага:
На лыжках выгравіраваны гербы з адлюстраваннем лебедзя і літарамі *DW*, стралы з паўмесяцам пад ёй і літарамі S † K, а таксама картуша пад герб.

ЛЫЖКА. XVII ст.
Метал, ліццё, гравіроўка, серабрэнне. 4,8×24×0,5. Клеймаў няма.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіравана з Саратава ў 1945 г.

ЛЫЖКА. Канец XVII — першая палавіна XVIII ст.
Метал, ліццё, гравіроўка, серабрэнне. 4,5×20×0,6. Клеймаў няма.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіравана з Саратава ў 1945 г.

Заўвага:
Па характару арнаменту блізкая да лыжак канца XVII — пачатку XVIII ст., якія захоўваюцца ў зборы Вавеля і Кіева-Пячорскай лаўры, а таксама ў Дзяржаўным Эрмітажы (Петренко М. З. Українське золотарство XVI—XVIII стст. Київ, 1970, с. 36; Szablowski J. Zbiory zamku królewskiego na Wawelu. Warszawa, 1975, il. 185; Бернякович В. А. Русское художественное серебро XVII — начала XX в. в собрании Государственного Эрмитажа. Л., 1977, ил. 7).

ЛОЖЕЧКА. XVI в.
Георг (Ежи) Гебенстрайт (работал в 1632–1658).
ЛОЖКА. 1632–1658.
Витебский областной краеведческий музей.
ЛОЖКА. XVII в.
ЛОЖКА. XVII в.
ЛОЖКА. XVII в.
Брестский областной краеведческий музей.
ЛОЖКА. XVII в.
ЛОЖКА. Конец XVII – первая половина XVIII в.
Витебский областной краеведческий музей.

SPOON. XVI cent.
Georg (Jerzy) Gebenstreit (was active in 1632–1658).
SPOON. 1632–1658.
The Vitebsk Museum of Regional Studies.
SPOON. XVII cent.
SPOON. XVII cent.
SPOON. XVII cent.
The Brest Museum of Regional Studies.
SPOON. XVII cent.
SPOON. Late XVII–first half XVIII cent.
The Vitebsk Museum of Regional Studies.

PETITE CUILLER. XVIe s.
Georges (Jerzy) Gebenstreit (travaillé en 1632–1658).
CUILLER. 1632–1658.
Musée régional, Vitebsk.
CUILLER. XVIIe s.
CUILLER. XVIIe s.
CUILLER. XVIIe s.
Musée régional, Brest.
CUILLER. XVIIe s.
CUILLER. Fin du XVIIe – première moitié du XVIIIe s.
Musée régional, Vitebsk.

LÖFFELCHEN. 16. Jh.
Georg (Jerzy) Gebenstreit (gearbeitet 1632 bis 1658).
LÖFFEL. 1632–1658.
Heimatmuseum des Gebietes Witebsk.
LÖFFEL. 17. Jh.
LÖFFEL. 17. Jh.
LÖFFEL. 17. Jh.
Heimatmuseum des Gebietes Brest.
LÖFFEL. 17. Jh.
LÖFFEL. 17. Jh./1. Hälfte des 18. Jh.
Heimatmuseum des Gebietes Witebsk.

CUCHARILLA. Siglo XVI.
Jorge (Ezyk) Gebenstreit (trabajó en los años 1632–1658).
CUCHARA. 1632–1658.
Museo etnográfico territorial de Vitiebsk.
CUCHARA. Siglo XVII.
CUCHARA. Siglo XVII.
CUCHARA. Siglo XVII.
Museo etnográfico territorial de Brest.
CUCHARA. Siglo XVII.
CUCHARA. Finales del siglo XVII – primera mitad del siglo XVIII.
Museo etnográfico territorial de Vitiebsk.

ФРАГМЕНТЫ АПРАВЫ АЛТАРНАЙ КАРЦІНЫ «МАЦІ БОСКАЯ З ДЗІЦЕМ». Канец XVI — першая палавіна XVII ст.
ГАЛАВА АНЁЛА.
ВЕРА.
КАЗІМІР.
Серабро, чаканка, гравіроўка, ліццё. 37×14,5×1; 40×17×1; 37×17×1. Клеймаў няма.
Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.
Выяўлены 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

Заўвага:
Залатаром маглі быць выкарыстаны ўзоры нямецкіх арнаменталістаў XVI ст.— Catalogue illustré d'une belle collection d'ornements dessinés et gravés. Calligraphie, Décoration de jardins, Dentelles et Broderies. Reliures artistiques. München, s. a., nr. LXIX, p. 94, 158.
Магчыма, гэтая алтарная карціна, якую ў 1598 г. Клімент VIII (1592—1605) падарыў у Рыме Яну Пацею, ваяводу мінскаму, была перанесена з алтара (1643—1651) старога касцёла (капліца Барбары) у галоўны алтар новага храма Узнясення Марыі (Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 73—75).

ФРАГМЕНТЫ ОКЛАДА АЛТАРНОЙ КАРТИНЫ „БОГОМАТЕРЬ С МЛАДЕНЦЕМ". Конец XVI – первая половина XVII в.
ГОЛОВА АНГЕЛА.

ВЕРА.

КАЗИМИР.
Костел Вознесения Марии (бернардинский). 1783. Будслав, Минская область.

MOUNTING DETAIL OF AN ALTAR PICTURE "THE VIRGIN AND THE CHILD". Late XVI–first half XVII cent.
HEAD OF AN ANGEL.

ST. FAITH.

ST. KAZIMIERZ.
Catholic church of the Ascension of Mary (bernardine). 1783. Budslav, Minsk region.

DÉTAIL DE L'ENCADREMENT DU PANNEAU D'AUTEL « VIERGE ET L'ENFANT ». Fin du XVIe – première moitié du XVIIe s.

TÊTE D'UN ANGE.

SAINTE FOI.

SAINT CASIMIR.
Eglise de l'Ascension de Marie (Saint-Bernard). 1783. Boudslav, région de Minsk.

DETAIL DER RANDBILDER DER ALTARMALEREI „GOTTESMUTTER MIT DEM JESUSKNABEN". Ende 16. Jh./1. Hälfte des 17. Jh.
KOPF EINES ENGELS.

GLAUBE.

HEILIGER KAZIMIERZ.
Kirche der Himmelfahrt Mariä (der Bernhardiner). 1783. Budslaw, Gebiet Minsk.

DETALLE DEL ENCHAPADO DEL CUADRO DE ALTAR «LA VIRGEN Y EL NIÑO». Finales del siglo XVI – primera mitad del siglo XVII.
CABEZA DE ÁNGEL.

SANTA FÉ.

SAN CASIMIRO.
Iglesia de la Ascensión de María (bernardina). 1783. Budslav, región de Minsk.

РАШОТКА. Другая палавіна XVII ст.
Метал, коўка, чаканка, залачэнне. 220×123×3.
Касцёл аўгусцінаў, пабудаваны Дж. Пенсам. 1653. Міхалішкі, Гродзенская вобласць.
Выяўлена 25-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г.

Заўвага:
Рашотка часткова перапісана ў XIX—XX стст.
Па стылістычных асаблівасцях прымыкае да рашоткі амбона 1670 у касцёле Лізаветы ў Вроцлаве і рашоткі капліцы Ліпскіх другой палавіны XVII ст. у Ловічы (Kopydłowski B. Polskie kowalstwo architektoniczne. Warszawa, 1958, il. 166, 169). Аналагічныя дзве рашоткі ёсць у бернардзінскім касцёле XVI—XVIII стст. у Гродна.

РАШОТКА. 1619.
Метал, коўка. 197×111×2.
Касцёл Сустрэчы Марыі і Лізаветы. XVII—XVIII стст. Вішнева, Мінская вобласць.
Выяўлена 19-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў 1970 г.

Публікацыі:
Сямёнаў А. І. Метал у архітэктурнай практыцы.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1981, № 3, с. 40.

Заўвага:
Зверху на рашотцы ёсць дата «1619». Рашотка была неаднаразова перапісана ў XIX—XX стст.
Арнаментыка бярэ пачатак з традыцый мастацтва XVI ст. (Kopydłowski B. Polskie kowalstwo architektoniczne. Warszawa, 1958, il. 108, 109).

РАШОТКА. Пачатак XVII ст.
Метал, коўка. 194×91×2,5.
Касцёл Сустрэчы Марыі і Лізаветы. XVII—XVIII стст. Вішнева, Мінская вобласць.
Выяўлена 19-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў 1970 г.

Заўвага:
Рашотка была перапісана ў XX ст. Раней яна была чорнага колеру з уключэннем залачоных раслінных парасткаў.
Матывы арнаменту бяруць пачатак у XVI ст. (Blanc Ch. Grammaire des arts décoratifs. Décoration intériere de la maison. Paris, 1882, p. 53). У XVIII ст. у Беларусі металічныя рашоткі выкарыстоўваліся як алтарныя перагародкі (Ружаны, Будслаў), выконваліся складаныя па малюнку каваныя металічныя амбоны, балконы (Ліда, Глыбокае, Мядзель, Будслаў), куфры (1718 г. — захоўваецца ў Дзярж. мастацкім музеі БССР). Па выразнасці сілуэта алтарныя перагародкі, створаныя для храмаў у Беларусі, не ўступаюць рашоткам кітайскага палаца ў Араніенбаўме, якія выкананы А. Рынальдзі ў 1762—1768 гг. (Левинсон Н. Р. Изделия из цветного и черного металла.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1963, т. 2, с. 414).

РЕШЕТКА. Вторая половина XVII в.
Костел августинов, построенный Дж. Пенсом. 1653. Михалишки, Гродненская область.

РЕШЕТКА. 1619.

РЕШЕТКА. Начало XVII в.
Костел Встречи Марии и Елизаветы. XVII–XVIII вв. Вишнево, Минская область.

GRILLE. Latter half XVII cent.
Augustine Catholic church built by John Pence. 1653. Mikhalishki, Grodno region.

GRILLE. 1619.

GRILLE. Early XVII cent.
Catholic church of the Visitation of Mary. XVII–XVIII cent. Vishnevo, Minsk region.

GRILLE. Deuxième moitié du XVIIe s.
Eglise Saint-Augustin, construite par J. Pence. 1653. Mikhalichki, région de Grodno.

GRILLE. 1619.

GRILLE. Début du XVIIe s.
Eglise de la Rencontre de Marie et Elisabeth. XVIIe–XVIIIe s. Vichnevo, région de Minsk.

GITTER. 2. Hälfte des 17. Jh.
Augustinerkirche, von John Pens erbaut. 1653. Michalischki, Gebiet Grodno.

GITTER. 1619.

GITTER. Anfang 17. Jh.
Kirche der Heimsuchung Mariä. 17./18. Jh. Wischnewo, Gebiet Minsk.

REJA. Segunda mitad del siglo XVII.
Iglesia agustina construida por J. Pense. 1653. Mijalishki, región de Grodno.

REJA. 1619.

REJA. Principios del siglo XVII.
Iglesia de la Visitación de Santa María y Santa Isabel. Siglos XVII–XVIII. Vishnievo, región de Minsk.

24 MAIA ANNO 1619

ПЛАСЦІНА. 1640.
Метал, чаканка, гравіроўка, серабрэнне. 47×34×1.
Дзяржаўны музей БССР.
Паступіла з даваенных фондаў Беларускага дзяржаўнага музея.

Заўвага:
У авальным кляйме пласціны дадзена Благавешчанне, у сярэднім прамавугольным — надпіс з 11 радкоў на лацінскай мове з датай «1640», у ніжнім — герб Казіміра Лявона Сапегі (1609—1656), які змешчаны на цокалі галоўнага алтара (каля 1634 г.) касцёла Іаана Хрысціцеля XVII—XX стст. у Волпе (Ерашчатава В. В., Ярашэвіч А. А. Волпенскі алтар.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1977, № 1, с. 37—39; Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 60—62).

ФРАГМЕНТ РЫЗЫ АЛТАРНАЙ КАРЦІНЫ «МАЦІ БОСКАЯ З ДЗІЦЕМ». Сярэдзіна XVII ст.
Серабро, чаканка (канфарэнне), гравіроўка, залачэнне. 47×51×2 (уся рыза 160×96×2). Клеймаў няма.
Касцёл Яна. 1603—1606. Камаі, Віцебская вобласць.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Заўвага:
На раме алтарнай карціны змешчана трыццаць адна вота. Аправа выканана ў лепшых традыцыях заходнееўрапейскага мастацтва, што відаць пры параўнанні яе з блюдам майстра Ганса III Лашберхта, які працаваў у Гамбургу ў 1630—1683 гг. (Маркова Г. А. Немецкое художественное серебро XVI—XVIII веков в собрании Государственной Оружейной палаты. М., 1975, ил. 56).

ПЛАСТИНА. 1640.
Государственный музей БССР.

ФРАГМЕНТ РИЗЫ АЛТАРНОЙ КАРТИНЫ „БОГОМАТЕРЬ С МЛАДЕНЦЕМ". Середина XVII в.
Костел Яна. 1603–1606. Комаи, Витебская область.

PLATE. 1640.
The Byelorussian State Museum.

MOUNTING DETAIL OF AN ALTAR PICTURE "THE VIRGIN AND THE CHILD". Mid-XVII cent.
Catholic church of St. John. 1603–1606. Komai, Vitebsk region.

PLAQUE. 1640.
Musée d'Etat de Biélorussie.

DÉTAIL DE LA ROBE MÉTALLIQUE DU PANNEAU D'AUTEL « VIERGE ET L'ENFANT ». Milieu du XVIIe s.
Eglise Saint-Jean. 1603–1606. Komaï, région de Vitebsk.

PLATTE. 1640.
Staatliches Museum der BSSR.

DETAIL DER VERKLEIDUNG DES ALTARBILDES „GOTTESMUTTER MIT DEM JESUSKNABEN". Mitte 17. Jh.
Johanneskirche. 1603–1606. Komai, Gebiet Witebsk.

PLACA. 1640.
Museo Estatal de Bielorrusia.

DETALLE DE LA ORLA METÁLICA DEL CUADRO DE ALTAR «LA VIRGEN Y EL NIÑO». Mediados del siglo XVII.
Iglesia de San Juan. 1603–1606. Komay, región de Vitiebsk.

REPERTAM REDEMPTAM QVE

ПОЯС РЫЦАРСКІ. ФРАГМЕНТ. Другая палавіна XVII ст.— 1730-я гг.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
Серабро (?), чаканка, гравіроўка. 24,5×95×1,5. Клеймаў няма.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіраваны з Саратава ў 1945 г.

Заўвага:
Ва унікальным помніку прыкладнога мастацтва відаць зварот майстра да традыцый позняга Адраджэння. Яны ўмела спаяны з барока. Больш таго, у рыцарскім поясе прысутнічаюць ракальныя матывы, з'яўленне якіх можна таксама прасачыць у цэхавай харугві 1663 г., што захоўваецца ў Славянскім Народным музеі ў Брацілаве (nr. inw. HF 25; Polska — Czechosłowacja. Wieki sąsiedztwa i przyjaźni. Kraków. Warszawa. Bratisława. Praga, 1977—1978, kat. nr. 402), і ў скураных пераплётах кніг, выкананых у Вільнюсе ў 1650 г. (Лауцявичус Э. Книжные переплеты XV—XVIII вв. в библиотеках Литвы. Вильнюс, 1976, № 545, 546). У арнаментыцы рыцарскага пояса выкарыстана распаўсюджаная ў заходнееўрапейскім мастацтве канца XVII ст. упрыгожаная разеткамі ромбападобная сетка, так званы трэльяж (Соколова Т. Орнамент — почерк эпохи. Л., 1972, с. 65).

ПОЯС РЫЦАРСКИЙ. ФРАГМЕНТ. Вторая половина XVII–1730-е гг.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.
Витебский областной краеведческий музей.

WARRIOR'S WAISTBAND. DETAIL. Latter half XVII–1730s.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.
The Vitebsk Museum of Regional Studies.

CEINTURE DE CHEVALIER. DÉTAIL. Deuxième moitié du XVIIe s. – années 1730.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

DÉTAIL.
Musée régional, Vitebsk.

GÜRTEL EINES RITTERS. DETAIL. 2. Hälfte des 17. Jh. bis 30er Jahre des 18. Jh.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.
Heimatmuseum des Gebietes Witebsk.

CINTO DE CABALLERO. DETALLE. Segunda mitad del siglo XVII.–1730.

DETALLE.

DETALLE.

DETALLE.

DETALLE.

DETALLE.
Museo de etnografía territorial de Vitiebsk.

PANOWAL
W.R.149 LAT 25

BOLESLAW IIII
KEDZIERZAWY K.P.

ПАЦІР. 1666.
Серабро, ліццё, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 25×14×14.
Клеймаў няма.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г. у Петрапаўлаўскай царкве 1675 г., перабудаванай у другой палавіне XVIII ст., у Ружанах Брэсцкай вобласці.

Заўвага:
На паддоне з тыльнага боку выгравіраваны наступны надпіс:
TEN KELICH SPRAWIONY Z BRACSTWA POSKRADZENIV CERKWI ROŽANSKIEY ANNO 1666 MCA ... 19 DNIA VMA BIC W ROŽANEY
Найбольш блізкай арнаментальнай і стылістычнай аналогіяй з'яўляецца пушка (цыборыум) 1638 г. з Відзаў, якая захоўваецца ў Дзяржаўным музеі БССР (інв. 30418; 27,5×12×12).

ПОТИР. 1666.
Государственный художественный музей БССР.

CHALICE. 1666.
The Byelorussian State Museum of Arts.

CALICE. 1666.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

KELCH. 1666.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

CÁLIZ. 1666.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

ТАБЕРНАКУЛУМ. Фрагмент. Трэцяя чвэрць XVII ст.
Дрэва, разьба, метал, чаканка, гравіроўка, пасерабрэнне. 294×156×76. Клеймаў няма.
Касцёл Божага цела (езуіцкі), пабудаваны Янам Марыя Бернардоні. 1582—1593. Нясвіж.
Выяўлены 11-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1968 г.

Заўвага:
На дзверцах табернакулума адлюстраваны агнец божы ў ззянні і картуш з чатырма радкамі тэксту з 94-га псалма, на адвароце іх — пелікан. Знутры табернакулум таксама абліцаваны металічнымі пласцінамі: па баках — фларальны арнамент вакол авала. На цэнтральнай пласціне ў такім жа авале пададзена кампазіцыя «Тайнай вячэры».

Даведка:
Металічныя пласціны з чаканкай, гравіроўкай выкарыстоўваліся і для дэкарыроўкі іншых элементаў алтара, напрыклад для антэпендыума XVIII ст. (?) у касцёле сяла Дубнікі (Градаўшчына) Гродзенскай вобласці.

ТАБЕРНАКУЛУМ. ФРАГМЕНТ. Третья четверть XVII в.
Костел Божьего тела (иезуитский), построенный Яном Мария Бернардони. 1582–1593. Несвиж.

TABERNACLE. DETAIL. Third quarter XVII cent.
Catholic church of Christ's Body (jesuitical) built by Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Nesvizh.

TABERNACLE. DÉTAIL. Troisième quart du XVIIe s.
Eglise de la Fête-Dieu (jésuite), construite par Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Nesvij.

TABERNAKEL. DETAIL. 3. Viertel des 17. Jh.
Kirche des Leichnams Christi, von Jan Maria Bernardoni erbaut. 1582–1593. Neswish.

TABERNACULUM. FRAGMENTO. Tercer cuarto del siglo XVII.
Iglesia del Cuerpo de Jesús (jesuita), construida por Juan María Bernardoni. 1582–1593. Niesvizh.

Урэцкі залатар.
АПРАВА ЕВАНГЕЛЛЯ. Сярэдзіна XVII ст.
Серабро, ліццё, чаканка, гравіроўка, чэрнь, частковае залачэнне. 33×21×10. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 34-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1979 г. у Мікалаеўскай царкве 1950 г. ва Урэччы Мінскай вобласці.

Заўвага:
На верхняй дошцы Евангелля паказаны: у цэнтры — прадстаячыя да Распяцця, па вуглах — евангелісты (кампазіцыйна пераблытаны дзве верхнія фігуры), на ніжняй — Маці Боская Знаменне. У дэкоры апрвы ўмела выкарыстаны розныя тэхнікі: прасечная чаканка, чэрнь, ліццё па падрыхтаванай форме. Валачоны і скручаны ў дзве столкі дрот упрыгожыў пяць драбніц.
Кніга надрукавана ў Маскве (?) у сярэдзіне XVIII ст., у ёй захаваліся дзве гравюры евангелістаў.

АПРАВА МШАЛА. 1695.
Метал, чаканка, гравіроўка, залачэнне, шоўк, аксаміт. 33×24×7. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 26-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г. у касцёле Яна Непамука і Марыі 1849 г. у сяле Вялікія Эйсманты Гродзенскай вобласці.

Заўвага:
На верхняй дошцы апрвы ў цэнтры адлюстраваны Благавешчанне і тэкст ANNO, на ніжняй дошцы ў цэнтры — прадстаячыя да Распяцця, пад ім — дата «1695». Акантам дэкарыраваны вугольнікі. Аправа выкарыстана для кнігі Мшала, выдадзенай у Браціславе ў 1737 г.

Слуцкі залатар.
МАЦІ БОСКАЯ З ДЗІЦЕМ. Другая палавіна XVII ст.
Серабро, чаканка, гравіроўка, частковае залачэнне. 19×13×0,5. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Паступіла ад В. П. Уласеня ў 1980 г. са Слуцка.

Заўвага:
Абразок мог быць выкарыстаны як драбніца на пераплёце кнігі.

Дзісненскі залатар.
ФРАГМЕНТ АПРАВЫ ЕВАНГЕЛЛЯ. Канец XVII ст.— каля 1703.
Метал, чаканка, гравіроўка, серабрэнне, шоўк, аксаміт. 46×30×6. Клеймаў няма.
Царква Маці Боскай Адзігітрыі. 1904. Дзісна.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Заўвага:
На сярэдніку апрвы Евангелля, выдадзенага ў Маскве ў 1703 г., паказана «Сашэсце ў пекла — Уваскрэсенне», іканаграфічную схему якога можна параўнаць з аднайменным абразом 1678 г. з Чачэрска і сярэднікамі апраў Евангелляў напрастольных 1571 і 1631 гг., дзе таксама выкарыстана чаканка высокага рэльефу (Писарская Л. В., Платонова Н. Г., Ульянова Б. Л. Русские эмали XI—XIX вв. М., 1974, ил. 20,32; Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст. /Аўтар уступ. тэксту Н. Ф. Высоцкая, склад. Н. Ф. Высоцкая, Т. А. Карповіч. Мн., 1980, іл. 49—51). У фрагменце апрвы з Дзісны бачны выдатнае спалучэнне ўсходнееўрапейскай і заходнееўрапейскай іканаграфічных схем і актыўнае выкарыстанне сталага барочнага арнаменту — пышнага аканта, фруктаў. Гэты арнамент аналагічны дэкору палёў абраза «Анастасія» канца XVII ст. (Постникова-Лосева М. М. Русское ювелирное искусство, его центры и мастера XVI—XIX вв. М., 1974, с. 17).

Уречский золотых дел мастер.
ОКЛАД ЕВАНГЕЛИЯ. Середина XVII в.

ОКЛАД МШАЛА. 1695.

Слуцкий золотых дел мастер.
БОГОМАТЕРЬ С МЛАДЕНЦЕМ. Вторая половина XVII в.
Государственный художественный музей БССР.

Дисненский золотых дел мастер.
ФРАГМЕНТ ОКЛАДА ЕВАНГЕЛИЯ. Конец XVII в. – около 1703.
Церковь Богоматери Одигитрии. 1904. Дисна.

Goldsmith from Urechje.
COVER OF THE GOSPEL. Mid-XVII cent.

COVER OF THE MISSAL. 1695.

Goldsmith from Slutsk.

THE VIRGIN AND THE CHILD. Latter half XVII cent.

Goldsmith from Disna.
DETAIL OF A GOSPEL COVER. Late XVII–C 1703.
The Church of Virgin Hodigitria. 1904. Disna.

Orfèvre d'Ourétchié.
RELIURE D'UN ÉVANGILE. Milieu du XVIIe s.

RELIURE D'UN MISSEL. 1695.

Orfèvre de Sloutsk.
LA VIERGE ET L'ENFANT. Deuxième moitié du XVIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

Orfèvre de Disna.
DÉTAIL DE LA RELIURE D'UN ÉVANGILE. Fin du XVIIe s. – 1703.
Eglise de la Vierge Hodiguitria. 1904. Disna.

Ein Goldschmied aus Uretschje.
BESCHLAG DES EVANGELIUMS. Mitte 17. Jh.

BESCHLAG DES MISSALE. 1695.

Ein Goldschmied aus Sluzk.
GOTTESMUTTER MIT DEM KINDE. 2. Hälfte des 17. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

Ein Goldschmied aus Disna.
DETAIL DES BESCHLAGS EINES EVANGELIUMS. Ende 17. Jh. bis 1703.
Kirche der Gottesmutter Hodigitria. 1904. Disna.

Maestro orfebrero de Urechie.
ENCHAPADO DEL EVANGELIO. Mediados del siglo XVII.

ENCHAPADO DEL MISAL. 1695.

Maestro orfebrero de Slutsk.
LA VIRGEN Y EL NIÑO. Segunda mitad del siglo XVII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

Maestro orfebrero de Disna.
DETALLE DEL ENCHAPADO DEL EVANGELIO. Finales del siglo XVII – alrededor de 1703.
Iglesia de la Virgen Hodigitria. 1904. Disna.

АПРАВА АБРАЗА «МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ». Другая палавіна XVII ст.
Серабро, чаканка, гравіроўка, залачэнне (?). 64×54×4. Клеймаў няма.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлена 29-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1975 г. у Параскеўскай царкве 1799 г. сяла Старыя Дзевяткавічы Гродзенскай вобласці.

Заўвага:
Блізкі фларальны арнамент ёсць на грабніцы майстра Феадарыта 1695 г. (Петренко М. З. Українське золотарство XVII—XVIII стст. Київ, 1970, с. 80—81).

ОКЛАД ИКОНЫ „БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ". Вторая половина XVII в.
Государственный художественный музей БССР.

MOUNTING OF «VIRGIN HODIGITRIA» ICON. Latter half XVII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

CHÂSSIS DE L'ICÔNE «LA VIERGE HODIGUITRIA». Deuxième moitié du XVIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

BESCHLAG DER IKONE «GOTTESMUTTER HODIGITRIA». 2. Hälfte des 17. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

ENCHAPADO DEL ICONO «LA VIRGEN HODIGITRIA». Segunda mitad del siglo XVII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

БУЛАВА. Апошняя чвэрць XVII — пачатак XVIII ст.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
Серабро, чаканка, гравіроўка. 52,5×11,2×11,2.
Каўнас. Дзяржаўны мастацкі музей імя М. К. Чурлёніса. Набыты ў 1979 г. у Л. Жулявічуса ў Вільнюсе.
Атрыбуцыя Р. Шкудзені.

Публікацыі:
Matušakaite M. Žvilgenis i praciti — Literatūra ir menas, 1976, nr. 17, 21.VII (аднесена к канцу XVI ст.).

НАВЕРША БУЛАВЫ. ФРАГМЕНТ. Апошняя чвэрць XVII — пачатак XVIII ст.
ФРАГМЕНТ.
Медзь, чаканка. 10×9,5×9.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіравана з Саратава ў 1945 г.

Заўвага:
У зборы Каўнаскага дзяржаўнага мастацкага музея імя М. К. Чурлёніса ёсць стылістычна блізкая булава, створаная адначасова з навершам булавы з Віцебскага музея, што дазваляе рэканструяваць названы вышэй помнік. Ён, мабыць, таксама быў даўжынёй 52,5 см. Гэта меркаванне пацвярджаецца і прапорцыямі булавы, паказанай на адной з кампазіцый наверша булавы з Віцебскага музея. Наверша булавы датавана па часе бытавання ў Рэчы Паспалітай баявога тапара з доўгай ручкай — бердыша (berdysz), які быў уведзены ў пешых і драгунскіх войсках каля 1674 г. Янам Сабескім (1674—1696), і лускавога панцыра — карацэны (karacena), які насілі ў войску Рэчы Паспалітай у другой палавіне XVII — пачатку XVIII ст. (Słownik terminologisczny sztuk pięknych. Red. S. Kozakiewicz. Warszawa, 1976, s. 49, 206—207).

БУЛАВА. Последняя четверть XVII – начало XVIII в.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.
Каунас. Государственный художественный музей имени М. К. Чюрлениса.

НАВЕРШИЕ БУЛАВЫ. ФРАГМЕНТ. Последняя четверть XVII – начало XVIII в.

ФРАГМЕНТ.
Витебский областной краеведческий музей.

MACE. Last quarter XVII–early XVIII cent.

DETAIL.

DETAIL.
Kaunas. The State M. K. Ciurlionis Museum of Arts.

MACE HEAD. DETAIL. Last quarter XVII–early XVIII cent.

DETAIL.
The Vitebsk Museum of Regional Studies.

SCEPTRE. Dernier quart du XVIIe – début du XVIIIe s.

DÉTAIL.

DÉTAIL.
Musée des Beaux-Arts M. K. Čiurlionis, Kaunas.

GLOBE D'UN SCEPTRE. DÉTAIL. Dernier quart du XVIIe – début du XVIIIe s.

DÉTAIL.
Musée régional, Vitebsk.

STAB. Letztes Viertel des 17. Jh. bis Anfang 18. Jh.

DETAIL.

DETAIL.
Kaunas. Staatliches Kunstmuseum «M. K. Čiurlionis».

OBERSTÜCK EINES STABS. DETAIL. Letztes Viertel des 17. Jh. bis Anfang 18. Jh.

DETAIL.
Heimatmuseum des Gebietes Witebsk.

BASTÓN DE MANDO. Ultimo cuarto del siglo XVII – comienzos del siglo XVIII.

DETALLE.

DETALLE.
Kaunas. Museo Estatal de Arte «M. K. Ciurlionis».

PARTE SUPERIOR DEL BASTÓN DE MANDO. DETALLE. Ultimo cuarto del siglo XVII – comienzos del siglo XVIII.

DETALLE.
Museo etnográfico territorial de Vitiebsk.

REX.POL

ШКАТУЛКА. 1710.
Медзь, чаканка, гравіроўка. 17×39×22.
Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.
Паступіла ад жыхара Гродна С. М. Лайта ў 1962 г.

Заўвага:
Шкатулка багата арнаментавана. Бакі яе гравіраваны раслінным арнаментам з кветкамі. Амаль усё верхняе вечка шкатулкі займае гравіраванае адлюстраванне стылізаванага аленя, асобных кветак, невялікіх кустоў. На высокай задняй сценцы, упрыгожанай раслінным і фларальным арнаментам, выкананым у тэхніцы прасечнай чаканкі, ёсць надпіс ANNO 1710 PLB. Майстар шкатулкі ўмела спалучыў у адным творы дзве тэхнікі, па-свойму пераасэнсаваў традыцыі заходнееўрапейскага мастацтва і стварыў шкатулку, якая ярка адлюстроўвае народныя густы.
У Беларусі вядомы і іншыя вырабы з медзі, напрыклад медная дошка 1760 г. з Пінска (Каталог предметов музея древностей, состоящего при Виленской публичной библиотеке. Вильно, 1885, с. 68).

МАНСТРАНЦ. 1727.
Серабро, ліццё, чаканка, залачэнне, шкло, каштоўныя камяні (?). 80×25,5×19,5. Клеймаў няма.
Касцёл Іаана Хрысціцеля. XVII ст. Перабудаваны ў XVIII—XX стст. Волпа, Гродзенская вобласць.
Выяўлены 25-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г.

Заўвага:
На паддоне манстранца ёсць надпіс: ECCLECIA VOŁPENSIS ANNO 1727 DIE 9 3 FEB :: Дакладна такі ж паўтораны на алтарным крыжы ў Волпе. Аб'ёмныя фігуры лятучых анёлаў, размешчаных на завітках пад глорыяй, блізкія да дзвюх аднайменных скульптур (з царквы Уваскрэсення XIX ст. сяла Антопаль Брэсцкай вобласці, якія захоўваюцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР).
Параўнайце з барочным манстранцам 1710—1720 гг. майстра Франса Антоні Бетле (Franz Antoni Betle; — Fleming John and Honour Hugh. The Pengnin Dictionary of Decorative Arts. London, 1977, p. 57).

МАНСТРАНЦ. 1783.
Серабро, ліццё, чаканка, гравіроўка, частковае залачэнне, шкло. 56×31,5×17,5. Клеймаў няма.
Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.
Выяўлен 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

Заўвага:
На абадку паддона ёсць надпіс: Y. Q. O. R. R O 1783 $\frac{S}{W}$ $\frac{S}{W}$ $\frac{S}{W}$
У манстранц уведзен арнамент, які імітуе выразаную зубцамі і ўпрыгожаную кутасамі заслону (ламбрэкен) і які атрымаў шырокае распаўсюджанне ў заходнееўрапейскім мастацтве ў канцы XVII ст.; у пластыцы Беларусі гэты матыў сустракаецца ў 1730—1788 гг. (Соколова Т. Орнамент — почерк эпохи. Л., 1972, с. 65; Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 118, 123, 151).
У дадзеным манстранцы, як і ў іншых, што змешчаны ў гэтай рабоце, у лунцы страчана лунула (мельхізадэх).

ШКАТУЛКА. 1710.
Гродненский историко-археологический музей.

МОНСТРАНЦ. 1727.
Костел Иоанна Крестителя. XVII в. Перестроен в XVIII–XX вв. Волпа, Гродненская область.

МОНСТРАНЦ. 1783.
Костел Вознесения Марии (бернардинский). 1783. Будслав, Минская область.

BOX. 1710.
The Grodno Historico-Archaeological Museum.

MONSTRANCE. 1727.
Catholic church of St. John the Baptist. XVII cent. Rebuilt in XVIII–XX cent. Volpa, Grodno region.

MONSTRANCE. 1783.
Catholic church of the Ascension of Mary (bernardine). 1783. Budslav, Minsk region.

COFFRET. 1710.
Musée historique et archéologique, Grodno.

MONSTRANCE. 1727.
Eglise Saint-Jean-Baptiste. XVIIe s. Rebâtie aux XVIIIe–XXe s. Volpa, région de Grodno.

MONSTRANCE. 1783.
Eglise de l'Ascension de Marie (Saint-Bernard). 1783. Boudslav, région de Minsk.

KÄSTCHEN. 1710.
Historisch-archäologisches Museum Grodno.

MONSTRANZ. 1727.
Kirche Johannes' des Täufers. 17. Jh. Im 18. bis 20. Jh. umgebaut. Wolpa, Gebiet Grodno.

MONSTRANZ. 1783.
Kirche der Himmelfahrt Mariä (der Bernhardiner). 1783. Budslaw, Gebiet Minsk.

ESTUCHE. 1710.
Museo histórico-arqueológico de Grodno.

MONSTRANTE. 1727.
Iglesia de San Juan Bautista. Siglo XVII. Reconstruida en los siglos XVIII–XX. Volpa, región de Grodno.

MONSTRANTE. 1783.
Iglesia de la Ascensión de María (bernardina). 1783. Budslav, región de Minsk.

Клікушын Міхаіл Максімаў (працаваў у 1738—1759 гг.).
ЧАРА. 1738—1759.
Масква.
Серабро, чаканка, гравіроўка. 15,3×9×9. Клеймы: МК АР Коннік.
Віцебскі абласны краязнаўчы музей.
Рээвакуіравана з Саратава ў 1945 г.
Атрыбуцыя ўдакладнена М. М. Постнікавай-Лосевай.

Заўвага:
У Дзяржаўным гістарычным музеі ёсць чаканная шклянка гэтага майстра. Яго работы вядомы ў 1738—1744, 1745, 1754, 1756, 1759 гг. (Гольдберг Т., Мишуков Ф., Платонова Н., Постникова-Лосева М. Русское золотое и серебряное дело XV—XX веков. М., 1967, с. 187, № 891; Трофимова Н. Н. Русское прикладное искусство XIII — начало XX в. Из собрания Государственного объединенного Владимиро-Суздальского музея-заповедника. М., 1982, № 181, с. 246).

Манаграміст Ї. Е.
ПАЦІР. 1730—1770-я гг.
Серабро, ліццё, чаканка, залачэнне. 20,8×12,4×12,4. Клеймы: ‡ Ї Е ‡ Ї Е † Ї Е
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Публікацыі:
Яніцкая М. М. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва XIV — пачатак XVIII ст.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1975, т. 12, с. 606; Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI — XVIII стст.). Мн., 1977, іл. 85.

Заўвага:
У арнаменце праразной рубашкі (кошыка) выкарыстаны с-падобныя завіткі, у якія ўкампанаваны галоўкі крылатых анёлаў.

РЭЛІКВАРЫЙ. Сярэдзіна XVIII ст.
Серабро, ліццё, чаканка, частковае залачэнне, шкло. 43,5×21×15. Клеймаў няма.
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.
Публікацыі:
Ерусалімчык М., Карнач П., Яніцкая М. Троіцкі касцёл.— У кн.: Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Брэсцкая вобласць. Макет рукапісу. Мн., 1972, т. 1, с. 519; Яніцкая М. М. Ювелірнае мастацтва.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 497, іл. № 3 (датаваны пачаткам XVIII ст.).

Кликушин Михаил Максимов (работал в 1738–1759 гг.).
СТОПА. 1738–1759.
Москва.
Витебский областной краеведческий музей.

Монограммист Ї. Е.
ПОТИР. 1730–1770-е гг.

РЕЛИКВАРИЙ. Середина XVIII в.
Костел Троицы. 1617. Ружаны, Брестская область.

Klikushin Mikhail Maximov (was active in 1738–1759).
BEAKER. 1738–1759.
Moscow.
The Vitebsk Museum of Regional Studies.

Monogrammist Ї. E.
CHALICE. 1730–1770s.

RELIQUARY. Mid-XVIII cent.
Catholic church of St. Trinity. 1617. Ruzhany, Brest region.

Klikouchine Mikhail Maksimov (travaillé en 1738–1759).
TIMBALE. 1738–1759.
Musée régional, Vitebsk.

Monogrammiste Ї E.
CALICE. 1730 – années 1770.

RELIQUAIRE. Milieu du XVIIIe s.
Eglise de la Trinité. 1617. Roujany, région de Brest.

Klikuschin Michail Maximow (gearbeitet 1738 bis 1759).
BECHER. 1738–1759.
Moskau.
Heimatmuseum des Gebietes Witebsk.

Monogrammist Ї. E.
KELCH. 30er bis 70er Jahre des 18. Jh.

RELIQUIAR. Mitte 18. Jh.
Dreifaltigkeitskirche. 1617. Rushany, Gebiet Brest.

Klikushin Mijail Maksimov (obra de 1738–1759).
COPA. 1738–1759.
Moscú.
Museo etnográfico territorial de Vitiebsk.

Monogramista Ї. E.
CALIZ. Años 1730–1770.

RELICARIO. Mediados del siglo XVIII.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1617. Ruzhany, región de Brest.

Давыд-гарадоцкі залатар.
ПАЦІР. 1740.
Серабро, чаканка, гравіроўка, чарненне, частковае залачэнне. 24×13,5×13,5. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г. у Георгіеўскай царкве 1724 г. у Давыд-Гарадку.

Заўвага:
На ўнутраным баку паддона выгравіраваны наступны надпіс:
АѰМ (1740.— Н. В.) + МСА + СОУнь ДА: СТАРАНІмь ИОАНАѾ + УШКА: В ТО В: РЕ МА В ТАГО ЦЕХМІ(С) ТРОМЬ ЦЕХУ РЕЗНІЦКАГО: Д:ГОР. КОШТОМЬ: ЦЕХОВЬ: ДЕНЕГА:

Даведка:
У 1734 г. у Давыд-Гарадку працавалі залатары Сямён Шаўчуловіч (Semen Szawczylowicz), Ярко (Jarko), Сямён Лаўчук (Semen Lawczyk) — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 1705, а. 8 адв., 10, 25. У 1754—1755 гг.— залатары з Нясвіжа Арон Кушаловіч (Aron Kyszalowicz), Земан Натовіч (Zeman Notowicz), Янкель Лянковіч (Jankiel Lankowicz) — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 4, адз. 82, а. 26 адв.

Давыд-гарадоцкі майстар.
ПАЦІР. 1770.
Метал, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 22,4×14×14.
Дзяржаўны музей БССР.
Выяўлены экспедыцыяй Дзяржаўнага музея БССР у 1962 г. у Георгіеўскай царкве 1724 г. у Давыд-Гарадку.

Публікацыі:
БелСЭ, т. 8, с. 520 (памылкова прыпісаны майстрам А. і П. Пупам, якія фактычна з'яўляліся заказчыкамі на выраб паціра).

Заўвага:
На абадку паддона з правага боку выгравіраваны наступны надпіс:
СЇЮ ЧАШУ СООРѴЖИЛИ ФЇЛИПЬ И АНДРЕИ ПУПЫ МАЩАНЕ ЗА ДВЫДЪГОРДЕЦ(К)ІЕ И ЖОНАМИ СВОИМИ И СО ЧАДЫ ЗА ОѾПУЩЕНІ ГРИХОВЬ А КОТОРОЕ СІЕ НАШЕ НАДАНІЕ ЛАМАТИ БУДЕТЬ ПРОКЛАТЬ МАРЬ АНАФЕМА И ОТ ЦКВИ ВОСКРЕСЕНІА ХРВА ЧТОБ НЕБЫЛА ОТЛУЧЕННА НА ВЕКИ БГУ НАШЕМУ СЛАВА ВОВЬЕКИ АМИНЬ РОКУ 1770.

Давыд-гарадоцкі залатар.
«ГРАБНІЦА» (ДАРАЗАХАВАЛЬНІЦА). 1779.
Серабро, чаканка, ліццё, гравіроўка, залачэнне. 34×23×16. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлена 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г. у Георгіеўскай царкве 1724 г. у Давыд-Гарадку.

Заўвага:
На дне «грабніцы» выгравіраваны наступны надпіс з пяці радкоў:
РОКУ. 1779. ГОДА. МЦА ФЕВРУАРЇА: ВІ(12.—Н. В.): ДНА СІА ГРОБНИЦА СООРУЖЕнНА ДО ЦЕРКВИ СВЇАГО ВОСКРЕСЕНСКОИ ДАВЫД ГОРОДЕЦКОИ. ПРИ СВІАЩЕнНИКАХЬ ПРОТОЇЕРЕИ ФЕДОРИ ІЕРЕИ ЕВФИМІИ І ПРИ КТИТИТОРАХЬ СТАХЂИ АНДЕИ И ГРИГОРИ: ВАСИЛІИ: В НЕИ ВЬСУ ХУНТОВЬ ПОВПАТА.

Давыд-гарадоцкі залатар.
ДЫСКАС. Другая палавіна XVIII ст.
Метал, чаканка, гравіроўка, залачэнне. 10×8×8. Клеймаў няма.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г. у Георгіеўскай царкве 1724 г. у Давыд-Гарадку.

Давид-городокский золотых дел мастер.
ПОТИР. 1740.
Государственный художественный музей БССР.

Давид-городокский мастер.
ПОТИР. 1770.
Государственный музей БССР.

Давид-городокский золотых дел мастер.
„ГРОБНИЦА" (ДАРОХРАНИТЕЛЬНИЦА). 1779.

Давид-городокский золотых дел мастер.
ДИСКОС. Вторая половина XVIII в.
Государственный художественный музей БССР.

Goldsmith from David-Gorodok.
CHALICE. 1740.
The Byelorussian State Museum of Arts.

Goldsmith from David-Gorodok.
CHALICE. 1770.
The Byelorussian State Museum.

Goldsmith from David-Gorodok.
«TOMB» (TABERNACLE). 1779.

PATEN. Latter half XVIII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

Orfèvre de David-Gorodok.
CALICE. 1740.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

Maître de David-Gorodok.
CALICE. 1770.
Musée d'Etat de Biélorussie.

Orfèvre de David-Gorodok.
« TOMBEAU » (Tabernacle). 1779.

Orfèvre de David-Gorodok.
PATÈNE. Deuxième moitié du XVIIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

Ein Goldschmied aus Dawid-Gorodok.
KELCH. 1740.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

Ein Meister aus Dawid-Gorodok.
KELCH. 1770.
Staatliches Museum der BSSR.

Ein Goldschmied aus Dawid-Gorodok.
«GRABMAL» (GERÄT ZUR AUFBEWAHRUNG DER GEWEIHTEN HOSTIE). 1779.

Ein Goldschmied aus Dawid-Gorodok.
PATENE. 2. Hälfte des 18. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

Maestro orfebrero de David-Gorodok.
CÁLIZ. 1740.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

Maestro orfebrero de David-Gorodok.
CÁLIZ. 1770.
Museo Estatal de Bielorrusia.

Maestro orfebrero de David-Gorodok.
«SEPULCRO» (relicario). 1779.

Maestro orfebrero de David-Gorodok.
PATENA. Segunda mitad del siglo XVIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

Давыд-гарадоцкія залатары Мікіта і Пархом.
РЫЗА АБРАЗА «МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ». 1752.
Серабро, чаканка, гравіроўка, частковае залачэнне. 131×86××2. Клеймаў няма.

Георгіеўская царква. 1724. Давыд-Гарадок.
Выяўлена 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г.

Публікацыі:
Кацер М. С. Искусство Белоруссии.— В кн.: История искусства народов СССР. Искусство конца XVII—XVIII в. М., 1976, т. 4, с. 431, примеч. № 132; Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст. /Аўтар уступ. тэксту Н. Ф. Высоцкая, склад. Н. Ф. Высоцкая, Т. А. Карповіч. Мн., 1980, № 76—78.

Заўвага:
Знізу і збоку на рызе выгравіраваны наступны надпіс з шасці радкоў:
РОКУ АѰНВ (1752.— Н. В.) М͠ЦЬ ІЮИН ДНА ІА (11.— Н. В.) СЕМЕНЬ (МІХАІЛЬ — ?) ВОІТЬ ѾНИКІИ ВАСИЛЬ (ПАРЬ- ?) КЛІМЬ ГРЕЧКА МИКИТА ЅЛТНІКЪ ПАРЪХОМЬ ЗОЛОТНИКЪ ІЕРЕИ САВІНЬ СІНЬКЕВІЧЬ П Д Г ІЕРЕІ О^Е^ОДОЂА Х М П Д Г.
Дзве кароны, выяўленыя 3-й экспедыцыяй музея, цяпер страчаны.

Давид-городокские золотых дел мастера Никита и Пархом.
РИЗА ИКОНЫ „БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ". 1752.
Георгиевская церковь. 1724. Давид-Городок.

Goldsmiths Nikita and Parkhom from David-Gorodok.
METAL MOUNTING OF «VIRGIN HODIGITRIA» ICON. 1752.
Church of St. George. 1724. David-Gorodok.

Nikita et Parkhom, orfèvres de David-Gorodok.
ROBE MÉTALLIQUE DE L'ICÔNE «LA VIERGE HODIGUITRIA». 1752.
Eglise Saint-Georges. 1724. David-Gorodok.

Goldschmiede aus Dawid-Gorodok Nikita und Parchom.
VERKLEIDUNG DER IKONE «GOTTESMUTTER HODIGITRIA». 1752.
Georgskirche. 1724. Dawid-Gorodok.

Maestros orfebreros de David-Gorodok. Mikita y Parjóm.
ORLA METÁLICA DEL ICONO «LA VIRGEN HODIGITRIA». 1752.
Iglesia de San Jorge. 1724. David-Gorodok.

Пётр Сліжык.
РЫЗА АБРАЗА «МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ СМАЛЕНСКАЯ». 1774.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
Серабро, чаканка, ліццё, гравіроўка, частковае залачэнне. 143,5×112,5×3,5. Клеймаў няма.
Царква Маці Боская Адзігітрыя. 1904. Дзісна.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Публікацыі:
Материалы по истории и географии Дисненского и Вилейского уездов Виленской губернии. Изд. А. П. Сапунова и В. Друцкого-Любецкого. Витебск, 1896, ил. перед с. 74; Яніцкая М. М. Ювелірнае мастацтва.— У кн.: БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 496; Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст. /Аўтар уступ. тэксту Н. Ф. Высоцкая, склад. Н. Ф. Высоцкая, Т. А. Карповіч. Мн., 1980, іл. 22.

Заўвага:
На складцы мафорыя знізу выгравіраваны надпіс у чатыры радкі:
TA SZATA ZROBIONA ZA DOZORSTWEM SLAWETNEGO PANA FILIMONA BUCHAŁA Z LEWKOWICZ A PRZEZE MNIE PIOTRA SŁIŻIKA RU 1774 AUGU 30 DNIA

Даведка:
Пятру Сліжыку належала рыза «Маці Боская Адзігітрыя» 1755 г. у храме Іосіфа 1780 г. у Магілёве (Опыт описания Могилевской губернии. Ред. А. С. Дембовецкий. Могилев на Днепре, 1884, кн. 2, с. 20). Побач з Пятром Сліжыкам у Магілёве ў XVIII ст. працаваў залатар Афанасій Воўчык (Изобразительное искусство Белорусской ССР. Каталог выставки /Сост. Е. А. Аладова, А. Палеес. М.— Л., 1940, с. 15; Палеес А. Майстры залатых і сярэбраных спраў.— Беларусь, 1947, № 1, с. 49; Записки Северо-Западного отдела Императорского русского географического общества. Вильно, 1910, кн. 1, с. 227).

Петр Слижик.
РИЗА ИКОНЫ „БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ СМОЛЕНСКАЯ“. 1774.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.
Церковь Богоматери Одигитрии. 1904. Дисна.

Peter Slizhik.
METAL MOUNTING OF «VIRGIN HODIGITRIA OF SMOLENSK» ICON. 1774.

DETAIL.

DETAIL.
Church of Virgin Hodigitria. 1904. Disna.

Piotr Slizik.
ROBE MÉTALLIQUE DE L'ICÔNE « LA VIERGE HODIGUITRIA DE SMOLENSK ». 1774

DÉTAIL.

DÉTAIL.
Eglise de la Vierge Hodiguitria. 1904. Disna.

Peter Slishik.
VERKLEIDUNG DER IKONE «GOTTESMUTTER HODIGITRIA VON SMOLENSK». 1774.

DETAIL.

DETAIL.
Kirche der Gottesmutter Hodigitria. 1904. Disna.

Piotr Slizhik.
ORLA METÁLICA «LA VIRGEN HODIGITRIA DE SMOLENSK». 1774.

DETALLE.

DETALLE.
Iglesia de la Virgen Hodigitria. 1904. Disna.

Ta szata zrobiona za dozorstwem
Pana Filimona

МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ ДУХМЯНЫ ЦВЕТ. 1652.
Серабро, чаканка, гравіроўка. 24×21. Клеймаў няма.
Львоўскі музей украінскага мастацтва.
Паступіла з прыватнага збору ў 1921 г.
Паходзіць з царквы Пятра ў Мінску.
Атрыбуцыя Д. М. Пасацкай.

Заўвага:
Іканаграфічная схема распаўсюджана ў старажытнарускім мастацтве (Изображение икон Пресвятой Богородицы. М., 1848, с. 30; Слава Богоматери. М., 1907, с. 148).

КРЫЖ НАПРАСТОЛЬНЫ. 1789.
Серабро, чаканка, гравіроўка, залачэнне, фініфць. 33×19, 4×3,5. Клеймаў няма.
Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.

Заўвага:
На крыжы ў шасці авалах выгравіраваны тэксты ад чатырох да дзевяці радкоў. У ніжнім, шостым, надпіс з дзесяці радкоў: ЗДЕЛАНЬ СЕИ КРЕСТЬ ТЩАНИЕМЬ И КОШТОМЬ ГОСПОДІНА ОТЦА АРХІМАНДРІТА ЗОСИМИ КАЛКОВИЧА 1789 ГОДУ МЬСАЦА ДЕКАБРА. По бокам — 21. В НЕМЬ ВЬСУ ДВА ФУНТА И ЧЕТИРИ ЛОТИ.

Даведка:
Па характару дэкарыроўкі і форме дадзены помнік падобны да работы майстра Аляксея Постнікава «Напрастольны крыж» 1697 г. (Пуцко В. Ростовское серебряное дело XVII в.— Музеј применьене уметности. Зборнік. Београд, 1975—1976, № 19—20, с. 120—121). Упрыгожанне пяціпялёсткавымі кветкамі сустракаецца ў дэкоры беларускіх абразоў сярэдзіны XVIII ст. (Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст./Аўтар уступ. тэксту Н. Ф. Высоцкая, склад. Н. Ф. Высоцкая, Т. А. Карповіч. Мн., 1980, іл. 86—88).

ФРАГМЕНТ НАКЛАДКІ ТРУНЫ. 1774.
Метал, чаканка, серабрэнне. 45×35×1,5. Клеймаў няма.
Дзяржаўны музей БССР.
Выяўлены 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г. у касцёле Узнясення Маці Боскай (бернардзінскім) 1783 г. у сяле Будслаў Мінскай вобласці.

Заўвага:
30-й экспедыцыяй былі выяўлены дзве накладкі, якія дэкарыравалі труну: на меншай шасціканцовай формы (44,5×42,5×1,5) ёсць наступны надпіс: DOM SISTE VATOR MEMENTO QUANTA VIS MORTIS OBI AO 1774; OTATIS 2 AMA FEBR. 27.
На большай той жа формы (56×75×1,5) дадзены гербы «Leliwa, Janosza» і скарачэнне AZIOS.
Тыпалагічныя аналогіі ёсць у польскім мастацтве XVII—XVIII стст. Rozanow Z. and Smulikowski E. The cultural Heritage of Jasna Góra. Warsaw, 1979, p. 174 (1663 г.).

АПРАВА ЕВАНГЕЛЛЯ. Другая палавіна XVIII ст.
Метал, чаканка, гравіроўка. 31,5×23×11. Клеймаў няма.
Варварынская царква. 1642—1647. Пінск.
Выяўлена 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Заўвага:
У Евангеллі ёсць гравюры, выкананыя Васілём Іконнікавым у 1732, 1757, 1758 гг. У філіграні паперы — М R.

БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ БЛАГОУХАННЫЙ ЦВЕТ. 1652.
Львовский музей украинского искусства.

КРЕСТ НАПРЕСТОЛЬНЫЙ. 1789.
Гродненский историко-археологический музей.

ФРАГМЕНТ НАКЛАДКИ ГРОБА. 1774.
Государственный музей БССР.

ОКЛАД ЕВАНГЕЛИЯ. Вторая половина XVIII в.
Варваринская церковь. 1642–1647. Пинск.

VIRGIN HODIGITRIA THE SWEET-SMELLING FLOWER. 1652.
The Lvov Museum of the Ukrainian Art.

ALTAR CROSS. 1789.
The Grodno Historico-Archaeological Museum.

DETAIL OF A COFFIN PLATE. 1774.
The Byelorussian State Museum.

COVER OF THE GOSPEL. Latter half XVIII cent.
The Church of St. Barbara. 1642–1647. Pinsk.

LA VIERGE HODIGUITRIA LA FLEUR ODORIFÉRANTE. 1652.
Musée d'art ukrainien, Lvov.

CROIX D'AUTEL. 1789.
Musée historique et archéologique, Grodno.

DÉTAIL DE LA PLAQUE D'UN CERCUEIL. 1774.
Musée d'Etat de Biélorussie.

RELIURE D'UN ÉVANGILE. Deuxième moitié du XVIIIe s.
Eglise Sainte-Barbare. 1642–1647. Pinsk.

GOTTESMUTTER HODIGITRIA «WOHLRIECHENDE BLUME». 1652.
Museum der ukrainischen Kunst in Lwow.

THRONKREUZ. 1789.
Historisch-archäologisches Museum Grodno.

DETAIL DES AUFSATZES EINES SARGES. 1774.
Staatliches Museum der BSSR.

BESCHLAG DES EVANGELIUMS. 2. Hälfte des 18. Jh.
Barbarakirche. 1642–1647. Pinsk.

VIRGEN HODIGITRIA FLOR PERFUMADA. 1652.
Museo de arte ucraniano de Lvov.

CRUCIFIJO SOBRE LA MESA DEL ALTAR. 1789.
Museo histórico-arqueológico de Grodno.

DETALLE DE LA LÁPIDA SEPULCRAL. 1774.
Museo Estatal de Bielorrusia.

ENCHAPADO DEL EVANGELIO. Segunda mitad del Siglo XVIII.
Iglesia de Santa Bárbara. 1642–1647. Pinsk.

Шарашоўскі залатар.
РЫЗА АБРАЗА «МАЦІ БОСКАЯ АДЗІГІТРЫЯ». Другая палавіна XVIII ст.
Метал, чаканка, гравіроўка, залачэнне, стразы. 79×49×1,5. Клеймаў няма.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлена 6-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1963 г. у Прачысцінскай царкве 1760 г. гарадскога пасёлка Шарашова Брэсцкай вобласці.

Публікацыі:

Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст./ Аўтар уступ. тэксту Н. Ф. Высоцкая, склад. Н. Ф. Высоцкая і Т. А. Карповіч. Мн., 1980, іл. 99—101.

Заўвага:

Стылістычна блізкая рыза ўпрыгожвала і абраз «Хрыстос Уседзяржыцель» з мясцовага чына іканастаса Прачысцінскай царквы 1760 г. гарадскога пасёлка Шарашова Брэсцкай вобласці (абраз захоўваецца цяпер у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР).

Шерешевский золотых дел мастер.
РИЗА ИКОНЫ „БОГОМАТЕРЬ ОДИГИТРИЯ". Вторая половина XVIII в.
Государственный художественный музей БССР.

Goldsmith from Shereshevo.
METAL MOUNTING OF «VIRGIN HODIGITRIA» ICON. Latter half XVIII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

Orfèvre de Chéréchévo.
ROBE MÉTALLIQUE DE L'ICÔNE «LA VIERGE HODIGUITRIA». Deuxième moitié du XVIIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

Ein Goldschmied aus Schereschewo.
VERKLEIDUNG DER IKONE «GOTTESMUTTER HODIGITRIA». 2. Hälfte des 18. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

Maestro orfebrero de Shereshevo.
ORLA METÁLICA DEL ICONO «LA VIRGEN HODIGITRIA». Segunda mitad del siglo XVIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

КЕРАМИКА
ФАЯНС
СТЕКЛО
СОЛОМКА
КОЖА

CERAMICS
FAIENCE
GLASS
STRAW
LEATHER

CÉRAMIQUE
FAÏENCE
VERRERIE
PAILLE
CUIR

KERAMIK
FAYENCE
GLASKUNST
FLECHTEN MIT STROH
LEDERKUNST

CERAMICA
LOZA
VIDRIO
PAJA
CUERO

КЕРАМІКА

ФАЯНС

ШКЛО

САЛОМКА

СКУРА

ФРАГМЕНТ ДЭКОРА БАКАВОГА ФАСАДА. XII ст.

Барысаглебская (каложская) царква XII ст. Гродна.

Публікацыі:
Сахаров И. П. Обозрение русской археологии.— В кн.: Записки отделения русской и славянской археологии императорского археологического общества. Спб., 1851, т. 1, отд. 1, с. 70; Шчэкаціхін М. Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва. Мн., 1926, с. 124; Воронин Н. Н. Древнее Гродно. М., 1954, с. 89, 96, 139; Гродненский государственный историко-археологический музей. Путеводитель по залам. Мн., 1963, с. 23; Вагнер Г. К. Декоративное искусство в архитектуре XI — XIII вв. М., 1964, с. 10, 12; Елатомцева И. М. Художественная керамика Советской Белоруссии. Мн., 1966, с. 14; Штыхов Г. В., Лысенко П. Ф. Древнейшие города Белоруссии. Мн., 1966, с. 78; Овсянников Ю. М. Русские изразцы. Л., 1968, с. 6—7, 24, 27, 36; Абецедарский Л. С., Баранова М. П., Павлова Н. Г. История БССР. Мн., 1968, 4-е изд., с. 25; Мн., 1978, 7-е изд., с. 24; Шелковников Б. А. Русское художественное стекло. М., 1969, с. 47; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 28—29; Панічава Л. Р. Беларуская цаніннікі ў Маскве.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1976, № 3, с. 30; Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1980, с. 123; Историческое краеведение Белоруссии /Под ред. Э. М. Загорульского. Мн., 1980, с. 80; История БССР /Под ред. В. В. Чепко, А. П. Игнатенко. Мн., 1981, ч. 1, с. 87; Чантурия В. А. Архитектурные памятники Белоруссии. Мн., 1982, с. 122—123.

Даведка:
У ніжняй царкве ў Гродна знойдзена цудоўная маёлікавая падлога з набору жоўтых, зялёных і карычневых плітак 17 фасонаў. Гэты своеасаблівы дыван не мае сабе роўных у старажытнарускім мастацтве (Воронин Н. Н. Древнее Гродно, с. 113—114, 123, 148). Керамічныя пліткі XII—XIII стст. знойдзены ў Мінску, Пінску, Полацку, Тураве (Равдина Т. В. Поливные керамические плитки из Пинска.— Кратк. сообщ. Ин-та археологии, 1963, вып. 96, с. 116).

ФРАГМЕНТ ДЕКОРА БОКОВОГО ФАСАДА. XII в.
Борисоглебская (коложская) церковь. XII в. Гродно.

SIDE FAÇADE DECOR DETAIL. XII cent.
Church of SS Boris and Gleb (kolozha). XII cent. Grodno.

DÉTAIL DU DÉCOR D'UNE FAÇADE LATÉRALE. XIIe s.
Eglise Saint-Boris-Saint-Gleb (de Kaloja). XIIe s. Grodno.

DETAIL DER VERZIERUNG DER SEITENFASSADE. 12. Jh.
Boris-und-Gleb-Kirche (Koloshskaja). 12. Jh. Grodno.

DETALLE DEL ORNAMENTO DE LA FACHADA LATERAL. Siglo XII.
Iglesia de San Borís y San Gleb (Kolozha). Siglo XII. Grodno.

КАФЛЯ З АДЛЮСТРАВАННЕМ СКАМАРОХА. Другая палавіна XV ст.
Полацк. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, румпа амаль не адступае ад правага боку пласціны. 11×12×2,5.
Полацкі гісторыка-археалагічны запаведнік.
Знойдзена археолагам П. А. Рапапортам у 1977 г. у Полацку.
Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР.

Публікацыі:
Паничева Л. Г. Изразцы и изразцовые печи позднефеодального Полоцка.— Сов. археология, 1981, № 3, с. 277, 278, рис. 3 г.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — драўляная прыбудова да княжацкага палаца — 3-я печ (першая палавіна XV ст.) 2-га будаўнічага перыяду заменена 4-й печчу з абліцоўкай кафляй новага тыпу з прамавугольнымі вонкавымі пласцінамі.
У Полацку знойдзены развалы пяці кафельных печаў (Паничева Л. Г. Указ. соч., с. 274).

КАФЛЯ З МУЖЧЫНСКІМ ПАРТРЭТАМ. Сярэдзіна XVI ст.
Мінск. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, румпа, адступаючая ад краёў. 25×15,5×6.

Інстытут гісторыі АН БССР.
Знойдзена археолагам В. Е. Собалем у 1980 г. у Мінску.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.
Атрыбуцыя археолага В. Е. Собаля.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — Мінск, Троіцкае прадмесце. Пласт XVI ст. (земляныя работы, развал кафельнай печы). Кафля з партрэтамі знойдзена ў Лагойску, Заслаўі, Маладзечна. Яна была распаўсюджана і ў Вільна (Таутавичюс А. Изразцы вильнюсского замка XVI—XVII вв. Вильнюс, 1969, с. 9, на літоўскай і рускай мовах).

ФРАГМЕНТ КАФЛІ З ЖАНОЧЫМ ПАРТРЭТАМ. Другая чвэрць — сярэдзіна XVI ст.
Мазыр. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, румпа страчана. 14,5×10×3.
Мазырскі краязнаўчы музей.
Знойдзен археолагам А. А. Трусавым у 1982 г. у Мазыры. Раскопкі Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР, Інстытута гісторыі АН БССР і Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя У. І. Леніна (пад кіраўніцтвам А. А. Трусава) у 1982 г.
Атрыбуцыя А. А. Трусава.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — мазырскае замчышча, шурф XI, яма. Адлюстраванне мае аналогіі ў мастацтве Італіі і Германіі 1526—1532 гг. (Hlinka J. Medailérstwo na Slovensku od 16. po začiatok 20. storočia. Bratislava, 1976, s. 87, 104, 107; Więcek A. Dzieje Sztuki medalierskiej w Polsce. Warszawa, 1972, s. 26).

ИЗРАЗЕЦ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ СКОМОРОХА. Вторая половина XV в.
Полоцк. Местное производство.
Полоцкий историко-археологический заповедник.

ИЗРАЗЕЦ С МУЖСКИМ ПОРТРЕТОМ. Середина XVI в.
Минск. Местное производство.
Институт истории АН БССР.

ФРАГМЕНТ ИЗРАЗЦА С ЖЕНСКИМ ПОРТРЕТОМ. Вторая четверть – середина XVI в.
Мозырь. Местное производство.
Мозырский краеведческий музей.

TILE FEATURING A BUFFOON. Latter half XV cent.
Polotsk. Local manufactory.
The Polotsk Historico-Archaeological Preserve.

TILE WITH A MAN'S PORTRAIT. Mid-XVI cent.
Minsk. Local manufactory.
The Byelorussian Academy of Sciences Institute of History.

DETAIL OF A TILE WITH A WOMAN'S PORTRAIT. Second quarter–mid-XVI cent.
Mozyr. Local manufactory.
The Mozyr Museum of Regional Studies.

CARREAU REPRÉSENTANT UN BOUFFON. Deuxiéme moitié du XVe s.
Polotsk. Fabrication locale.
Musée historique et archéologique, Polotsk.

CARREAU AVEC UN PORTRAIT D'HOMME. Milieu du XVIe s.
Minsk. Fabrication locale.
Institut d'histoire de l'Académie des sciences de Biélorussie.

DÉTAIL D'UN CARREAU AVEC UN PORTRAIT DE FEMME. Deuxième quart–milieu du XVIe s.
Mozyr. Fabrication locale.
Musée régional, Mozyr.

KACHEL MIT DARSTELLUNG EINES SPIELMANNS. 2. Hälfte des 15. Jh.
Polozk. Einheimische Produktion.
Historisch-archäologisches Museum in Polozk.

KACHEL MIT DEM BILDNIS EINES MANNES. Mitte 16. Jh.
Minsk. Einheimische Produktion.
Historisches Museum bei der AdW der BSSR.

DETAIL DER KACHEL MIT EINEM FRAUENBILDNIS. 2. Viertel bis Mitte 16. Jh.
Mosyr. Einheimische Produktion.
Heimatmuseum in Mosyr.

AZULEJO CON LA IMAGEN DE UN HISTRIÓN. Segunda mitad del siglo XV.
Polotsk, Artesanía local.
Museo vedado histórico-arqueológico de Polotsk.

AZULEJO CON RETRATO DE CABALLERO. Mediados del siglo XVI.
Minsk. Artesanía local.
Instituto de Historia de la Academia de Ciencias de Bielorrusia.

DETALLE DE AZULEJO CON RETRATO DE MUJER. Segundo cuarto – mediados del siglo XVI.
Mozir. Artesanía local.
Museo de etnografía territorial de Mozir.

ШМАТКАЛЯРОВАЯ КАФЛЯ З АДЛЮСТРАВАННЕМ ВАЗОНА З КВЕТКАМІ. 1583.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Гліна чырвоная, рэльеф, чатыры колеры палівы, румпа амаль страчана. 16×23×3.
Архіў Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР.
Знойдзена археолагам А. А. Трусавым у 1982 г. у Міры. Раскопкі Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР (пад кіраўніцтвам А. А. Трусава і І. М. Чарняўскага) у 1982 г.
Атрыбуцыя А. А. Трусава.

Публікацыі:
Трусаў А. А. Паліхромная кафля Мірскага замка.— Мастацтва Беларусі, 1983, № 3, с. 39.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — Мірскі замак, раскоп XIV, пласт III, квадрат IV — канец XVI — пачатак XVII ст.

ШМАТКАЛЯРОВАЯ КАФЛЯ З ГЕРАЛЬДЫЧНЫМ АДЛЮСТРАВАННЕМ. XVI ст.
Навагрудак. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, эмалі чатырох колераў, румпа, адступаючая ад краёў. 16,5×5×5,5.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выпадковая знаходка да 1962 г. у Навагрудку.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.

МНОГОЦВЕТНЫЙ ИЗРАЗЕЦ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ВАЗОНА С ЦВЕТАМИ. 1583.
Местное производство в Белоруссии.
Архив Специальных научно-реставрационных производственных мастерских Министерства культуры БССР.

МНОГОЦВЕТНЫЙ ИЗРАЗЕЦ С ГЕРАЛЬДИЧЕСКИМ ИЗОБРАЖЕНИЕМ. XVI в.
Новогрудок. Местное производство.
Государственный художественный музей БССР.

MULTI-COLOURED TILE FEATURING A FLOWER-POT. 1583.
Local manufactory in Byelorussia.
The Archives of the Special Research-Restoration Workshops, Byelorussian Ministry of Culture.

MULTI-COLOURED TILE WITH A HERALDIC IMAGE. XVI cent.
Novogrudok. Local manufactory.
The Byelorussian Academy of Sciences Institute of History.

CARREAU POLYCHROME REPRÉSENTANT UN POT À FLEURS. 1583.
Fabrication locale en Biélorussie.
Archives des ateliers de restauration spéciaux du Ministère de la Culture de la R.S.S. de Biélorussie.

CARREAU POLYCHROME REPRÉSENTANT UN BLASON. XVIe s.
Novogroudok. Fabrication locale.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

FARBIGE KACHEL MIT DARSTELLUNG EINES BLUMENTOPFES. 1583.
Belorußland. Einheimische Produktion.
Archiv der Speziellen wissenschaftlichen Restaurierungswerkstätten des Kulturministeriums der BSSR.

FARBIGE KACHEL MIT EINER HERALDISCHEN DARSTELLUNG. 16. Jh.
Nowogrudok. Einheimische Produktion.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

AZULEJO MULTICOLOR CON TIESTO CON FLORES. 1583.
Artesanía local de Bielorrusia.
Archivo de los Talleres especiales científico-restauracionales del Ministerio de Cultura de Bielorrusia.

AZULEJO MULTICOLOR CON IMAGEN HERÁLDICA. Siglo XVI.
Novogrudok. Artesanía local.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

5 8 3

КАФЛЯ З ГЕАМЕТРЫЧНЫМ АРНАМЕНТАМ. XVI ст.
Мінск. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, румпа, адступаючая ад краёў. 17,5×17×11,5.
Рэканструявана У. В. Угрыновічам.
Інстытут гісторыі АН БССР.
Знойдзена археолагам В. Е. Собалем у 1979 г. у Мінску. Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.
Атрыбуцыя археолага В. Е. Собаля.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — Мінск, Троіцкае прадмесце, пласт XVI ст. (земляныя работы).

КАФЛЯ З АДЛЮСТРАВАННЕМ ХІМЕР. Сярэдзіна — другая палавіна XVII ст.
Гарадскі пасёлак Мір. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, румпа, адступаючая ад краёў (амаль страчана). 12,5×20,5×6.
Мінск. Музей старажытнабеларускай культуры АН БССР. Знойдзена археолагам А. К. Краўцэвічам у 1982 г. у гарадскім пасёлку Мір Гродзенскай вобласці.
Раскопкі Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР, Інстытута гісторыі АН БССР (пад кіраўніцтвам А. К. Краўцэвіча) у 1982 г. Атрыбуцыя А. К. Краўцэвіча.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — шурф VIII, пласт V (1 м) — другая палавіна XVII ст.

ИЗРАЗЕЦ С ГЕОМЕТРИЧЕСКИМ ОРНАМЕНТОМ. XVI в.
Минск. Местное производство.
Институт истории АН БССР.

ИЗРАЗЕЦ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ХИМЕР. Середина – вторая половина XVII в.
Городской поселок Мир. Местное производство.
Минск. Музей древнебелорусской культуры АН БССР.

TILE WITH A GEOMETRIC PATTERN. XVI cent.
Minsk. Local manufactory.
The Byelorussian Academy of Sciences Institute of History.

TILE FEATURING CHIMERAS. Middle–latter half XVII cent.
Mir. Local manufactory.
Minsk. The Byelorussian Academy of Sciences Museum of the Old Byelorussian Culture.

CARREAU AUX ORNEMENTS GÉOMÉTRIQUES. XVIe s.
Minsk. Fabrication locale.
Institut d'histoire de l'Académie des sciences de Biélorussie.

CARREAU REPRÉSENTANT DES CHIMÈRES. Milieu–deuxième moitié du XVIIe s.
Bourg Mir. Fabrication locale.
Musée de culture biélorusse ancienne de l'Académie des sciences de Biélorussie, Minsk.

KACHEL MIT EINEM GEOMETRISCHEN ORNAMENT. 16. Jh.
Minsk. Einheimische Produktion.
Historisches Museum bei der AdW der BSSR.

KACHEL MIT DARSTELLUNG DER CHIMÄREN. Mitte bis 2. Hälfte des 17. Jh.
Mir. Einheimische Produktion.
Minsk. Museum für altbelorussische Kultur bei der AdW der BSSR.

AZULEJO CON ORNAMENTO GEOMÉTRICO. Siglo XVI.
Minsk. Artesanía local.
Instituto de Historia de la Academia de Ciencias de Bielorrusia.

AZULEJO CON LA IMAGEN DE QUIMERAS. Mediados – segunda mitad del siglo XVII.
Población urbana de Mir. Artesanía local.
Minsk. Museo de Cultura antigua de la Academia de Ciencias de Bielorrusia.

МУРАЎЛЯНАЯ КАФЛЯ З АДЛЮСТРАВАННЕМ ГЕОРГІЯ.
Сярэдзіна — другая палавіна XVII ст.
Магілёў. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, зялёная паліва, румпа, адступаючая ад краёў.
Рэканструявана археолагам У. В. Угрыновічам. 21×16,5×4,5.
Магілёўскі абласны краязнаўчы музей.
Знойдзена рабочымі Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР у 1979 г. пры рэстаўрацыі Нікольскай царквы (1669—1672) у Магілёве.
Атрыбуцыя А. А. Трусава.

МУРАЎЛЯНАЯ КАФЛЯ З АДЛЮСТРАВАННЕМ ВАЗОНА З КВЕТКАМІ. Сярэдзіна — другая палавіна XVII ст.
Магілёў. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, зялёная паліва, румпа амаль страчана. Часткова рэканструявана У. В. Угрыновічам. 31×17×4.
Магілёўскі абласны краязнаўчы музей.
Знойдзена археолагам А. А. Трусавым у 1979 г. у Магілёве. Раскопкі Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР (пад кіраўніцтвам А. А. Трусава) у 1979 г.
Атрыбуцыя А. А. Трусава.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — Магілёў, ратуша 1679—1681 гг. Матыў вазона з кветкамі атрымоўвае шырокае распаўсюджанне ў многіх відах мастацтва XVII ст.— разьбе па дрэву, гравюрах, філіграні паперы (Ильин М. А. Каменная летопись Московской Руси. М., 1966, с. 234; Библиотека Государственного художественного музея БССР. Рукопись. Материалы 1-й экспедиции Государственного художественного музея БССР. 1946. Карточки И. М. Хозерова. Аннотация № 40; ЦДГА БССР, ф. 1828, воп. 1, адз. 11, а. 118, 166; Соболев Н. Н. Русский орнамент. М., 1948, с. 130, ил. 95). Блізкія матывы сустракаюцца і ў рускім мастацтве XVII ст. (Иванов А. И. Забытое производство. Владимир, 1930, с. 20).

ПЛІТКА З АДЛЮСТРАВАННЕМ ГАНЧАРА. XVII—XVIII стст. (?).
Гараднoе. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф. 9,1×7,8×1.
Столінскі краязнаўчы музей.
Знойдзена жыхаром сяла Гараднoе Брэсцкай вобласці А. В. Швабам у 1956 г.

Публікацыі:
Бобринский А. А. К истории гончарного ремесла в Полесье.— Сов. археология, 1966, № 4, с. 141—149; Елатомцева И. М. Художественная керамика Советской Белоруссии. Мн., 1966, с. 24; Бобринский А. А. Гончарство Восточной Европы. М., 1978 (суперобложка).

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — плітка знойдзена пры капанні ямы на старой мяжы, якая праходзіць па краі прысядзібнага ўчастка. А. В. Шваб выкапаў яму глыбінёй да 0,5 м плошчай 2 м². Шурфоўка А. А. Бабрынскага ў 1964 г. у непасрэднай блізкасці ад месца знаходкі дазваляе датаваць плітку папярэдне XVII—XVIII стст.

МУРАЎЛЯНАЯ РЭЛЬЕФНАЯ КАФЛЯ З АДЛЮСТРАВАННЕМ ГЕРБА «ЛІС». Другая палавіна XVII ст.
Заслаўе. Мясцовая вытворчасць.
Гліна чырвоная, рэльеф, зялёная паліва. Румпа, адступаючая ад краёў. 24×19,5×5.
Дзяржаўны музей БССР.
Знойдзена археолагам Ю. А. Зайцам у 1981 г. у Заслаўі. Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.
Атрыбуцыя Ю. А. Зайца.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — раскоп XIV, развал печы ў Заслаўскім замку — другая палавіна XVII ст.

МУРАВЛЕНЫЙ ИЗРАЗЕЦ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ГЕОРГИЯ. Середина – вторая половина XVII в.
МУРАВЛЕНЫЙ ИЗРАЗЕЦ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ВАЗОНА С ЦВЕТАМИ. Середина – вторая половина XVII в.
Могилев. Местное производство.
Могилевский областной краеведческий музей.
ПЛИТКА С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ГОНЧАРА. XVII–XVIII вв. (?).
Городное. Местное производство.
Столинский краеведческий музей.
МУРАВЛЕНЫЙ РЕЛЬЕФНЫЙ ИЗРАЗЕЦ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ ГЕРБА „ЛИС".
Вторая половина XVII в.
Заславль. Местное производство.
Государственный музей БССР.

GLAZED TILE WITH THE IMAGE OF ST. GEORGE. Middle–latter half XVII cent.

GLAZED TILE FEATURING A FLOWER-POT. Middle–latter half XVII cent.
Mogilev. Local manufactory.
The Mogilev Museum of Regional Studies.
TILE WITH THE IMAGE OF A POTTER. XVII–XVIII cent. (?).
Gorodnoye. Local manufactory.
The Stolin Museum of Local Studies.
GLAZED TILE WITH THE "FOX" ARMS. Latter half XVII cent.
Zaslavl. Local manufactory.
The Byelorussian State Museum.

CARREAU ÉMAILLÉ REPRÉSENTANT SAINT GEORGES. Milieu–deuxième moitié du XVIIe s.
CARREAU ÉMAILLÉ REPRÉSENTANT UN POT À FLEURS. Milieu–deuxième moitié du XVIIe s.
Moguilev. Fabrication locale.
Musée régional, Moguilev.
PLAQUE REPRÉSENTANT UN POTIER. XVIIe–XVIIIe s. (?).
Gorodnoé. Fabrication locale.
Musée régional, Stolinc.
CARREAU ÉMAILLÉ REPRÉSENTANT UN BLASON «RENARD». Deuxième moitié du XVIIe s.
Zaslavl. Fabrication locale.
Musée d'Etat de Biélorussie.

GLASIERTE KACHEL MIT DARSTELLUNG DES HEILIGEN GEORG. Mitte bis 2. Hälfte des 17. Jh.
GLASIERTE KACHEL MIT DARSTELLUNG EINES BLUMENTOPFES. Mitte bis 2. Hälfte des 17. Jh.
Mogiljow. Einheimische Produktion.
Heimatmuseum des Gebietes Mogiljow.
FLIESE MIT DARSTELLUNG EINES TÖPFERS. 17./18. Jh. (?).
Gorodnoje. Einheimische Produktion.
Heimatmuseum in Stolin.
GLASIERTE KACHEL MIT DARSTELLUNG DES WAPPENS „FUCHS". 2. Hälfte des 17. Jh.
Saslawl. Einheimische Produktion.
Staatliches Museum der BSSR.

AZULEJO ESMALTADO CON LA IMAGEN DE SAN JORGE. Mediados – segunda mitad del siglo XVII.
AZULEJO ESMALTADO CON DIBUJO DE UN TIESTO CON FLORES. Mediados – segunda mitad del siglo XVII.
Moguiliov. Artesanía local.
Museo etnográfico territorial de Moguiliov.
PLACA CON LA IMAGEN DE UN ALFARERO. Siglos XVII–XVIII (?).
Gorodnoie. Artesanía local.
Museo etnográfico territorial de Stolin.
AZULEJO ESMALTADO CON LA IMAGEN HERÁLDICA «LIS».
Segunda mitad del siglo XVII.
Zaslavl. Artesanía local.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

Беларускія цаніннікі і рэзчыкі.
ФРАГМЕНТ ДЭКОРА ГАЛОЎНАГА ФАСАДА.
Надваротны церамок у рэзідэнцыі Круціцкіх мітрапалітаў, пабудаваны Л. Кавалёвым і А. Старцавым. 1693—1694. Масква.

Публікацыі:
Фихтер Ф. Памятники древнего русского зодчества, снятые на месте и изданные при Московском дворцовом архитектурном училище. М., 1850, с. 30; Забелин И. Е. Историческое обозрение финифтяного и ценинного дела в России. Спб., 1853, с. 90; Леонид архимандрит. Ценинное дело в Воскресенском, Новый Иерусалим именуемом монастыре.— В кн.: Вестник общества древнерусского искусства. 1874—1876 гг. М., 1876, с. 84; Горностаев Ф. Барокко Москвы.— В кн.: Грабарь И. История русского искусства. М., б/г, вып. 8, примеч. 1, с. 462; Бондаренко И. Остатки Москвы XVII в.— Старые годы. Июль — август, 1909, с. 434—435; Никольский В. А. Древнерусское декоративное искусство. Птг., 1923, с. 87; 1-я Усебеларуская мастацкая выстаўка. Каталёг аддзелу старажытнага мастацтва. Апрацаваў М. М. Шчэкаціхін. Мн., 1926, с. 25; Бяссонаў С. В. Беларускія мастацкія майстры ў Маскве XVII стагоддзя.— Весці АН БССР. Аддзяленне грамад. навук. Сер. гістарычная, 1947, вып. 1, с. 81; Воронов Н. В., Сахарова И. Г. О датировке и распространении некоторых видов московских изразцов.— Материалы и исследования по археологии Москвы (Материалы и исследования по археологии СССР). М., 1955, № 44, с. 114; Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве XVII в. Мн., 1957, с. 40—41; Коростин А. Ф. Скульптура и декоративно-прикладное искусство.— В кн.: История русского искусства. М., 1957, т. 1, с. 154; Ильин М. А. Декоративное убранство XVII в.— В кн.: История русского искусства. М., 1959, т. 4, с. 288, ил. за с. 284; Сопоцинский О. Искусство Древней Руси.— В кн.: Всеобщая история искусства. М., 1960, т. 2, кн. 1, с. 174, ил. 145; Левинсон Н. Р. Мастера художники Москвы XVII в.— Памятники культуры. М., 1961, вып. 31, с. 15; Бибикова И. М. Монументальная декоративная резьба по дереву; Воронов Н. В. Изразцы.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1962, т. 1, с. 104, 287; Ильин М. А. Москва. М., 1963, с. 146; Кацнельсон Р. А. Архитектура XVII в.— В кн.: Всеобщая история архитектуры. М., 1963, т. 2, с. 282—283; Культура Древней Руси /Сост. Э. С. Смирнова. Вступ. статья Д. С. Лихачева. Л., 1967, с. 250—251; Максимов П. Н., Брайцева О. И. Архитектура второй четверти — конца XVII в.— В кн.: Всеобщая история архитектуры. М., 1968, т. 6, с. 112—113; Овсянников Ю. М. Русские изразцы. Л., 1968, с. 26—27; Баньковский Н. Н. Искусство Древней Руси XVII в.— В кн.: История искусства народов СССР. Искусство XIV—XVII вв. М., 1974, т. 3, с. 89—92; Маслих С. А. Русское изразцовое искусство XV—XIX вв. М., 1976, с. 6, 19; Панічава Л. Р. Беларускія цаніннікі ў Маскве.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1976, № 3, с. 31—32; Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия. Мн., 1978, с. 236—237; Чантурия В. А. Архитектурные памятники Белоруссии. Мн., 1982, с. 20; Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 103.

Заўвага:
Назва паходзіць ад крутога ўзгорка (круціцы) на беразе Масква-ракі.
У вырабе кафлі церамка прымалі ўдзел беларускія цаніннікі, у тым ліку Ігнат Максімаў і Сцяпан Іваноў (Палубес). Тысяча сто семдзесят вялікіх пяцікаляровых прыгожых з рэльефным раслінным узорам кафляў пайшло на своеасаблівы футляр, які «надзеў» церамок.

Белорусские ценинники и резчики.
ФРАГМЕНТ ДЕКОРА ГЛАВНОГО ФАСАДА.
Надвратный теремок в резиденции Крутицких митрополитов, построенный Л. Ковалевым и О. Старцевым. 1693–1694. Москва.

Byelorussian ceramists and chisellers.
MAIN FAÇADE DECOR DETAIL.
Gate tower at the Krutitskoye metropolitan's residence built by L. Kovaliov and O. Startsev. 1693–1694. Moscow.

Céramistes et sculpteurs biélorusses.
DÉTAIL DU DÉCOR DE LA FAÇADE PRINCIPALE.
Terem dans la résidence des métropolites Kroutitskié, construit par L. Kovaliov et O. Startsev. 1693–1694. Moscou.

Belorussische Keramiker und Schnitzer.
DETAIL DER VERZIERUNG DER HAUPTFASSADE.
Torturm in der Residenz der Metropoliten Krutizki, erbaut von L. Kowaljow und O. Starzew. 1693–1694. Moskau.

Ceramistas y talladores bielorrusos.
DETALLE DEL ORNAMENTO DE LA FACHADA PRINCIPAL.
Sobreportal de la residencia de los arzobispos Krutitzkie, construido por L. Kovaliov y O. Startsev. 1693–1694. Moscú.

Сцяпан Іваноў (Палубес).
ФРАГМЕНТ ДЭКОРА БАРАБАНА.
Царква Успення ў Ганчарах. 1689. Масква.

Публікацыі:
Бяссонаў С. В. Беларускія мастацкія майстры ў Маскве XVII стагоддзя.— Весці АН БССР. Аддзяленне грамад. навук. Сер. гістарычная, 1947, вып. 1, с. 80—81; Очерки истории СССР. М., 1954, с. 736; Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве XVII в. Мн., 1957, с. 42, рис. 14; Ильин М. А. Декоративное убранство XVII в.— В кн.: История русского искусства. М., 1959, т. 4, с. 288; Левинсон Н. Р. Мастера художники Москвы XVII в.— Памятники культуры, 1961, вып. 31, с. 15; Чарняўская Т. Аб дзейнасці беларускіх майстроў у Маскве ў XVII ст.— Беларускае мастацтва, 1962, вып. 3, с. 168 — 170; Ильин М. А. Каменная летопись Московской Руси. М., 1966, с. 238; Елатомцева И. Художественная керамика Советской Белоруссии. Мн., 1966, с. 25; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 80; Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия. Мн., 1978, с. 238.

Заўвага:
Рэльефныя адлюстраванні апосталаў Лукі і Іаана на кафлі, выкананыя таксама Сцяпанам Івановым (Палубесам), ёсць у музеі-запаведніку XVI—XVII стст. «Каломенскае», філіяле Дзяржаўнага гістарычнага музея (Мнева Н. Е., Померанцев Н. Н., Постникова-Лосева М. М. Резьба и скульптура XVII в.— В кн.: История русского искусства. М., 1959, т. 4, с. 306, ил. за с. 306). Гэтым жа майстрам створана кафля з адлюстраваннем пладоў, херувімаў, размешчаных на бакавым фасадзе царквы Успення ў Ганчарах (Левинсон Н. Р. Указ. соч., с. 15).

Степан Иванов (Полубес).
ФРАГМЕНТ ДЕКОРА БАРАБАНА.
Церковь Успения в Гончарах. 1689. Москва.

Stepan Ivanov (Polubes).
DRUM DECOR DETAIL.
Church of the Assumption in Gonchary. 1689. Moscow.

Stépan Ivanov (Poloubess).
DÉTAIL DU DÉCOR DU TAMBOUR.
Eglise de la Dormition à Gontchary. 1689. Moscou.

Stepan Iwanow (Polubes).
DETAIL DER VERZIERUNG DES KUPPELUNTERBAUS
Entschlafenskirche in Gontschary. 1689. Moskau.

Stepan Ivanov (Polubess).
DETALLE DEL ADORNO DE TAMBOR.
Iglesia de la Asunción en Gonchari. 1689. Moscú.

Сцяпан Іваноў (Палубес) «з таварышы».
ФРАГМЕНТ ДЭКОРА.
Царква Рыгора Неакесарыйскага на Палянцы, пабудаваная мулярамі-чаляднікамі Іванам Кузнечыкам і Карпам Губой. 1668—1679. Масква.

Публікацыі:
Леонид архимандрит. Ценинное дело в Воскресенском, Новый Иерусалим именуемом монастыре.— В кн.: Вестник общества древнерусского искусства. 1874—1876 гг. М., 1876, с. 84; Никольский В. А. Древнерусское декоративное искусство. Птг., 1923, с. 88; Бяссонаў С. В. Беларускія мастацкія майстры ў Маскве XVII стагоддзя.— Весці АН БССР. Аддзяленне грамад. навук. Сер. гістарычная, 1947, вып. 1, с. 80; Воронов Н. В., Сахарова И. Г. О датировке и распространении некоторых видов московских изразцов.— Материалы и исследования по археологии Москвы. М., 1955, № 44, с. 67, 107 — 114; Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве XVII в. Мн., 1957, с. 19—20, 34—42; Ильин М. А. Каменное зодчество третьей четверти XVII в.; Ильин М. А. Декоративное убранство XVII в.— В кн.: История русского искусства. М., 1959, т. 4, с. 178, 190, 286, 288; Левинсон Н. Р. Мастера художники Москвы XVII в.— Памятники культуры, 1961, вып. 31, с. 14; Розенфельдт Р. Л. Московское керамическое производство XII—XVII вв. М., 1961, с. 67; Воронов Н. В. Изразцы.— В кн: Русское декоративное искусство. М., 1962, т. 1, с. 285, ил. 194; Елатамцава І. З гісторыі беларускай мастацкай керамікі.— У зб.: Беларускае мастацтва. Мн., 1962, с. 162; Елатомцева И. Художественная керамика Советской Белоруссии. Мн., 1966, с. 25; Ильин М. А. Каменная летопись Московской Руси. М., 1966, с. 212; Овсянников Ю. М. Русские изразцы. Л., 1968, с. 18, 39; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 79—80; Панічава Л. Р. Беларускія цаніннікі ў Маскве.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1976, № 3, с. 32; Исторические корни дружбы и единения украинского и белорусского народов. Киев, 1978, с. 34; Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия. Мн., 1978, с. 235.

Заўвага:
У паперах Тайнага прыказа, які займаўся асабістымі справамі Аляксея Міхайлавіча, ёсць запіс 1668 г. «...октября в 24 день подряжены ценинных дел мастер Степашко Иванов (Полубес.— Н. В.) с товарищи к тому ж церковному строению церкви Григория Неокесарийского зделать две тысячи образцов разных поясовых ценинных в длину осьми вершков и больши и меньши, а поперек 7 вершков... А дать им от 100 образцов по 10 рублев и наперед сто рублев» (РИБ, т. 23, стб. 831—832).

Степан Иванов (Полубес) „с товарищи".
ФРАГМЕНТ ДЕКОРА.
Церковь Григория Неокесарийского на Полянке, выстроенная каменных дел подмастерьями Иваном Кузнечиком и Карпом Губой. 1668–1679. Москва.

Stepan Ivanov (Polubes) with his mates.
DECOR DETAIL.
Church of George Neocaesarean at Polianka built by apprentice masons Ivan Kuznechik and Carp Guba. 1668–1679. Moscow.

Stépan Ivanov (Poloubess) « avec ses apprentis ».
DÉTAIL DU DÉCOR.
Eglise Saint-Grégoire de Néo-Césarée à Polianka, construite par les maçons Ivan Kouznétchik et Karp Gouba. 1668–1679. Moscou.

Stepan Iwanow (Polubes) mit Gesellen.
DETAIL EINER VERZIERUNG.
Kirche des heiligen Gregor von Neo-Kaisareia in Poljanka, erbaut von den angehenden Steinmetzen Iwan Kusnetschik und Karp Guba. 1668–1679. Moskau.

Stepan Ivanov (Polubess) «con sus alumnos»
DETALLE DEL ORNAMENTO.
Iglesia de San Jorge Neocesariano en Poliana, construida por los ayudantes albañileros Iván Kuzhniechik y Karol Guba. 1668–1679. Moscú.

Ігнат Максімаў. Сцяпан Іваноў (Палубес) «з тварышы».
ФРАГМЕНТ ДЭКОРА.
ФРАГМЕНТ.
Пакроўскі сабор. 1671—1679. Ізмайлава.

Публікацыі:
Леонид архимандрит. Ценинное дело в Воскресенском, Новый Иерусалим именуемом монастыре.— В кн.: Вестник общества древнерусского искусства. 1874—1876 гг. М., 1876, с. 84; Бяссонаў С. В. Беларускія мастацкія майстры ў Маскве XVII стагоддзя.— Весці АН БССР. Аддзяленне грамад. навук. Сер. гістарычная, 1947, вып. 1, с. 80; Воронов Н. В., Сахарова И. Г. О датировке и распространении некоторых видов московских изразцов. М., 1955, № 44, с. 107—114; Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве XVII в. Мн., 1957, с. 36—37; Ильин М. А. Каменное зодчество третьей четверти XVII в.— В кн.: История русского искусства. М., 1959, т. 4, с. 178, 196—197; Левинсон Н. Р. Мастера художники Москвы XVII в.— Памятники культуры, 1961, вып. 31, с. 14; Воронов Н. В. Изразцы.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1962, т. 1, с. 285, ил. 195; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 79; Панічава Л. Р. Беларускія цаніннікі ў Маскве.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1976, № 3, с. 32; Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия. Мн., 1978, с. 235; Чантурия В. А. Архитектурные памятники Белоруссии. Мн., 1982, с. 20.

Даведка:
Прыдворныя цаніннікі Сцяпан Іваноў і Ігнат Максімаў у 1674 г. «подрядились в село Измайлово ценинных образцов к церковному делу в закомары и в поясы и в шеи, и в том подряде... передали семь тысяч сто тридцать образцов» у пабудаваную мураваную царкву (1679). «В 1693 г. 24 сентября московскому печнику мастеру Степану Иванову сыну Полубеса дано за дело трех печей и за изразцы 27 рублей». (Леонид (Кавелин). Историческое описание ставропигиального Воскресенского, Новый Иерусалим именуемого монастыря. М., 1876, с. 384; Временник императорского московского общества истории и древностей российских. М., 1856, кн. 24, ч. Материалы, с. 37).

Игнат Максимов, Степан Иванов (Полубес) „с товарищи“.
ФРАГМЕНТ ДЕКОРА.

ФРАГМЕНТ.
Покровский собор. 1671–1679. Измайлово.

Ignat Maximov, Stepan Ivanov (Polubes) with mates.
DECOR DETAIL.

DETAIL.
The Intercession Cathedral. 1671–1679. Izmailovo.

Ignat Maksimov, Stépan Ivanov (Poloubess) «avec ses apprentis».
DÉTAIL DU DÉCOR.

DÉTAIL.
Cathédrale de l'Intercession. 1671–1679. Izmaïlovo.

Ignat Maximow, Stepan Iwanow (Polubes) mit Gesellen.
DETAIL EINER VERZIERUNG.

DETAIL.
Schutz-und-Schirm-Kirche. 1671–1679. Ismailowo.

Ignat Maximov, Stepan Ivanov (Polubess) «con sus alumnos».
DETALLE DEL ORNAMENTO.

DETALLE.
Catedral del Manto de la Virgen. 1671–1679. Izmailovo.

РАСПІСНАЯ КАФЛЯ. XVIII ст.
Гліна чырвоная, рэльеф, эмаль двух колераў, румпа, адступаючая ад краёў. 30×23×6.
Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.
Да Вялікай Айчыннай вайны захоўвалася ў Беларускім дзяржаўным музеі, куды была перададзена Адамовічам з Мазыршчыны (інв. 8272/3776).

ПЕЧ. Канец XVIII ст.
ПЕЧ. Канец XVIII ст.
Цэгла, алебастр, лепка. 400×139×90; 350×149×126.
Палац. XVI—XIX стст. Нясвіж.

Публікацыі:
Чантурия В. А. Архитектурные памятники Белоруссии. Мн., 1982, с. 76.

Заўвага:
Па стылістыцы і дэкору прымыкаюць да помнікаў, створаных у Германіі ў канцы XVIII ст. (Бирюкова Н. Ю. Западноевропейское прикладное искусство XVII—XVIII вв. Л., 1972, с. 164, 177, ил. 126).

РАСПИСНОЙ ИЗРАЗЕЦ. XVIII в.
Гродненский историко-археологический музей.

ПЕЧЬ. Конец XVIII в.

ПЕЧЬ. Конец XVIII в.
Дворец. XVI–XIX вв. Несвиж.

PAINTED TILE. XVIII cent.
The Grodno Historico-Archaeological Museum.

OVEN. Late XVIII cent.

OVEN. Late XVIII cent.
Palace. XVI–XIX cent. Nesvizh.

CARREAU PEINT. XVIIIe s.
Musée historique et archéologique, Grodno.

POÊLE. Fin du XVIIIe s.

POÊLE. Fin du XVIIIe s.
Palais. XVIe–XIXe s. Nesvij.

BEMALTE KACHEL. 18. Jh.
Historisch-archäologisches Museum Grodno.

OFEN. Ende 18. Jh.

OFEN. Ende 18. Jh.
Palast. 16. bis 19. Jh. Neswish.

AZULEJO DECARADO. Siglo XVIII.
Museo histórico-arqueológico de Grodno.

ESTUFA. Finales del siglo XVIII.

ESTUFA. Finales del siglo XVIII.
Castillo. Siglos XVI–XIX. Niesvizh.

ЧАША. XII—XIII стст.
Іран.
Фаянс, люстраны роспіс. 10×15,5×15,5.

Інстытут археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне). Знойдзена археолагам Ф. Д. Гурэвіч у 1971 г. у Навагрудку. Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне).
Рэканструкцыя выканана ў Інстытуце археалогіі АН СССР.

Публікацыі:
Гуревич Ф. Д. Некоторые итоги археологического исследования детинца древнего Новогрудка.— Кратк. сообщ. Ин-та археологии, 1974, вып. 139, с. 95—96; Яніцкая М. М. Вытокі шкларобства Беларусі. Мн., 1980, с. 90; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 151.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — расчыстка пабудовы XII—XIII стст. на навагрудскім дзяцінцы.

Даведка:
Люстраны роспіс, які з'яўляўся вынікам аднаўленчага абпалу саставу (у гэты састаў уваходзілі медзь, серабро і нават золата), адыгрываў найлепшую ролю ў надпаліўнай кераміцы Ірана. Фаянсавы посуд з люстраным роспісам, які выраблаўся ў Рэі, Кашане і іншых гарадах Ірана,— вяршыня росквіту феадальнага горада. Значэнне навагрудскай калекцыі фаянсавага посуду з люстраным роспісам узрастае ў сувязі з тым, што падобная кераміка — надзвычай рэдкая знаходка ў старажытнарускіх гарадах. Сустракаецца ў Саркелі — Белай Вежы, Смаленску, Ноўгарадзе, Лукомлі (Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 181; Штыхов Г. В. Раскопки в Лукомле в 1966—1968 гг.— Древности Белоруссии, 1969, с. 321, рис. 15 (6); Кверфельдт Э. К. Керамика Ближнего Востока. Л., 1947, с. 56—57; Раппопорт И. В. Художественная керамика средневекового Ирана. Государственный Эрмитаж. Л., 1971, с. 3).

ЧАША. XII–XIII вв.
Иран.
Институт археологии АН СССР (Ленинградское отделение).

BOWL. XII–XIII cent.
Iran.
The USSR Academy of Sciences Institute of Archaeology (Leningrad branch).

CALICE. XIIe–XIIIe s.
Iran.
Institut d'archéologie de l'Académie des sciences d'U.R.S.S. (Section de Léningrad).

SCHALE. 12./13. Jh.
Iran.
Institut für Archäologie der AdW der UdSSR (Leningrader Abteilung).

CALIZ. Siglos XII–XIII.
Irán.
Instituto de arqueología de la Academia de Ciencias de la URSS (filial de Leningrado).

АПТЭЧНАЯ ПАСУДЗІНА. Канец XVIII ст.
Фаянс, роспіс (падпаліўны?). 25×15×14. Марка ў тэксце кобальтам W.

Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.
Паступіла ад Д. (П — ?) Клінкаўштэйна ў 1923 г.

Публікацыі:
Museum w Grodnie, 1923. Grodno, 1924, il. 16, s. 31 (лічыцца творам часоў Станіслава Аўгуста Панятоўскага (1764—1795).

Заўвага:
Блізкую марку ставіў майстар з Берліна — В. Вегелы (Wegely W. C., 1751—1757; Poche E. Porzellan — Marken. Praga. 1976, nr. 1675). Аптэчная пасудзіна блізкая па форме да фарфоравай вазы імператарскага фарфоравага завода апошняй чвэрці XVIII ст. у Кацярынінскім палацы-музеі ў г. Пушкіне (Шелковников Б. А., Гольдберг Т. Г. Прикладное декоративное искусство второй половины XVIII в.— В кн.: История русского искусства. М., 1961, т. 7, с. 379, 380).

Даведка:
Накрыўка больш светлая па колеру, чым пасудзіна, і некалькі малаватая для яе па размеру. Магчыма, яна належала іншай, стылістычна блізкай, але меншай пасудзіне.

АПТЕЧНЫЙ СОСУД. Конец XVIII в.
Гродненский историко-археологический музей.

CHEMIST'S VESSEL. Late XVIII cent.
The Grodno Historico-Archaeological Museum.

FLACON PHARMACEUTIQUE. Fin du XVIIIe s.
Musée historique et archéologique, Grodno.

PHARMAZEUTISCHES GEFÄSS. Ende 18. Jh.
Historisch-archäologisches Museum Grodno.

RECIPIENTE FARMACÉUTICO. Finales del siglo XVIII.
Museo histórico-arqueológico de Grodno.

ПАЦЕРКІ. Канец XI — першая палавіна XIII ст.
Шкло празрыстае, паўпразрыстае, непразрыстае, каляровае і бескаляровае. Даўжыня ніткі з 89 пацерак — 70 см (дыяметр ад 0,4 да 1,5).
Дзяржаўны музей БССР.
Знойдзены археолагам В. Р. Тарасенкам, Э. М. Загарульскім у 1945—1958 гг. у Мінску.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.

Публікацыі:
Тарасенко В. Р. К истории города Минска.— Известия АН БССР, 1948, № 6, с. 40; Тарасенко В. Р. Итоги раскопок Минского замчища в 1945—1949 гг.— Известия АН БССР, 1950, № 4, с. 84, 88—91; Тарасенко В. Р. Раскопки Минского замчища.— Кратк. сообщ. Ин-та истории материальной культуры АН СССР, 1950, вып. 35, с. 122—128; Тарасенко В. Р. Раскопки Минского замчища в 1950—1952 гг.— Кратк. сообщ. Ин-та истории материальной культуры АН СССР, 1952, вып. 44, с. 125—132; Тарасенко В. Р. Из материалов раскопок Минского замчища.— Кратк. сообщ. Ин-та истории материальной культуры АН СССР, 1955, вып. 57, с. 47—51; Безбородов М. А. Стеклоделие в Древней Руси. Мн., 1956, с. 193; Тарасенко В. Р. Древний Минск.— В кн.: Материалы по археологии БССР. Мн., 1957, с. 239; Загорульский Э. М. Возникновение Минска. Мн., 1982, с. 233—234.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — Мінскае замчышча, гарызонт I—XIX, канец XI — першая палавіна XIII ст.; у Мінску выяўлена 17 тыпаў пацерак — 96 экземпляраў і чатыры тыпы посуду (Загорульский Э. М. Указ. соч, с. 233—234).

БРАНЗАЛЕТ. Канец XII — пачатак XIII ст.
Шкло непразрыстае каляровае. 6,5×6,5×0,7.
Дзяржаўны музей БССР.
Знойдзены археолагам Г. В. Штыхавым у 1966 г. у Лукомлі.
Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.

Публікацыі:
Штыхов Г. В. Раскопки в Лукомле в 1966—1968 гг.— Древности Белоруссии, 1969, с. 327, рис. 16, с. 340; Штыхов Г. В. Города Полоцкой земли (IX—XIII вв.). Мн., 1978, с. 50; Яніцкая М. М. Вытокі шкларобства Беларусі. Мн., 1980, с. 44.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — раскоп I (1966 г.). IV—V пласты Лукомскага гарадзішча ў тоўшчы пласта парахні ад 0,6 да 1 м — знаходкі X—XIII стст.
У старажытных гарадах Беларусі знойдзена не менш за 28 варыянтаў бранзалетаў асноўных тыпаў — круглыя, гладкія, буйна- і дробнакручаныя 9 колераў: зялёнага, аліўкавага, карычневага, жоўтага, бірузовага, сіняга, фіялетавага, чырвонага і чорнага (Щапова Ю. Л. Стеклянные браслеты Древнего Полоцка.— Сов. археология, 1965, № 1, с. 225).

БУСЫ. Конец XI – первая половина XIII в.

БРАСЛЕТ. Конец XII – начало XIII в.
Государственный музей БССР.

BEADS. Late XI–first half XIII cent.

BRACELET. Late XII–early XIII cent.
The Byelorussian State Museum.

VERROTERIE. Fin du XIe – première moitié du XIIIe s.

BRACELET. Fin du XIIe – début du XIIIe s.
Musée d'Etat de Biélorussie.

HALSKETTE. Ende 11. bis 1. Hälfte des 13. Jh.

ARMRING. Ende 12. bis Anfang 13. Jh.
Staatliches Museum der BSSR.

COLLAR. Finales del siglo XI – primera mitad del siglo XIII.

PULSERA. Finales del siglo XII – primera mitad del siglo XIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

ФЛАКОН. Другая палавіна XII ст.
ЧАША. Другая палавіна XII ст.
Візантыя.
Шкло малочнае танкасценнае, роспіс золатам і чырвонай эмаллю. 22×15,5×15,5; 8×11×11.

Ленінград. Дзяржаўны Эрмітаж.
Знойдзены археолагам Ф. Д. Гурэвіч у 1961 г. у Навагрудку. Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне).

Рэстаўрыраваны ў Дзяржаўным Эрмітажы В. І. Строганавай у 1975 г.

Публікацыі:
Гуревич Ф. Д. Стеклянный резной бокал из Новогрудка.— Сов. археология, 1963, № 2, с. 245—246; Шелковников Б. А. Русское стекло домонгольского времени, расписанное эмалью.— Сов. археология, 1965, № 1, с. 213—216; Гуревич Ф. Д., Джанполадян Р. М., Малевская М. В. По поводу статьи Б. А. Шелковникова «Русское стекло домонгольского времени, расписанное эмалью».— Сов. археология, 1966, № 1, с. 312—315; Банк А. В. Византийское искусство в собраниях Советского Союза. М.—Л., 1966, с. 5; Shelkownikow B. A. Russian glass from the 11th to the 17th century.— J. Glass studies, 1966, vol. 8, p. 101—102; Dekowna M. Рец. на статью Б. А. Шелковникова «Русское стекло домонгольского времени, расписанное эмалью».— Сов. археология, 1965, № 1; Shelkownikow B. A. Russian glass from the 11th to the 17th century.— J. Glass studies, 1966, vol. 8, p. 101—102; AR 1969, t. 14, s. 504—514; Гуревич Ф. Д. Ближневосточные изделия в древнерусских городах Белоруссии.— В кн.: Славяне и Русь. М., 1968, с. 36; Гуревич Ф. Д., Джанполадян Р. М., Малевская М. В. Восточное стекло в Древней Руси. Л., 1968, с. 9, табл. III—VI; Шелковников Б. А. Русское художественное стекло. Л., 1969, с. 20—40; Искусство Византии в собраниях СССР. Каталог выставки. М., 1977, т. 1, с. 19—20; Яніцкая М. М. Вытокі шкларобства Беларусі. Мн., 1980, мал. 21, с. 41; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 75—76, 78, 134, рис. 61 (1, 2), с. 147, 152; Гуревич Ф. Д. Новые данные о стеклянных иконках-литиках на территории СССР.— Византийский временник, 1982, № 43, с. 181.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — у жылой пабудове навакольнага горада Навагрудка — другая палавіна XII ст. Ф. Д. Гурэвіч лічыць, што малочна-белы флакон і келіх паходзяць з аднаго камплекта і былі выкананы ў візантыйскіх майстэрнях. Хімічны аналіз шкла, праведзены ў Маскоўскім дзяржаўным універсітэце і Інстытуце археалогіі АН СССР Ю. Л. Шчапавай і В. Н. Дарвіным, пацвярджае, што яно выканана па візантыйскаму рэцэпту.

ФЛАКОН. Вторая половина XII в.

ЧАША. Вторая половина XII в.
Византия.
Ленинград. Государственный Эрмитаж.

BOTTLE. Latter half XII cent.

BOWL. Latter half XII cent.
Byzantium.
Leningrad. The State Hermitage.

FLACON. Deuxième moitié du XIIe s.

CALICE. Deuxième moitié du XIIe s.
Byzance.
Ermitage d'Etat, Léningrad.

FLÄSCHCHEN. 2. Hälfte des 12. Jh.

SCHALE. 2. Hälfte des 12. Jh.
Byzanz.
Leningrad. Staatliche Ermitage.

FRASCO. Segunda mitad del siglo XII.

CÁLIZ. Segunda mitad del siglo XII.
Bizancio.
Leningrado. Ermitage.

НАРАДЖЭННЕ ХРЫСТОВА. XIII ст.
Візантыя.
Шкляная паста (непразрыстае чырвона-карычневае шкло), ліццё па форме. 4,7×4,3×0,7.

Інстытут археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне). Знойдзена археолагам Ф. Д. Гурэвіч у 1974 г. у Навагрудку. Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне).

Публікацыі:
Новогрудская экспедиция / Ф. Д. Гуревич, К. Т. Ковальская, Н. В. Николаев и др.— Археологические открытия, 1974, 1975, с. 384—385; Банк А. В. Прикладное искусство Византии IX—XII вв. Очерки. М., 1978, с. 145; Яніцкая М. М. Вытокі шкларобства Беларусі. Мн., 1980, с. 81, 86 (датавана XV ст.); Гуревич Ф. Д. Культурные взаимоотношения древнерусских городов на территории Белоруссии с Прибалтикой.— В сб.: Проблемы этногенеза и этнической истории балтов. Вильнюс, 1981, с. 19; Гуревич Ф. Д. Новые данные о стеклянных иконках-литиках на территории СССР.— Византийский временник, 1982, № 43, с. 178—182, рис. 1; Зверуго Я. Г. Киев и земли Белорусского Понеманья.— В кн.: Киев и западные земли Руси IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 120; Гурэвіч Ф. Д. Каму належаў абразок-літык? — Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1982, № 3, с. 42—43; Gurevich F. D. New Finds of Glass Medllans in the U.S.S.R. W: Journal of Glass studies. v. 24, 1982. The cornig museum of glass, 1982, p. 44—48.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — знойдзена ў пласце XV—XVI ст. (перакоп). Хімічны аналіз шкла, зроблены ў Інстытуце археалогіі АН СССР В. А. Галібіным, пацвярджае, што яно выканана па візантыйскаму рэцэпту.
Абразы-літыкі (ад грэч. litas — камень) з'яўляюцца патаненным перайманнем камеяў і атрымалі пэўнае распаўсюджанне ў Заходняй Еўропе. Вельмі цікава, што адначасова з навагрудскай у адной і той жа форме былі адліты абразкі, якія захоўваюцца зараз у музеях Ватыкана і Аксфорда. Яны, натуральна, ідэнтычны па матэрыялу, форме, памеру, сюжэтах. Больш таго, паласа, якая прысутнічае ў ніжняй частцы абразкоў, што з'яўляецца бракам адліўкі, паўтараецца ва ўсіх трох абразках-літыках (Munoz Antoine. L'art Byzantin a l'exposition de Grottaferrata. Roma, 1906, fig. 86, p. 123—124; Viskers M. A note on Glass medai Mons in Oxford.— Journal of Glass Studies, 1974, vol. XVI, p. 18, fig. 1; Kuzmanov G. Byzantine icon-medallion with image of Sofia.— Archeology, 1975, book 3, p. 51—54. Ross M. C. Catalogue of the byzantine and carly medieval antiquities in Dambarton Oaks collection Washington, 1962, v. 1, p. 90—91, pl. LYII, 108).

ФРАГМЕНТ НАКРЫЎКІ З АДЛЮСТРАВАННЕМ САБАЧКІ. Першая палавіна XII ст.
Візантыя.
Шкло каляровае. 5,5×4,5×5,8.

Інстытут археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне). Знойдзены археолагам Ф. Д. Гурэвіч у 1961 г. у Навагрудку. Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне).

Публікацыі:
Гуревич Ф. Д., Джанполадян Р. М., Малевская М. В. Восточное стекло в Древней Руси. Л., 1968, с. 15, табл. XIV; Щапова Ю. Л. Стекло Киевской Руси. М., 1972, с. 47; Яніцкая М. М. Вытокі шкларобства Беларусі. Мн., 1980, с. 90, мал. 42; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 37, 39, рис. 25.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — пабудова першай палавіны XII ст. навакольнага горада Навагрудка.
Хімічны аналіз шкла, зроблены ў Інстытуце археалогіі АН СССР Д. В. Навумавым, пацвярджае, што яно выканана па візантыйскаму рэцэпту.

РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО. XIII в.

ФРАГМЕНТ КРЫШКИ С ИЗОБРАЖЕНИЕМ СОБАЧКИ. Первая половина XII в.
Византия.
Институт археологии АН СССР (Ленинградское отделение).

THE NATIVITY. XIII cent.

DETAIL OF A BOX TOP WITH THE IMAGE OF A DOG. First half XII cent.
Byzantium.
The USSR Academy of Sciences Institute of Archaeology (Leningrad branch).

NATIVITÉ DU CHRIST. XIIIe s.

DÉTAIL D'UN COUVERCLE REPRÉSENTANT UN CHIEN. Première moitié du XIIe s.
Byzance.
Institut d'archéologie de l'Académie des sciences d' U. R. S. S. (Section de Léningrad).

GEBURT CHRISTI. 13. Jh.

DETAIL EINES DECKELS MIT DARSTELLUNG EINES HUNDES. 1. Hälfte des 12. Jh.
Byzanz.
Institut für Archäologie der AdW der UdSSR (Leningrader Abteilung).

NACIMIENTO DEL NIÑO JESÚS. Siglo XIII.

DETALLE DE CUBIERTA CON LA IMAGEN DE UN PERRILLO. Primera mitad del siglo XII.
Bizancio.
Instituto de Arqueología de la Academia de Ciencias de la URSS (filial de Leningrado).

ЖЫРАНДОЛЬ. Першая палавіна — сярэдзіна XVIII ст.
Урэчча. Мануфактура.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка, метал, ліццё. 88×53×32.
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Публікацыі:
Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.). Мн., 1977, іл. 28.

Заўвага:
У ружанскім касцёле ёсць парная жырандоль. Два гэтыя помнікі стылістычна блізкія да жырандолі (з «крыштальным» уборам з флаконаў-абеліскаў і складана выразных буйных дубовых лісцяў і разетак, падвешаных да металічных каркасаў, у французскім тыпе, першай палавіны XVIII ст.), якая захоўваецца ў Музеі нарадовым у Варшаве, а таксама люстры, бра і люстэркавага насценніка першай палавіны — сярэдзіны XVIII ст. Пецярбургскага шклянога завода (Качалов Н. Н. Стекло. М., 1959, с. 232, 233; Соловьев К. А. Осветительные приборы.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1963, т. 2, с. 345; Polskie szkło do połowy XIX wieku. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1974, rys. 100).

ЛЮСТЭРКА. Сярэдзіна XVIII ст.
Урэчча (?). Мануфактура.
Шкло бясколернае, амальгама, гравіроўка, шліфоўка, дрэва, разьба, метал, коўка. 89×63×5,5.
Львоўскі музей этнаграфіі і мастацкага промыслу АН УССР.
Паступіла з Музея мастацкіх промыслаў (1874) і Музея этнаграфіі (1895) у 1951 г.
Атрыбуцыя Ф. С. Петраковай.

ЛЮСТЭРКА. Сярэдзіна XVIII ст.
Урэчча (?). Мануфактура.
Шкло бясколернае, гравіроўка, амальгама, дрэва, разьба. 126×77×6.
Дзяржаўны мастацкі музей імя М. К. Чурлёніса.
Набыта ў 1979 г. у У. А. Аршвадзе ў Каўнасе.
Атрыбуцыя П. Кімбрыса.

ЖИРАНДОЛЬ. Первая половина – середина XVIII в.
Уречье. Мануфактура.
Костел Троицы. 1617. Ружаны, Брестская область.

ЗЕРКАЛО. Середина XVIII в.
Уречье (?). Мануфактура.
Львовский музей этнографии и художественного промысла АН УССР.

ЗЕРКАЛО. Середина XVIII в.
Уречье (?). Мануфактура.
Государственный художественный музей имени М. К. Чюрлениса.

GIRANDOLE. First half–mid-XVIII cent.
Urechje manufactory.
Catholic church of St. Trinity. 1617. Ruzhany, Brest region.

MIRROR. Mid-XVIII cent.
Urechje (?) manufactory.
The Lvov Museum of Ethnography and Folk Crafts (Ukrainian Academy of Sciences).

MIRROR. Mid-XVIII cent.
Urechje (?) manufactory.
The State M. K. Ciurlionis Museum of Arts.

GIRANDOLE. Première moitié–milieu du XVIIIe s.
Ourétchié. Manufacture.
Eglise de la Trinité. 1617. Roujany, région de Brest.

MIROIR. Milieu du XVIIIe s.
Ourétchié (?). Manufacture.
Musée d'etnographie et d'artisanat artistique de l'Académie des sciences d'Ukraine, Lvov.

MIROIR. Milieu du XVIIIe s.
Ourétchié (?). Manufacture.
Musée des Beaux-Arts M. K. Čiurlionis.

GIRANDOLE. 1. Hälfte bis Mitte 18. Jh.
Uretschje. Manufaktur.
Dreifaltigkeitskirche. 1617. Rushany, Gebiet Brest.

SPIEGEL. Mitte 18. Jh.
Uretschje (?). Manufaktur.
Museum für Etnographie und Kunstgewerbe bei der AdW der Ukrainischen SSR in Lwow.

SPIEGEL. Mitte 18. Jh.
Uretschje (?). Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum „M. K. Čiurlionis".

GIRANDOLA. Primera mitad – mediados del siglo XVIII.
Urechie. Manufactura.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1617 Ruzhany, región de Brest.

ESPEJO. Mediados del siglo XVIII.
Urechie (?). Manufactura.
Museo etnográfico y de artesanía de la Academia de Ciencias de Ukrania.

ESPEJO. Mediados del siglo XVIII.
Urechie (?). Manufactura.
Museo Estatal de Arte «M. K. Ciurlionis».

КУБАК. Сярэдзіна XVIII ст.
Дрэздэн або Урэчча (?). Мануфактура.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка, залачэнне. 17×
×8,7×8,7.
Дзяржаўны мастацкі музей імя М. К. Чурлёніса.
Набыты ў 1940 г. са збору Я. Гутэн-Чапскай.
Атрыбуцыя П. Кімбрыса.

КУБАК. Фрагмент. 1740—1750.
КУБАК. 1740—1750.
Налібокі. Мануфактура.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка. 25,5×14,6×14,6.

КУБАК. Сярэдзіна XVIII ст.
Урэчча. Мануфактура.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка. 29×11,6×11,6.

КУБАК. 1770—1780.
Урэчча. Мануфактура.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка. 20,2×9,6×9,6.
Львоўскі музей этнаграфіі і мастацкага промыслу АН УССР.
Паступілі з Музея мастацкіх промыслаў (1874) і Музея этнаграфіі (1895) у 1951 г.
Атрыбуцыя Ф. С. Петраковай.

Публікацыі:
Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.). Мн., 1977, іл. 44 (кубак 1740—1750 гг. датаваны сярэдзінай XVIII ст. і аднесены да Урэчча).

Заўвага:
Кубак 1740—1750 гг. атрыбутаваны па аналагічнаму кубку, які захоўваецца ў Рэгіянальным музеі ў Зялёнай Гуры (Sächsisches Glas vom 17. bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts. Museum für Kunsthandwerk Dresden. Katalog von Gisela Haase. Dresden, [1975], nr. 224, S. 122—123).

КУБОК. Середина XVIII в.
Дрезден или Уречье (?). Мануфактура.
Государственный художественный музей имени М. К. Чюрлениса.
КУБОК. ФРАГМЕНТ. 1740–1750.
КУБОК. 1740–1750.
Налибоки. Мануфактура.
КУБОК. Середина XVIII в.
Уречье. Мануфактура.
КУБОК. 1770–1780.
Уречье. Мануфактура.
Львовский музей этнографии и художественного промысла
АН УССР.

CUP. Mid-XVIII cent.
Dresden or Urechje (?) manufactory.
The State M. K. Ciurlionis Museum of Arts.
CUP. DETAIL. 1740–1750.
CUP. 1740–1750.
Naliboki manufactory.
CUP. Mid-XVIII cent.
Urechje manufactory.
CUP. 1770–1780.
Urechje manufactory.
The Lvov Museum of Etnography and Folk Crafts (Ukrainian Academy of Sciences).

COUPE. Milieu du XVIIIe s.
Dresde ou Ourétchié (?). Manufacture.
Musée des Beaux-Arts M. K. Čiurlionis.
COUPE. DÉTAIL. 1740–1750.
COUPE. 1740–1750.
Naliboki. Manufacture.
COUPE. Milieu du XVIIIe s.
Ourétchié. Manufacture.
COUPE. 1770–1780.
Ourétchié. Manufacture.
Musée d'ethnographie et d'artisanat artistique de l'Académie des sciences d'Ukraine, Lvov.

BECHER. Mitte 18. Jh.
Dresden oder Uretschje (?). Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum „M. K. Čiurlionis".
BECHER. DETAIL. 1740–1750.
BECHER. 1740–1750.
Naliboki. Manufaktur.
BECHER. Mitte 18. Jh.
Uretschje. Manufaktur.
BECHER. 1770–1780.
Uretschje. Manufaktur.
Museum für Etnographie und Kunstgewerbe bei der AdW der Ukrainischen SSR in Lwow.

CÁLIZ. Mediados del siglo XVIII.
Dresden o Urechie (?). Manufactura.
Museo Estatal de Arte «M. K. Čiurlionis».
CÁLIZ. DETALLE. 1740–1750.
CÁLIZ. 1740–1750.
CÁLIZ. Mediados del siglo XVIII.
Urechie. Manufactura.
CÁLIZ. 1770–1780.
Urechie. Manufactura.
Museo etnográfico y de artesanía de la Academia de Ciencias de Ukrania, en la ciudad de Lvov.

КУБАК. XVIII ст.
Урэчча — Налібокі (?). Мануфактуры.
Шкло бясколернае, грань, гравіроўка, шліфоўка. 17,8×11,6×
×11,6.
Дзяржаўны Эрмітаж.
Паступіў з Дзяржаўнага музея этнаграфіі народаў СССР у 1950 г.
Атрыбуцыя Т. А. Малінінай.

Публікацыі:
Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.). Мн., 1977, іл. 67 (датаваны першай палавінай XVIII ст. і аднесены да Налібокаў).

Заўвага:
Польскія мастацтвазнаўцы адносяць гэты кубак да тыпу чэшскага і датуюць першай чвэрцю XVIII або XVIII ст. (Buczkowski K. Dawne szkło artystyczne w Polsce. Kraków, 1958, s. 77; Ciepiela S. Szkło osiemnastowieczne starej Warszawy. Warszawa, 1977, s. 22, 28, il. 5,12).

ЧАРКА. Канец XVIII — пачатак XIX ст.
Урэчча — Налібокі (?). Мануфактуры.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка. 11×7×5.
Дзяржаўны Эрмітаж.
Паступіла з Дзяржаўнага музея этнаграфіі народаў СССР у 1950 г.
Атрыбуцыя Т. А. Малінінай.

ШТОФ. Сярэдзіна XVIII ст.
Урэчча — Налібокі (?). Мануфактуры.
Шкло малочнае, празрыстае, гравіроўка, шліфоўка. 21×10,5×
×8.
Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.
Паступіў ад Сігізмунда Лямпіцкага ў 1923 г.

Публікацыі:
Muzeum w Grodnie, 1923. Grodno, 1924, s. 32.

Заўвага:
Па форме і характару арнаменту блізкі да штофа сярэдзіны XVIII ст. (Ашарина Н. А. Кубки с эмблематами.— Наука и жизнь, 1972, № 6, с. 69; Качалов Н. Н. Стекло. М., 1959, с. 231, ил.168; Buczkowski K. Dawne szkło artystyczne w Polsce. Kraków, 1958, s. 72).

ШТОФ. Канец XVIII — пачатак XIX ст.
Урэчча — Налібокі (?). Мануфактуры.
Шкло бясколернае, гравіроўка, шліфоўка, дрэва, разьба. 26×
×12×7,8.
Дзяржаўны Эрмітаж.
Паступіў з Дзяржаўнага музея этнаграфіі народаў СССР у 1950 г.
Атрыбуцыя Т. А. Малінінай.

КУБОК. XVIII в.
Уречье – Налибоки (?). Мануфактуры.

РЮМКА. Конец XVIII – начало XIX в.
Уречье – Налибоки (?). Мануфактуры.
Государственный Эрмитаж.

ШТОФ. Середина XVIII в.
Уречье – Налибоки (?). Мануфактуры.
Гродненский историко-археологический музей.

ШТОФ. Конец XVIII – начало XIX в.
Уречье – Налибоки (?). Мануфактуры.
Государственный Эрмитаж.

CUP. XVIII cent.
Urechje–Naliboki (?) manufactories.

WINE-GLASS. Late XVIII–early XIX cent.
Urechje–Naliboki (?) manufactories.
The State Hermitage.

BOTTLE. Mid-XVIII cent.
Urechje–Naliboki (?) manufactories.
The Grodno Historico-Archaeological Museum.

BOTTLE. Late XVIII–early XIX cent.
Urechje–Naliboki (?) manufactories.
The State Hermitage.

COUPE. XVIIIe s.
Ourétchié – Naliboki (?). Manufactures.

VERRE À PIED. Fin du XVIIIe – début du XIXe s.
Ourétchié – Naliboki (?). Manufactures.
Ermitage d'Etat.

BOUTEILLE. Milieu du XVIIIe s.
Ourétchié – Naliboki (?). Manufactures.
Musée historique et archéologique, Grodno.

BOUTEILLE. Fin du XVIIIe – début du XIXe s.
Ourétchié – Naliboki (?). Manufactures.
Ermitage d'Etat.

BECHER. 18. Jh.
Uretschje–Naliboki (?). Manufaktur.

GLAS. Ende 18. bis Anfang 19. Jh.
Uretschje–Naliboki (?). Manufaktur.
Staatliche Ermitage.

STAUF. Mitte 18. Jh.
Uretschje–Naliboki (?). Manufaktur.
Historisch–archäologisches Museum Grodno.

STAUF. Ende 18. bis Anfang 19. Jh.
Uretschje–Naliboki (?). Manufaktur.
Staatliche Ermitage.

CÁLIZ. Siglo XVIII.
Urechie – Naliboki (?). Manufactura.

COPA. Finales del siglo XVIII – principios del siglo XIX.
Urechie – Naliboki (?). Manufactura.
Ermitage.

BOTELLA. Mediados del siglo XVIII.
Urechie – Naliboki (?). Manufactura.
Museo histórico-arqueológico de Grodno.

BOTELLA. Finales del siglo XVIII – principios del XIX.
Urechie – Naliboki (?). Manufactura.
Ermitage.

ЦАРСКІЯ ВАРОТЫ. Канец XVIII ст.
Салома, пляценне, лён, ткацтва, шоўк, аксаміт. 210×110×10.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 3-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1958 г. у царкве Прасвятой Маці Боскай 1897 г. у сяле Лемяшэвічы Брэсцкай вобласці.
Рэстаўрыраваны ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР Л. Н. Лось у 1976 г.

Публікацыі:
Паньшина И. Н. Декоративно-прикладное искусство. Мн., 1975, с. 89—90; Сахута Я. М. Беларускае народнае мастацтва. Мн., 1980, іл. 152—153.

Заўвага:
У канцы XVIII — пачатку XIX ст. у Беларусі быў распаўсюджаны выраб царскіх варот з саломкі. Такія вароты з Піншчыны да Вялікай Айчыннай вайны захоўваліся ў Беларускім дзяржаўным музеі, упамінаюцца ў каталогу Мінскай абласной выстаўкі 1918 г. Да нашага часу дайшло яшчэ двое варот: з сяла Вавулічы Брэсцкай вобласці і Барысаглебскай царквы ў Гродна (Кратк. худож. энциклопедия. Искусство стран и народов мира. М., 1962, т. 1, с. 170; БелСЭ. Мн., 1973, уклейка пасля с. 417; Каталог Минской областной выставки древностей и изящных изделий. Мн., 1918, № 272; Сахута Я. М. Упам. тв., с. 149—151. Кніга Беларускага дзяржаўнага музея, інв. № 8331, захоўваецца ў Дзяржаўным музеі БССР).

КАШАЛЁК. XII ст.
Скура, цісненне. 9,5×9×0,5.
Полацкі гісторыка-археалагічны запаведнік.
Знойдзены археолагам М. К. Каргерам у 1957 г. у Полацку. Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР.

Публікацыі:
Штыхов Г. В. Древний Полоцк IX—XIII вв. Мн., 1975, с. 72; Штыхов Г. В. Города Полоцкой земли (IX—XIII вв.). Мн., 1978, с. 135.

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — катлавіна Верхняга замка XII ст. (?). У Верхнім замку знойдзены рэшткі майстэрні па апрацоўцы скуры. У Полацку ў XII—XIII стст. выраблялі абутак, ножны, кашалькі, футаралы, рукавіцы. Жаночы абутак упрыгожвалі вышыўкай (Штыхов Г. В. Древний Полоцк IX — XIII вв., с. 75, 77).

ФРАГМЕНТ АБОЯЎ. Другая палавіна XVII — пачатак XVIII ст.
Скура, цісненне, пасерабрэнне, каляровыя лакі. 23,5×33×0,2.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Паходзіць з касцёла 1530 г. у Мастах Гродзенскай вобласці.

Публікацыі:
Muzeum w Grodnie, 1923. Grodno, 1924, s. 12 (лічыцца часткай антэпендыума вялікага алтара ў мастоўскім касцёле і аднесены да першай палавіны XVI ст.).

Заўвага:
У XVII ст. у Іспаніі ўваходзіць у моду абліцоўка сцен цісненымі ўзорнымі скуранымі абоямі (так званыя гвадамасіле, або кардоўскія скуры). Іх узор быў з кветак, лісцяў (распісных, пазалочаных), адлюстроўваліся арабескі, вазы, пуцці, экзатычныя птушкі. З Іспаніі гэтая мода перайшла ў Францыю, Фландрыю, Галандыю, Польшчу і Расію (Бирюкова Н. Ю. Западноевропейское прикладное искусство XVII—XVIII вв. Л., 1972, с. 28—29, 40, 99. Забелин И. Домашний быт русских царей в XVI и XVII стст. М., 1918, 4-е изд., с. 149).
Адначасова цісненыя скураныя абоі (cuir repoussé) стылю Людовіка XIV (1661—1715) захоўваюцца ў музеі ў Клюні.— Maillard É. Décor intérieur et meubles de la maison française (1610—1815). Paris, s. a., pl., XI, nr. 3.

ЦАРСКИЕ ВРАТА. Конец XVIII в.
Государственный художественный музей БССР.

КОШЕЛЕК. XII в.
Полоцкий историко-археологический заповедник.

ФРАГМЕНТ ОБОЕВ. Вторая половина XVII – начало XVIII в.
Государственный художественный музей БССР.

HOLY DOORS. Late XVIII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

PURSE. XII cent.
The Polotsk Historico-Archaeological Preserve.

DETAIL OF A WALL-PAPER. Latter half XVII–early XVIII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

GRANDE PORTE. Fin du XVIIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

BOURSE. XIIe s.
Musée historique et archéologique, Polotsk.

DÉTAIL D'UNE TAPISSERIE. Deuxième moitié du XVIIe – début du XVIIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

KÖNIGSTÜR. Ende 18. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

GELDBEUTEL. 12. Jh.
Historisch-archäologisches Museum in Polozk.

DETAIL EINER TAPETE. 2. Hälfte des 17. bis Anfang 18. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

PUERTA SANTA. Finales del siglo XVIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

BOLSO. Siglo XII.
Museo vedado histórico-arqueológico de Polotsk.

FRAGMENTO DE TAPICES. Segunda mitad del siglo XVII – principios del siglo XVIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

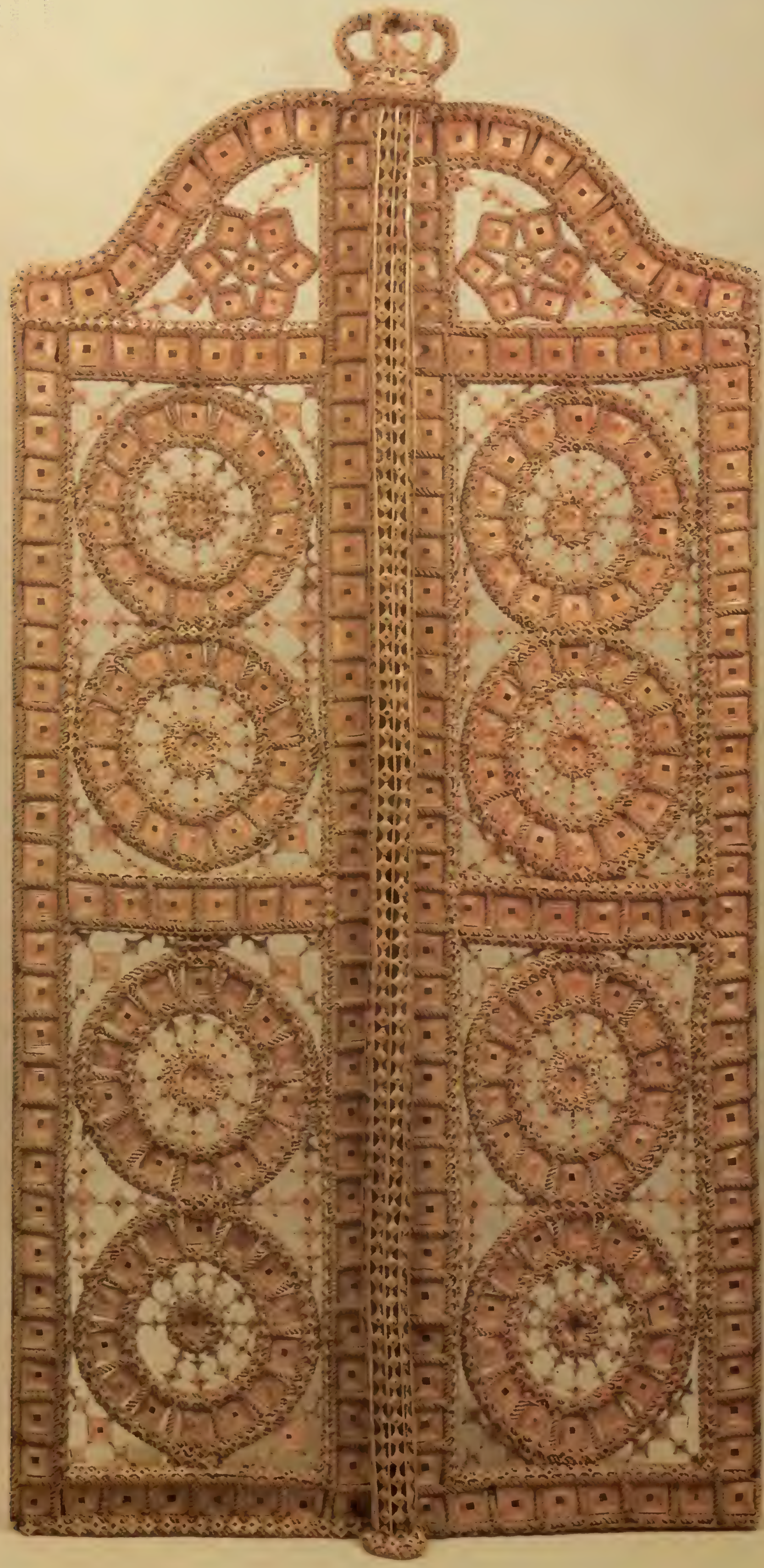

ТКАНИ
ВЫШИВКА
КРУЖЕВА
ШПАЛЕРЫ

FABRICS
EMBROIDERY
LACE
TAPESTRY

TISSAGE
BRODERIE
DENTELLE
TAPISSERIE

WEBEREI
STICKEREI
SPITZEN
TAPISSERIEN

TELAS
BORDADOS
ENCAJES
TAPICES

ТКАНІНЫ

ВЫШЫЎКА

КАРУНКІ

ШПАЛЕРЫ

ФРАГМЕНТ ТКАНІНЫ. XII ст.
Шаўковая ўзорная тканіна. 5,8×11,5.
Дзяржаўны музей БССР.
Знойдзены археолагам Э. М. Загарульскім у 1958 г. у Мінску. Раскопкі Інстытута гісторыі АН БССР.

Публікацыі:
Загорульский Э. М. Древний Минск. Мн., 1963, с. 81, 82; Абецедарский Л. С., Баранова М. П., Павлова Н. Г. История БССР. Мн., 1968, 4-е изд., с. 21; Мн., 1978, 7-е изд., с. 19 (памылкова названа візантыйскай); Загорульский Э. М. Возникновение Минска. Мн., 1982, табл. XII (№ 2).

Заўвага:
Стратыграфічнае датаванне — квадрат III, глыбіня 485, гарызонт 6. Параўнайце схему арнаменту тканай залотнай стужкі XII—XIII стст., знойдзенай у Гродна (Воронин Н. Н. Древнее Гродно. М., 1954, с. 67, 173, 179, ил. 99 (1).

Даведка:
У дадзенай рабоце апушчаны спецыяльныя тэкстыльныя тэрміны, паколькі тэкстурная тэхналагічная распрацоўка — справа будучага.

ФРАГМЕНТ ТКАНИ. XII в.
Государственный музей БССР.

FABRIC DETAIL. XII cent.
The Byelorussian State Museum.

DÉTAIL D'UN TISSU. XIIe s.
Musée d'Etat de Biélorussie.

DETAIL EINES GEWEBES. 12. Jh.
Staatliches Museum der BSSR.

FRAGMENTO DE TELA. Siglo XII.
Museo Estatal de Bielorrusia.

ФРАГМЕНТ «ПЕЛЯНЫ». XVI ст.
Шаўковая тканіна.
Залотная вышыўка «ў прыкрэп». Бліскаўкі. 22×14×0,2.
Полацкі гісторыка-археалагічны запаведнік.
Выпадковая знаходка Я. А. Зайцавай у Сафійскім саборы XI ст. у Полацку ў 1978 г.
Раскопкі Інстытута археалогіі АН СССР (Ленінградскае аддзяленне) і Спецыяльных навукова-рэстаўрацыйных вытворчых майстэрань Міністэрства культуры БССР у 1978 г.

Заўвага:
На «пеляне» быў прыведзены тэкст з акафіста Маці Боскай (заўвага Т. В. Нікалаевай).

ФРАГМЕНТ ПЕЛЕНЫ. XVI в.
Полоцкий историко-археологический заповедник.

DETAIL OF A COVER. XVI cent.
The Polotsk Historico-Archaeological Preserve.

DÉTAIL D'UN PÉLÉNA. XVIe s.
Musée historique et archéologique, Polotsk.

DETAIL EINES TUCHES. 16. Jh.
Historisch-archäologisches Museum in Polozk.

FRAGMENTO DE VELO. Siglo XVI.
Museo vedado histórico-arqueológico de Polotsk.

ФРАГМЕНТ АРНАТА. Канец XV—XVI ст.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 109×69.
Калона. Канец XV — пачатак XVI ст. Італія (?). Шаўковая тканіна. Мясцовая вытворчасць (?). Вышыўка «ў прыкрэп» каляровымі і залотнымі прадзенымі ніткамі.
Бакі. Першыя дзесяцігоддзі XVIII ст. Францыя. Парчовая тканіна (бракат). Акаймаванне краёў арната фрагментамі пояса. Другая палавіна XVIII ст. Слуцк (?). Мануфактура. Залотны шоўк.
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.
Францысканскі касцёл Успення Марыі XVI—XVIII стст. Пінск.
Выяўлены 67-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1982 г.

Публікацыі:
Nasze kościoły, Diecezja Minska. Dekanat Pinski. Pod red. J. Żyskara. Warszawa, 1912, s. 7 (283).

Заўвага:
Іканаграфічная схема і характар вышыўкі цягнуцца да заходнееўрапейскіх узораў канца XV — пачатку XVI ст. (Świeykowski E. Zarys artystycznego rozwoju tkactwa i hafciarstwa. Kraków, 1906, tabl. I, II, s. 201—202; Bochnak A. Pagaczewski J. Polskie rzemiosło artystyczne wieków średnich. Kraków, 1959, il. 172, s. 220—221, 225; Lefebure E. Broderie et dentelles. Paris, 1887, p. 99, fig. 42; Mańkowski T. Polskie tkaniny i hafty XVI—XVIII w. Wrocław, 1954, il. 9).

ФРАГМЕНТ ОРНАТА. Конец XV–XVI в.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.
Францисканский костел Успения Марии. XVI–XVIII вв. Пинск.

DETAIL OF AN ORNATE ROBE. Late XV–XVI cent.

DETAIL.

DETAIL.
Fransiscan Catholic church of the Assumption of Mary. XVI–XVIII cent. Pinsk.

DÉTAIL D'UNE ROBE ORNÉE. Fin du XVe–XVIe s.

DÉTAIL.

DÉTAIL.
Eglise franciscaine de la Dormition de Marie. XVIe–XVIIIe s. Pinsk.

DETAIL EINES ORNATS. Ende 15. bis 16. Jh.

DETAIL.

DETAIL.
Franziskanerkirche des Entschlafens Mariä. 16. bis 18. Jh. Pinsk.

FRAGMENTO DE ADORNO. Finales del siglo XV–XVI.

FRAGMENTO.

FRAGMENTO.
Iglesia franciscana Asunción de María. Siglos XVI–XVIII. Pinsk.

ФРАГМЕНТ АРНАТА. XVI—XVIII стст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 86×65 (фрагмент 50××40).
Калона спераду. XVI ст. Італія або Іспанія. Залотны пяцельны рыты аксаміт.
Калона ззаду. XVII ст. Італія (?). Залотны атлас.
Бакі. Сярэдзіна XVII ст. Іран (Ісфахан). Залотная тафта. Узорчатая баваўняная тасьма. XIX ст. Мясцовая вытворчасць.
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 29-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1975 г. у касцёле Сэрца Ісуса 1905 г. сяла Пелішча Брэсцкай вобласці.

Заўвага:
У прыведзеным узоры добра прасочваюцца характэрныя рысы арнаментыкі XVI ст.— вялікі рапорт, плоскаснасць, адсутнасць святлоценявой распрацоўкі, што назіраецца ў італьянскім ткацтве XVI ст., якое развівалася не без уплыву Іспаніі (Cox R. Le soiries d'art. Paris, 1914, pl. 57,65).

ФРАГМЕНТ ОРНАТА. XVI–XVIII вв.
Государственный художественный музей БССР.

DETAIL OF AN ORNATE ROBE. XVI–XVIII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

DÉTAIL D'UNE ROBE ORNÉE. XVIe–XVIIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

DETAIL EINES ORNATS. 16. bis 18. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

FRAGMENTO DE ADORNO. Siglos XVI – XVIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

АРНАТ. XVII—XVIII стст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 102,5×66.
Калона. Канец XVII — пачатак XVIII ст. Францыя. Залотны шоўк.
Бакі. Сярэдзіна XVII—XVIII ст. Мясцовая вытворчасць (?). Залотны шоўк (два тыпы тканін).
Залотны галун. XVII—XVIII стст. Мясцовая вытворчасць.
Падкладка. XVII—XVIII стст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.
Касцёл Яна. 1603—1606. Камаі, Віцебская вобласць.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

ФРАГМЕНТ АРНАТА. XVII—XVIII стст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 107,5×65,5 (фрагмент 50×30).
Калона. XVII ст. Італія або Францыя. Шаўковы рэпс. Мясцовая вытворчасць. Залотная рэльефная вышыўка «ў прыкрэп» па карце.
Бакі. Пачатак XVIII ст. Францыя. Залотны штоф. Краі канструкцый упрыгожаны залотным галуном XVII—XVIII стст. Мясцовая вытворчасць.
Падкладка. XVII—XVIII стст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г. у касцёле Яна 1603—1606 гг. у сяле Камаі Віцебскай вобласці.

АРНАТ. XVII ст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 101×68.
Калона. Мясцовая вытворчасць. Рэльефная залотная вышыўка па скрозь зашытаму шаўковаму фону.
Бакі. Францыя (?). Шаўковы муар. Мясцовая вытворчасць. Рэльефная залотная вышыўка «ў прыкрэп» па карце з узорам асобна размешчаных матываў.
Аграмант — залотныя прадзеныя ніткі. Мясцовая вытворчасць (?).
Падкладка. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Заўвага:
Блізкая тэхніка залотнай вышыўкі «ў прыкрэп» па карце з нашыццём на фон выкарыстана ў рабоце «Аплечча фелоні» канца XVII — пачатку XVIII ст. (Моисеенко Е. Русская вышивка XVII — начала XX в. Из собраний Государственного Эрмитажа. Л., 1978, ил. 13) і іншых помніках вышыўкі канца XVII ст. (Ефимова Л. В., Белогородская Р. М. Русская вышивка и кружево. Собрание Государственного исторического музея. М., 1982, с. 16).

ОРНАТ. XVII–XVIII вв.
Костел Яна. 1603–1606. Комаи, Витебская область.

ФРАГМЕНТ ОРНАТА. XVII–XVIII вв.
Государственный художественный музей БССР.

ОРНАТ. XVII в.
Костел Троицы. 1617. Ружаны, Брестская область.

ORNATE ROBE. XVII–XVIII cent.
Catholic church of St. John. 1603–1606. Komai, Vitebsk region.

DETAIL OF AN ORNATE ROBE. XVII–XVIII cent.
The Byelorussian State Museum of Arts.

ORNATE ROBE. XVII cent.
Catholic church of St. Trinity. 1617. Ruzhany, Brest region.

ROBE ORNÉE. XVIIe–XVIIIe s.
Eglise Saint-Jean. 1603–1606. Komaï, région de Vitebsk.

DÉTAIL D'UNE ROBE ORNÉE. XVIIe–XVIIIe s.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

ROBE ORNÉE. XVIIe s.
Eglise de la Trinité. 1617. Roujany, région de Brest.

ORNAT. 17. bis 18. Jh.
Johanneskirche. 1603–1606. Komai, Gebiet Witebsk.

DETAIL EINES ORNATS. 17./18. Jh.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

ORNAT. 17. Jh.
Dreifaltigkeitskirche. 1617. Rushany, Gebiet Brest.

ADORNO. Siglos XVII–XVIII.
Iglesia de San Juan. 1603–1606. Komay, región de Vitiebsk.

FRAGMENTO DE ADORNO. Siglos XVII–XVIII.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

ADORNO. Siglo XVII.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1617. Ruzhany, región de Brest.

ДАЛМАТЫКА. Першая палавіна — сярэдзіна XVIII ст. Сшыта з тканін некалькіх тыпаў. 98×89,5.

Калона. Першая палавіна — сярэдзіна XVIII ст. Францыя. Залотны штоф.

Бакі. 30-я гг.— сярэдзіна XVIII ст. Францыя. Залотны шоўк.

Устаўкі на рукавах. Сярэдзіна XVIII ст. Мясцовая мануфактура. Залотны шоўк.

Залотны галун. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць (некалькі тыпаў).

Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.

Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.

Выяўлена 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

Заўвага:
У арнаментыцы бакоў далматыкі добра прасочваюцца дасягненні французскіх мастакоў-арнаменталістаў 1730—1750 гг. у святлоценявой распрацоўцы буйнамаштабных фларальных кампазіцый, магчымых дзякуючы новай тэхніцы ткацтва, адкрытай ліёнскім мадэльерам-арнаменталістам, мастаком Жанам Рэвелем (1684—1751). Thornton P. Jean Revel dessinateur de la grande fabrique.— Gazette des Beaux Arts, 1960, t. I5. Juillet — août, p. 72—84.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТЫКІ. Трэцяя чвэрць XVIII ст.
Мясцовая мануфактура.
Залотны шоўк. Шаўковая тасьма. 99×95,5 (фрагмент 44×24,5).
Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.
Выяўлены 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТЫКІ. 1730—1750.
Мясцовая мануфактура.
Залотны шоўк (тыпу муара). Шаўковая тасьма. 97×110 (фрагмент 32×17).
Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.
Выяўлены 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

ДАЛМАТИКА. Первая половина – середина XVIII в.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТИКИ. Третья четверть XVIII в.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТИКИ. 1730–1750.
Местная мануфактура.
Костел Вознесения Марии (бернардинский). 1783. Будслав, Минская область.

DALMATIC. First half–mid-XVIII cent.

DETAIL OF A DALMATIC. Third quarter XVIII cent.

DETAIL OF A DALMATIC. 1730–1750.
Local manufactory.
Catholic church of the Ascension of Mary (bernardine). 1783. Budslav, Minsk region.

DALMATIQUE. Première moitié–milieu du XVIIIe s.

DÉTAIL D'UNE DALMATIQUE. Troisième quart du XVIIIe s.

DÉTAIL D'UNE DALMATIQUE. 1730–1750.
Manufacture locale.
Eglise de l'Ascension de Marie (Saint-Bernard). 1783. Boudslav, région de Minsk.

DALMATIKA. 1. Hälfte bis Mitte 18. Jh.

DETAIL EINER DALMATIKA. 3. Viertel des 18. Jh.

DETAIL EINER DALMATIKA. 1730–1750.
Einheimische Manufaktur.
Bernhardinerkirche der Himmelfahrt Mariä. 1783. Budslaw, Gebiet Minsk.

DALMÁTICA. Primera mitad – mediados del siglo XVIII.

FRAGMENTO DE DALMÁTICA. Finales del siglo XVIII.

FRAGMENTO DE DALMÁTICA. 1730–1750.
Manufactura local.
Iglesia de la Ascensión de María (Bernardina). 1783. Budslav. Región de Minsk.

ФРАГМЕНТ АРНАТА. Сярэдзіна — другая палавіна XVIII ст.
Мясцовая мануфактура.
Залотны шоўк. Вышыўка каляровымі шаўковымі ніткамі (імітацыя карункаў). 108,5×70 (фрагмент 74×54).
Касцёл Яна. 1603—1606. Камаі, Віцебская вобласць.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТЫКІ. Сярэдзіна XVIII ст.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Калона. Атлас. Вышыўка з выкарыстаннем залотнага галуна, бліскавак, шаўковых і залотных нітак. 102×99 (фрагмент 47×29).
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТЫКІ. Сярэдзіна — трэцяя чвэрць XVIII ст.
Мясцовая мануфактура.
Шаўковая тканіна (тыпу муара). 106×120 (фрагмент 60×50).
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 29-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1975 г. у касцёле Георгія 1903—1907 гг. сяла Осава Гродзенскай вобласці.

ФРАГМЕНТ АРНАТА. Сярэдзіна — другая палавіна XVIII ст.
Мясцовая мануфактура.
Шматасноўны залотны шоўк. 107,5×68 (фрагмент 28×20).
Касцёл Яна. 1603—1606. Камаі, Віцебская вобласць.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Заўвага:
Фларальны арнамент па-майстэрску скампанаваны з шаўронам і элементамі стылю шынаўзеры, што характэрна для заходнееўрапейскага мастацтва сярэдзіны XVIII ст.

ФРАГМЕНТ ОРНАТА. Середина – вторая половина XVIII в.
Местная мануфактура.
Костел Яна. 1603–1606. Комаи, Витебская область.
ФРАГМЕНТ ДАЛМАТИКИ. Середина XVIII в.
Местное производство в Белоруссии.
Костел Троицы. 1617. Ружаны, Брестская область.
ФРАГМЕНТ ДАЛМАТИКИ. Середина – третья четверть XVIII в.
Местная мануфактура.
Государственный художественный музей БССР.
ФРАГМЕНТ ОРНАТА. Середина – вторая половина XVIII в.
Местная мануфактура.
Костел Яна. 1603–1606. Комаи, Витебская область.

DETAIL OF AN ORNATE ROBE. Middle–latter half XVIII cent.
Local manufactory.
Catholic church of St. John. 1603–1606. Komai, Vitebsk region.
DETAIL OF A DALMATIC. Mid-XVIII cent.
Local manufactory in Byelorussia.
Catholic church of St. Trinity. 1617. Ruzhany, Brest region.
DETAIL OF A DALMATIC. Middle–third quarter XVIII cent.
Local manufactory.
The Byelorussian State Museum of Arts.
DETAIL OF AN ORNATE ROBE. Middle–latter half XVIII cent.
Local manufactory.
Catholic church of St. John 1603–1606. Komai, Vitebsk region.

DÉTAIL D'UNE ROBE ORNÉE. Milieu–deuxième moitié du XVIIIe s.
Manufacture locale.
Eglise Saint-Jean 1603–1606. Komaï, région de Vitebsk.
DÉTAIL D'UNE DALMATIQUE. Milieu du XVIIIe s.
Fabrication locale en Biélorussie.
Eglise de la Trinité. 1617. Roujany, région de Brest.
DÉTAIL D'UNE DALMATIQUE. Milieu–troisième quart du XVIIIe s.
Manufacture locale.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.
DÉTAIL D'UNE ROBE ORNÉE. Milieu–deuxième moitié du XVIIIe s.
Manufacture locale.
Eglise Saint-Jean. 1603–1606. Komaï, région de Vitebsk.

DETAIL EINES ORNATS. Mitte bis 2. Hälfte des 18. Jh.
Einheimische Manufaktur.
Johanneskirche. 1603–1606. Komai, Gebiet Witebsk
DETAIL EINER DALMATIKA. Mitte 18. Jh.
Belorußland. Einheimische Produktion.
Dreifaltigkeitskirche. 1617. Rushany, Gebiet Brest.
DETAIL EINER DALMATIKA. Mitte bis 3. Viertel des 18. Jh.
Einheimische Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.
DETAIL EINES ORNATS. Mitte bis 2. Hälfte des 18. Jh.
Einheimische Manufaktur.
Johanneskirche. 1603–1606. Komai, Gebiet Witebsk.

FRAGMENTO DE ADORNO. Mediados – segunda mitad del siglo XVIII.
Manufactura local.
Iglesia de San Juan. 1603–1606. Komay, región de Vitiebsk.
FRAGMENTO DE DALMÁTICA. Mediados del siglo XVIII.
Artesanía local de Bielorrusia.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1617. Ruzhany, región de Brest.
FRAGMENTO DE DALMÁTICA. Mediados – finales del siglo XVIII.
Manufactura local.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.
FRAGMENTO DE ADORNO. Mediados – segunda mitad del siglo XVIII.
Manufactura local.
Iglesia de San Juan. 1603–1606. Komay, región de Vitiebsk.

АРНАТ. Сярэдзіна XVIII ст.
Мясцовая мануфактура.
Залотны шоўк. Тканая тасьма з залотнай ніткай. 103×67,5.
Падкладка. Мясцовая вытворчасць. Ільняная фарбоўка.
Троіцкі касцёл. 1583 (1585). Чарнаўчыцы, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

ОРНАТ. Середина XVIII в.
Местная мануфактура.
Троицкий костел. 1583 (1585). Чернавчицы, Брестская область.

ORNATE ROBE. Mid-XVIII cent.
Local manufactory.
Catholic church of St. Trinity. 1583 (1585). Chernavchitsy, Brest Region.

ROBE ORNÉE. Milieu du XVIIIe s.
Manufacture locale.
Eglise de la Trinité. 1583. (1585). Tchernovtchytsi, région de Brest.

ORNAT. Mitte 18. Jh.
Einheimische Manufaktur.
Dreifaltigkeitskirche. 1583 (1585). Tschernawtschizy, Gebiet Brest.

ADORNO. Mediados del siglo XVIII.
Manufactura local.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1583 (1585). Chernavchitsi, región de Brest.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТЫКІ. Сярэдзіна XVIII ст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 103×109 (фрагмент 50×40). Францыя.
Аксаміт двух колераў. Залотны штоф.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Залотны штоф — у двух ніжніх клеймах.
Праразная аплікацыя. Залотная тасьма двух відаў.
Касцёл Божага цела (езуіцкі), пабудаваны Янам Марыя Бернардоні. 1582—1593. Нясвіж.
Выяўлены 19-й аб'яднанай экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў 1970 г.

Заўвага:
У двух ніжніх клеймах відаць выкарыстанне мясцовых фарбавальнікаў.
Прынцып аплікацыі ў далматыцы створаны пад уплывам мастацтва Усходу.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТЫКІ. Сярэдзіна XVIII ст.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Аксаміт. Вышыўка біццю, каніцеллю. Перламутр, каляровы шклярус, бліскаўкі (пеляпёлы).
Аграмант — залотная (валачоная) нітка. Мясцовая вытворчасць (?).
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка. 104,5×109 (фрагмент 50×30).
Касцёл Божага цела (езуіцкі), пабудаваны Янам Марыя Бернардоні. 1582—1593. Нясвіж.
Выяўлены 19-й аб'яднанай экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў 1970 г.

Заўвага:
Перламутр, каляровы шклярус, металічныя бліскаўкі ствараюць узор.
У Нясвіжы ёсць яшчэ стылістычна блізкія далматыка і капа.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТИКИ. Середина XVIII в.

ФРАГМЕНТ ДАЛМАТИКИ. Середина XVIII в.
Местное производство в Белоруссии.
Костел Божьего тела (иезуитский), построенный Яном Мария Бернардони. 1582–1593. Несвиж.

DETAIL OF A DALMATIC. Mid-XVIII cent.

DETAIL OF A DALMATIC. Mid-XVIII cent.
Local manufactory in Byelorussia.
Catholic church of Christ's Body (jesuitical) built by Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Nesvizh.

DÉTAIL D'UNE DALMATIQUE. Milieu du XVIIIe s.

DÉTAIL D'UNE DALMATIQUE. Milieu du XVIIIe s.
Fabrication locale en Biélorussie.
Eglise de la Fête-Dieu (jésuite), construite par Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Nesvij.

DETAIL EINER DALMATIKA. Mitte 18. Jh.

DETAIL EINER DALMATIKA. Mitte 18. Jh.
Einheimische Produktion in Belorußland.
Kirche des Körpers Christi (der Jesuiten), erbaut von Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Neswish.

FRAGMENTO DE DALMÁTICA. Mediados del siglo XVIII.

FRAGMENTO DE DALMÁTICA. Mediados del siglo XVIII.
Artesanía local de Bielorrusia.
Iglesia del Cuerpo de Jesús (jesuita), construida por Juan María Bernardoni. 1582–1593. Niesvizh.

АРНАТ. XVIII ст.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Аксаміт, парча, аплікацыя праразная, накладная, вышыўка шаўковымі ніткамі. 117×65.
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна. Фарбоўка.
Касцёл Божага цела (езуіцкі), пабудаваны Янам Марыя Бернардоні. 1582—1593 г. Нясвіж.
Выяўлены 19-й аб'яднанай экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР і Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў 1970 г.

АРНАТ. Канец XVIII ст.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Шаўковы рэпс. Вышыўка тамбурным швом рознакаляровымі шаўковымі ніткамі. 87,5×60,5.
Падкладка. XVIII ст. Шаўковая тканіна.
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Заўвага:
У зборы Дзяржаўнага мастацкага музея БССР ёсць адначасовы ўзор вышыўкі тамбурным швом — арнат з касцёла ў Беліцах (інв. 15179).

АРНАТ. Сярэдзіна XVIII ст.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Шаўковая тафта. Накладная вышыўка з каляровай сінелі, залотнай ніткі «ў прыкрэп» (па краях арната, стыку калоны і бакоў арнамент вышыты залотнай і шаўковай ніткай у пачатку XX ст.).
Падкладка. Мясцовая вытворчасць у Беларусі. Ільняная тканіна. Фарбоўка. 108,5×67,5.
Францысканскі касцёл Успення Марыі. XVI—XVIII стст. Пінск.
Выяўлены 67-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1982 г.

Заўвага:
На падкладцы вышыты надпіс: Przebiony i ofiarowany przez z Umiaslowskich Kondrantową Snirmuntową 1909 R.

ОРНАТ. XVIII в.
Местное производство в Белоруссии.
Костел Божьего тела (иезуитский), построенный Яном Мария Бернардони. 1582–1593. Несвиж.

ОРНАТ. Конец XVIII в.
Местное производство в Белоруссии.
Костел Троицы. 1617. Ружаны, Брестская область.

ОРНАТ. Середина XVIII в.
Местное производство в Белоруссии.
Францисканский костел Успения Марии. XVI–XVIII вв. Пинск.

ORNATE ROBE. XVIII cent.
Local manufactory in Byelorussia.
Catholic church of Christ's Body (jesuitical) built by Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Nesvizh.

ORNATE ROBE. Late XVIII cent.
Local manufactory in Byelorussia.
Catholic church of St. Trinity. 1617. Ruzhany, Brest region.

ORNATE ROBE. Mid-XVIII cent.
Local manufactory in Byelorussia.
The Fransiscan Catholic church of the Assumption of Mary. XVI–XVIII cent. Pinsk.

ROBE ORNÉE. XVIIIe s.
Fabrication locale en Biélorussie.
Eglise de la Fête-Dieu (jésuite), construite par Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Nesvij.

ROBE ORNÉE. Fin du XVIIIe s.
Fabrication locale en Biélorussie.
Eglise de la Trinité. 1617. Roujany, région de Brest.

ROBE ORNÉE. Milieu du XVIIIe s.
Fabrication locale en Biélorussie.
Eglise franciscaine de la Dormition de Marie. XVIe–XVIIIe s. Pinsk.

ORNAT. 18. Jh.
Einheimische Produktion in Belorußland.
Kirche des Körpers Christi (der Jesuiten), erbaut von Jan Maria Bernardoni. 1582–1593. Neswish.

ORNAT. Ende 18. Jh.
Einheimische Produktion in Belorußland.
Dreifaltigkeitskirche. 1617. Rushany, Gebiet Brest.

ORNAT. Mitte 18. Jh.
Einheimische Produktion in Belorußland.
Franziskanerkirche des Entschlafens Mariä. 16. bis 18. Jh. Pinsk.

ADORNO. Siglo XVIII.
Artesanía local de Bielorrusia.
Iglesia del Cuerpo de Jesús (jesuita), construida por Juan María Bernardoni. 1582–1593. Niesvizh.

ADORNO. Finales del siglo XVIII.
Artesanía local de Bielorrusia.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1617. Ruzhany, región de Brest.

ADORNO. Mediados del siglo XVIII.
Artesanía local de Bielorrusia.
Iglesia franciscana de la Asunción de María. Siglos XVI–XVIII, Pinsk.

ФРАГМЕНТ ПАДКЛАДКІ АРНАТА. Другая палавіна XVIII ст.
Мясцовая вытворчасць у Беларусі.
Ільняная тканіна, набіванка чорнай фарбай. 87×68 (фрагмент 40×30).
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 28-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1977 г. у касцёле Сэрца Ісуса 1905 г. сяла Пелішча Брэсцкай вобласці.

Заўвага:
Тканіны, на якія ўзор друкаваўся або набіваўся пры дапамозе асобых драўляных дошак з выразаным арнаментам, атрымалі назву набіванкі.
У дадзеным выпадку на льняную тканіну, якая выкарыстоўвалася для падкладкі, узор надрукаваны з дошкі невялікага памеру чорнай фарбай (так званая нямецкая тэхніка). Мабыць, у Беларусі іменна гэта тэхніка атрымала больш шырокае распаўсюджанне, чым яшчэ дзве вядомыя тэхнікі: «інтэрнацыянальная» (дзе выкарыстаны ў якасці клішэ вялікія дошкі і друкаваўся фон, а малюнак быў рэзервам, на якім майстры пэндзлем прамалёўвалі дадатковыя дэталі ўзора, адсюль другая назва гэтай тэхнікі — размаляваныя тканіны «les toiles peintes») і спосаб рэзервіравання, у якім малюнак пакрываўся спецыяльным растворам, тканіна фарбавалася, а пасля зняцця сумесі малюнак заставаўся белым. Так званая нямецкая тэхніка і спосаб рэзервіравання былі вядомы ў Расіі ў XVI—XVIII стст. (Бирюкова Н. Ю. Западноевропейские набивные ткани XVI—XVIII веков. М., 1973, с. 15, 17, 31, 45; Корсун Э. А. Набивные ткани.— В кн.: Добрых рук мастерство. Произведения народного искусства в собрании Государственного Русского музея / Сост. И. Я. Богуславская. Л., 1976, с. 112—122; Якунина Л. И. Русские набивные ткани. М., 1954, с. 6).

Гістарычная даведка:
З Магілёва купцы дастаўлялі ў 1758 г. на Левабярэжную Украіну 3100 аршын тканін набіванкі (Исторические корни дружбы и единения украинского и белорусского народов /З. Е. Абезгауз, М. О. Бич, И. М. Гапусенко и др. Киев, 1978, с. 76). У зборы Дзяржаўнага мастацкага музея БССР ёсць яшчэ арнат з набіванкай XVIII ст., выяўлены 28-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г. у касцёле Сэрца Ісуса 1905 г. сяла Пелішча Брэсцкай вобласці (інв. 17221). Датаваны 1781 г. арнат з падкладкай і набіванка ёсць у Троіцкім касцёле Косава (Самбук С., Высоцкая Н., Яніцкая М. Троіцкі касцёл.— Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Брэсцкая вобласць. Макет рукапісу. Мн., 1972, т. 1, с. 305).

ФРАГМЕНТ ПОДКЛАДКИ ОРНАТА. Вторая половина XVIII в.
Местное производство в Белоруссии.
Государственный художественный музей БССР.

DETAIL OF AN ORNATE ROBE LINING. Latter half XVIII cent.
Local manufactory in Byelorussia.
The Byelorussian State Museum of Arts.

DÉTAIL DE LA DOUBLURE D'UNE ROBE ORNÉE. Deuxième moitié du XVIIIe s.
Fabrication locale en Biélorussie.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

DETAIL DER KEHRSEITE EINES ORNATS. 2. Hälfte des 18. Jh.
Einheimische Produktion in Belorußland.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

FRAGMENTO DEL FORRO DE ADORNO. Segunda mitad del siglo XVIII.
Artesanía local de Bielorrusia.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

ФРАГМЕНТ АРНАТА. XVIII ст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 108×65,5 (фрагмент 64×58).
Калона. Пояс. Іран (пачатак XVIII ст.) або Слуцк (сярэдзіна XVIII ст.). Залотны шоўк. Двухбаковы, два асноўныя колеры.
Бакі. Францыя. Апошняя чвэрць XVIII ст. Залотны шоўк.
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Ільняная тканіна, фарбоўка.
Касцёл Ісуса. 1617. Крамяніца, Гродзенская вобласць.
Выяўлены 26-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г.

Заўвага:
Бакі арната па характару арнаменту блізкія да бакоў арната 1785 г. з сяла Пелішча Брэсцкай вобласці, які захоўваецца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР (інв. 17230).

Даведка:
У дадзеным альбоме ўмоўна за правы бок пояса прыняты тэрмін «асноўны колер».

ПОЯС. Каля 1760—1778.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Аднабаковы, два асноўныя колеры. Бліскаўкі. 306×27. Залотныя махры. 14×27.
Меткі: ME FECIT IOANNES
SŁUCIAE MADZARSKI

Львоўскі музей украінскага мастацтва.
Выяўлены ў 1911 г. у царкве Параскевы сяла Стара Сіль Львоўскай вобласці.
Атрыбуцыя Л. А. Ашуркевіч.

Заўвага:
Пояс з'яўляецца надзвычай рэдкім помнікам, у якім яшчэ дастаткова моцныя традыцыі персідскага мастацтва і ў той жа час ужо прысутнічае актыўная іх перапрацоўка і стварэнне тыпу пояса, які атрымаў назву «слуцкі». Гэты працэс асабліва добра відаць пры параўнанні яго з персідскімі паясамі, якія захоўваюцца ў Львоўскім музеі этнаграфіі і мастацкага промыслу АН УССР (інв. 1721) і ў прыватным зборы ў Кракаве (Mańkowski T. Sztuka islamu w Polsce. Kraków, 1935, tabl. 21), а таксама ў Дзяржаўным Эрмітажы (Пирвердян Н. А. Средневековые персидские художественные ткани. Эрмитаж. Л., 1971, с. 6).
Параўнайце з поясам Іаана Маджарскага, які захоўваецца ў Дзяржаўным гістарычным музеі і Львоўскім музеі этнаграфіі і мастацкага промыслу АН УССР (Якуніна Л. І. Слуцкія паясы. Мн., 1960, табл. VII; Mańkowski T. Mecenat artystyczny Stanisława Augysta. Warszawa, 1976, s. 253—254).

ПОЯС. Каля 1760—1778.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, два асноўныя колеры. 305×28,8.
Меткі: IOANNES ME FECIT
MADZARSKI SŁUCIAE

Дзяржаўны мастацкі музей імя М. К. Чурлёніса.
Паступіў у 1939 г. з канцылярыі Музея культуры імя Вялікага Вітаўта, куды, у сваю чаргу, быў перададзены з фонду Завішаў.
Атрыбуцыя А. Сніткувені.

ФРАГМЕНТ ОРНАТА. XVIII в.
Костел Иисуса. 1617. Кремяница, Гродненская область.

ПОЯС. Около 1760–1778.
Слуцк. Мануфактура.
Львовский музей украинского искусства.

ПОЯС. Около 1760–1778.
Слуцк. Мануфактура.
Государственный художественный музей имени М. К. Чюрлениса.

DETAIL OF AN ORNATE ROBE. XVIII cent.
Catholic church of Jesus. 1617. Kremianitsa, Grodno region.

WAISTBAND. C 1760–1778.
Slutsk manufactory.
The Lvov Museum of the Ukrainian Art.

WAISTBAND. C 1760–1778.
Slutsk manufactory.
The State M. K. Čiurlionis Museum of Arts.

DÉTAIL D'UNE ROBE ORNÉE. XVIIIe s.
Eglise de Jésus. 1617. Krémianitsa, région de Grodno.

CEINTURE. Vers 1760–1778.
Sloutsk. Manufacture.
Musée d'art ukrainien, Lvov.

CEINTURE. Vers 1760–1778.
Sloutsk. Manufacture.
Musée des Beaux-Arts M. K. Čiurlionis.

DETAIL EINES ORNATS. 18. Jh.
Jesuskirche. 1617. Kremjaniza, Gebiet Grodno.

GÜRTEL. Um 1760 bis 1778.
Sluzk. Manufaktur.
Museum der ukrainischen Kunst in Lwow.

GÜRTEL. Um 1760–1778.
Sluzk. Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum „M. K. Čiurlionis".

FRAGMENTO DE ADORNO. Siglo XVIII.
Iglesia de Jesús. 1617. Kremianitsa, región de Grodno.

CINTO. Alrededor de 1760–1778.
Slutsk, Manufactura.
Museo de cultura ukraniana de Lvov.

CINTO. Alrededor de 1760–1778.
Slutsk. Manufactura.
Museo Estatal de Arte «M. K. Čiurlionis».

MEFECI
SLUCIAE
IOANNES
MADZARSKI

MEFECIT
SLUCIAE

ПОЯС.Каля 1760—1778 (?).
Слуцк. Мануфактура.
Шаўковая тканіна. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры 374×34.
Меткі: SŁUCK SŁUCK SŁUCK SŁUCK
Львоўскі музей этнаграфіі і мастацкага промыслу АН УССР.
Перададзены з Музея мастацкіх промыслаў (1874) і Музея этнаграфіі (1895) у 1951 г.
Атрыбуцыя Т. А. Гонтар.

Публікацыі:
Mańkowski T. Sztuka islamu w Polsce w XVII i XVIII wieku. Kraków, 1935, tabl. 22 (лічыць створаным пад уплывам стылю шынаўзеры, «chinoiseri»).

Заўвага:
Пояс па цэнтру сшыты.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 384× ×36. Залотныя махры. 10×36.
Меткі: ВЬ ГРДЬ ЛЕО МАЖ
СЛУЦКЬ АРСКІИ
Музеі Маскоўскага Крамля.
Паступіў з музейнага фонду ў 1926 г.
Атрыбуцыя І. І. Вішнеўскай.

ПОЯС. Каля 1760—1778.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Аднабаковы, два асноўныя колеры. 359× ×30,8. Залотныя махры. 12,5×30,8.
Меткі: SŁUCK SŁUCK
Дзяржаўны гістарычны музей.
Паступіў з калекцыі П. І. Шчукіна ў 1905—1906 гг.

Публікацыі:
Якуніна Л. І. Слуцкія паясы. Мн., 1960, іл. XXXVI, с. 228.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 389× ×29,5. Залотныя махры. 9,5×29,5.
Меткі: ЛЕО МА ЛЕО МА БЪ ГРДЪ ВЪ ГРДЪ
ЖАРСКІИ ЖАРСКІИ СЛУЦКЪ СЛУЦКЪ
Львоўскі гістарычны музей.
Паступіў з Музея Яна ІІІ.
Атрыбуцыя В. І. Савіч.

ПОЯС. Около 1760–1778 (?).
Слуцк. Мануфактура.
Львовский музей этнографии и художественного промысла АН УССР.
ПОЯС. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Музеи Московского Кремля.
ПОЯС. Около 1760–1778.
Слуцк. Мануфактура.
Государственный исторический музей.
ПОЯС. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Львовский исторический музей.

WAISTBAND. C 1760–1778 (?).
Slutsk manufactory.
The Lvov Museum of Ethnography and Folk Crafts (Ukrainian Academy of Sciences).
WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Moscow Kremlin Museum.
WAISTBAND. C 1760–1778.
Slutsk manufactory.
The State Historical Museum.
WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Lvov Historical Museum.

CEINTURE. Vers 1760–1778 (?).
Sloutsk. Manufacture.
Musée d'ethnographie et d'artisanat artistique de l'Académie des sciences d'Ukraine, Lvov.
CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée du Kremlin.
CEINTURE. Vers 1760–1778.
Sloutsk. Manufacture.
Musée historique d'Etat.
CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée historique, Lvov.

GÜRTEL. Um 1760–1778 (?).
Sluzk. Manufaktur.
Museum für Etnographie und Kunstgewerbe bei der AdW der Ukrainischen SSR in Lwow.
GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Museen im Moskauer Kreml.
GÜRTEL. Um 1760–1778.
Sluzk. Manufaktur.
Staatliches Historisches Museum.
GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Historisches Museum in Lwow.

CINTO. Alrededor de 1760–1778 (?)
Slutsk. Manufactura.
Museo etnográfico y de artesanía de la Academia de Ciencias de Ukrania, en la ciudad de Lvov.
CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo del Kremlin de Moscú.
CINTO. Alrededor de 1760–1778.
Slutsk. Manufactura.
Museo Estatal de Historia.
CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo Histórico de Lvov.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА Ў КАПЕ. Другая палавіна XVIII ст.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 134×240 (фрагмент 96×90).
Касцёл Ісуса. 1617. Крамяніца, Гродзенская вобласць.
Выяўлены 26-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г.

Заўвага:
Стылістычна блізкі слуцкаму поясу — Cox R. Le soieries d'art. Paris, 1914, pl. 89.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА В КАПЕ. Вторая половина XVIII в.
Слуцк. Мануфактура.
Костел Иисуса. 1617. Кремяница, Гродненская область.

DETAIL OF A WAISTBAND IN A ROBE. Latter half XVIII cent.
Slutsk manufactory.
Catholic church of Jesus. 1617. Kremianitsa, Grodno region.

DÉTAIL DE LA CEINTURE D'UNE CAPE. Deuxième moitié du XVIIIe s.
Sloutsk. Manufacture.
Eglise de Jésus. 1617. Krémianitsa, région de Grodno.

DETAIL DES GÜRTELS EINES GEWANDES. 2. Hälfte des 18. Jh.
Sluzk. Manufaktur.
Jesuskirche. 1617. Kremjaniza, Gebiet Grodno.

FRAGMENTO DE CINTO EN EL HÁBITO. Segunda mital del siglo XVIII.
Slutsk. Manufactura.
Iglesia de Jesus. 1617. Kremianitsa, región de Grodno.

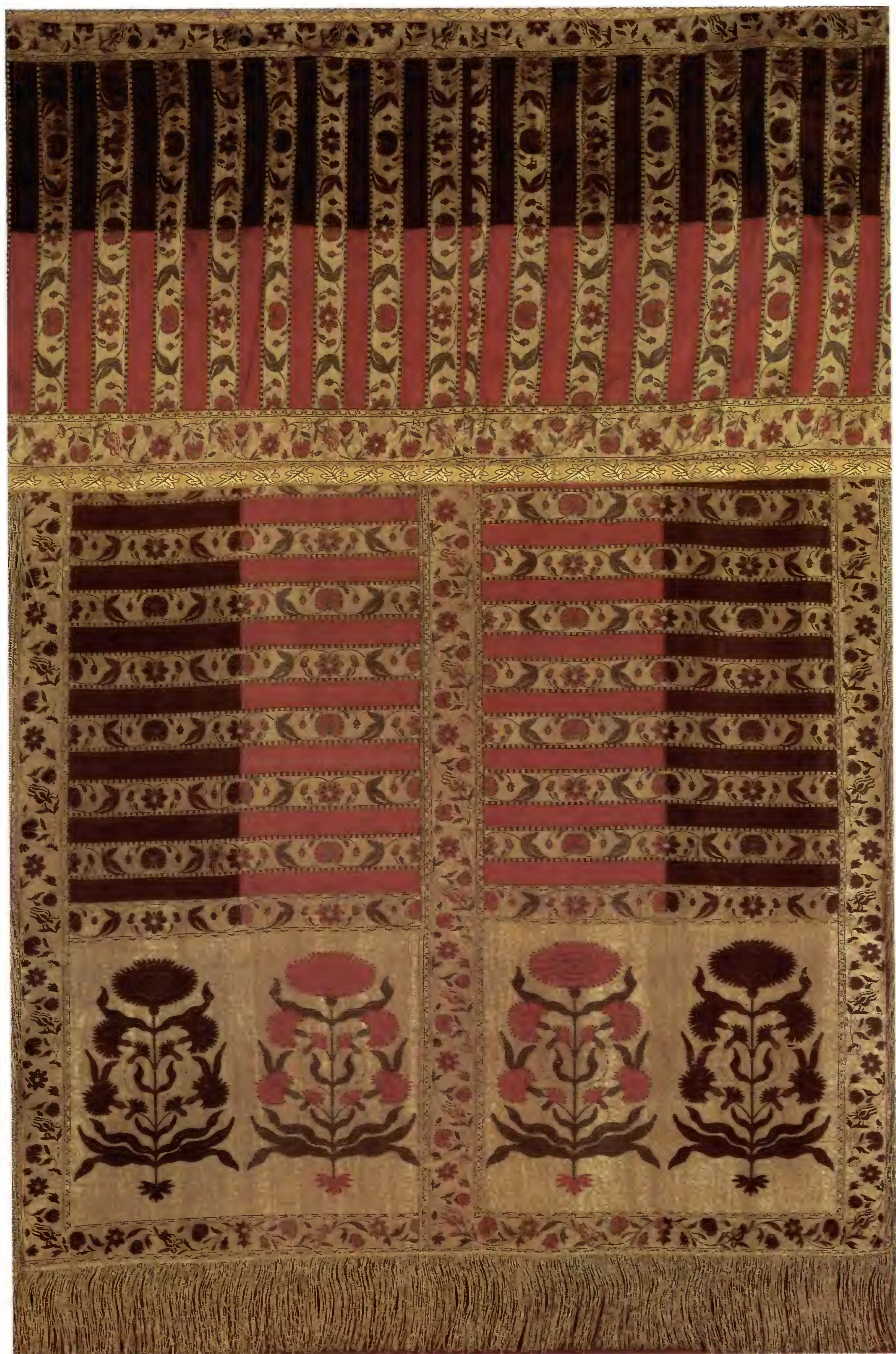

ПОЯС. Другая палавіна XVIII ст.
Слуцк (?). Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 436×36. Махры. 13×36.
Меткі: F S F S F S F S
Дзяржаўны гістарычны музей.
Паступіў з калекцыі П. І. Шчукіна ў 1905—1906 гг.

Публікацыі:
Якуніна Л. І. Слуцкія паясы. Мн., 1960, табл. XXXI.

Заўвага:
Л. І. Якуніна адзначала, што гэта метка вырабаў мануфактуры С. Філсіяна або Ф. Селіманда (S. Filsiean; Selimand Francois) у Кабылках пад Варшавай (з 1778 г.— кіраўніка гэтай мануфактуры). Але гэту ж метку яна прапанавала лічыць як скарочаную (F S — ME FECIT SŁUCIAE; SŁUCIAE FECIT) і стылістычна блізкія вырабы адносіць да слуцкіх паясоў (Якуніна Л. І. Упам. тв., с 83, 225, 229—232). Аналагічныя па малюнку канцы пояса, які знаходзіцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР і быў выяўлены 7-й экспедыцыяй музея ў 1964 г. у касцёле XVIII ст. сяла Лучай Віцебскай вобласці (інв. 9945; Дзяржаўны мастацкі музей БССР /Аўтары і склад. А. К. Рэсіна, П. М. Герасімовіч. Мн., 1979, іл. 188).

ПОЯС. Вторая половина XVIII в.
Слуцк (?). Мануфактура.
Государственный исторический музей.

WAISTBAND. Latter half XVIII cent.
Slutsk (?) manufactory.
The State Historical Museum.

CEINTURE. Deuxième moitié du XVIIIe s.
Sloutsk (?). Manufacture.
Musée historique d'Etat.

GÜRTEL. 2. Hälfte des 18. Jh.
Sluzk (?). Manufaktur.
Staatliches Historisches Museum.

CINTO. Segunda mitad del siglo XVIII.
Slutsk (?). Manufactura.
Museo Estatal de Historia.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, два асноўныя колеры. 458×30.
Залотныя махры. 14×30.
Меткі: ЛЕО МА ВЬ ГРАДЬ
ЖАРСКІИ СЛУЦКЕ
Львоўскі гістарычны музей.
Паступіў з Музея Яна Ш.
Атрыбуцыя В. І. Савіч.

Заўвага:
Сшыты з трох частак.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, два асноўныя колеры. 378×35.
Залотныя махры. 12×35.
Меткі: ВЬ ГРДЬ ЛЕО МА
СЛУЦКЬ ЖАРСКІИ
Львоўскі музей украінскага мастацтва.
Набыты ў прыватным зборы ў Беларусі ў 1912 г.
Атрыбуцыя Л. А. Ашуркевіч.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Шаўковая тканіна. Двухбаковы, два асноўныя колеры. 155×
×34.
Меткі: СЛУЦКЬ СЛУЦКЬ ЛЕО МА ЛЕО МА
ВЬ ГРДЬ ВЬ ГРДЬ ЖАРСКІИ ЖАРСКІИ
Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 7-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1964 г. у касцёле Пятра і Паўла 1927 г. сяла Дрысвяты Віцебскай вобласці.

Публікацыі:
Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 103.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Шаўковая тканіна. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 408×35. Шаўковыя махры. 15×35.
Меткі: СЛУЦКЬ СЛУЦКЬ ЖАРСКІИ ЖАРСКІИ
ВЬ ГРДЬ ВЬ ГРДЬ ЛЕО МА ЛЕО МА
Дзяржаўны гістарычны музей.
Паступіў з калекцыі П. І. Шчукіна ў 1905—1906 гг.

Публікацыі:
Якуніна Л. І. Слуцкія паясы. Мн., 1960, іл. XVIII.

ПОЯС. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Львовский исторический музей.
ПОЯС. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Львовский музей украинского искусства.
ФРАГМЕНТ ПОЯСА. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Государственный художественный музей БССР.
ПОЯС. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Государственный исторический музей.

WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Lvov Historical Museum.
WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Lvov Museum of the Ukrainian Art.
DETAIL OF A WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Byelorussian State Museum of Arts.
WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The State Historical Museum.

CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée historique, Lvov.
CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée d'art ukrainien, Lvov.
DÉTAIL D'UNE CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.
CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée historique d'Etat.

GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Historisches Museum in Lwow.
GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Museum der ukrainischen Kunst in Lwow.
DETAIL EINES GÜRTELS. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.
GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Staatliches Historisches Museum.

CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo Histórico de Lvov.
CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo de arte ukraniano de Lvov.
FRAGMENTO DE CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.
CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo Estatal de Historia.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
**Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 358×
×34,5. Залотныя махры. 14×34,5.**
**Меткі: ВЬ ГРДЬ ВЬ ГРДЬ ЛЕО МА ЛЕО МА
СЛУЦКЬ СЛУЦКЬ ЖАРСКIИ ЖАРСКIИ**
**Львоўскі музей этнаграфіі і мастацкага промыслу АН УССР.
Паступіў з Музея мастацкіх промыслаў (1874) і Музея этнаграфіі (1895) у 1951 г.
Атрыбуцыя Т. А. Гонтар.**

ПОЯС. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Львовский музей этнографии и художественного промысла АН УССР.

WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Lvov Museum of Ethnography and Folk Crafts (Ukrainian Academy of Sciences).

CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée d'ethnographie et d'artisanat artistique de l'Académie des sciences d'Ukraine, Lvov.

GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Museum für Ethnographie und Kunstgewerbe bei der AdW der Ukrainischen SSR in Lwow.

CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo etnográfico y de artesanía de la Academia de Ciencias de Ukrania, en la ciudad de Lvov.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Аднабаковы, два асноўныя колеры. 100×
×33.
Меткі: ВЬ ГРДЬ ЛЕО МА
СЛУЦКЬ ЖАРСКIИ

Дзяржаўны мастацкі музей БССР.
Выяўлены 7-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея ў 1964 г. у касцёле Пятра і Паўла 1927 г. сяла Дрысвяты Віцебскай вобласці.

ПОЯС. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, два асноўныя колеры. 380×35.
Залотныя махры. 14×35.
Меткі: СЛУЦКЬ ЖАРСКIИ
ВЬ ГРДЬ ЛЕО МА

Львоўскі музей украінскага мастацтва.
Набыты ў прыватным зборы ў Беларусі ў 1912 г.
Атрыбуцыя Л. А. Ашуркевіч.

ФРАГМЕНТ ПОЯСА. 1778-1807.
Слуцк. Мануфактура.
Государственный художественный музей БССР.

ПОЯС. 1778-1807.
Слуцк. Мануфактура.
Львовский музей украинского искусства.

DETAIL OF A WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Byelorussian State Museum of Arts.

WAISTBAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
The Lvov Museum of the Urkainian Art.

DÉTAIL D'UNE CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée des Beaux-Arts de Biélorussie.

CEINTURE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Musée d'art ukrainien, Lvov.

DETAIL EINES GÜRTELS. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum der BSSR.

GÜRTEL. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Museum der ukrainischen Kunst in Lwow.

FRAGMENTO DE CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo Estatal de Arte de Bielorrusia.

CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Museo de arte ucraniano de Lvov.

ЛЕО-МА
ЖАРСКІИ

ПОЯС. Канец XVIII ст.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Аднабаковы, два асноўныя колеры. 328×39. Залотныя махры. 6×39.
Меткі: SLUCKE VO GRADE
Музеі Маскоўскага Крамля.
Паступіў з музейнага фонду ў 1926 г.
Атрыбуцыя І. І. Вішнеўскай.

Заўвага:
У Дзяржаўным музеі этнаграфіі народаў СССР ёсць шаўковы аднабаковы пояс, вытканы ў карычневых і жоўтых тонах (інв. 3392-1; 331×39). Такога тыпу паясы, як лічыла Л. І. Якуніна, бытавалі на Украіне (Якуніна Л. І. Слуцкія паясы. Мн., 1960, с. 83).

ПОЯС. Конец XVIII в.
Слуцк. Мануфактура.
Музеи Московского Кремля.

WAISTBAND. Late XVIII cent.
Slutsk manufactory.
The Moscow Kremlin Museum.

CEINTURE. Fin du XVIIIe s.
Sloutsk. Manufacture.
Musées du Kremlin.

GÜRTEL. Ende 18. Jh.
Sluzk. Manufaktur.
Museen im Moskauer Kreml.

CINTO. Finales del siglo XVIII.
Slutsk. Manufactura.
Museo del Kremlin de Moscú.

ПОЯС. 1760—1780.
Ліён або Гродна (?). Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, два асноўныя колеры. 320×28. Меткі адсутнічаюць.
Дзяржаўны мастацкі музей імя М. К. Чурлёніса.
Паступіў у 1933 г. з канцыляры́і Музея культуры імя Вялікага Вітаўта, куды, у сваю чаргу, быў перададзены з фонду Завішаў.
Атрыбуцыя А. Сніткувені.

ПОЯС. 1760–1780.
Лион или Гродно (?). Мануфактура.
Государственный художественный музей имени М. К. Чюрлениса.

WAISTBAND. 1760–1780.
Lyon or Grodno (?) manufactory.
The State M. K. Čiurlionis Museum of Arts.

CEINTURE. 1760–1780.
Lyon ou Grodno (?). Manufacture.
Musée des Beaux-Arts M. K. Čiurlionis.

GÜRTEL. 1760–1780.
Lyon oder Grodno (?). Manufaktur.
Staatliches Kunstmuseum „M. K. Čiurlionis"

CINTO. 1760–1780.
Lyon o Grodno (?). Manufactura.
Museo Estatal de Arte «M. K. Čiurlionis».

АРНАТ З ПОЯСА. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 105××66,5.
Меткі страчаны: Лео Маджарский в граде Слуцк.
Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Паходзіць з касцёла 1785 г. сяла Сягневічы Брэсцкай вобласці.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

АРНАТ З ПОЯСА. 1778—1807.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Двухбаковы, чатыры асноўныя колеры. 83××64,5.
Меткі: ЛЕО МА
ЖАРСКІИ

Касцёл Троіцы. 1617. Ружаны, Брэсцкая вобласць.
Паходзіць з Троіцкага касцёла 1848 г. гарадскога пасёлка Шарашова Брэсцкай вобласці.
Выяўлены 12-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1969 г.

Заўвага:
Стылістычна блізкі да паясоў, якія маюць меткі:
ЛЕО МА ВЬ ГРДЬ
ЖАРСКІМ СЛУЦКЬ
(Кирюхин Г. А. Слуцкие пояса. Мн., 1981, с. 19; Bystroń J. S. Dzieje obyczajów w Dawnej Polsce. Warszawa, 1932, t. 2, s. 442).

АРНАТ. Трэцяя чвэрць XVIII ст.
Гродна (?). Мясцовая мануфактура. Залотны шоўк.
Аграмант. Залотныя прадзеныя ніткі. Сярэдзіна XVIII ст.
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Шаўковы атлас. 110×67,5.
Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.
Выяўлены 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

Заўвага:
Стылістычна прымыкае да вядомых узораў гродзенскай мануфактуры (Mańkowski T. Polskie tkaniny i hafty XVI—XVIII wieku. Wrocław, 1954, il. 133; Tkanina polska / Biłhakowa K., Grabowski J., Markiewicz M., Plutyńska E., Sliedziewska A. Warszawa, 1959, il. 26).

АЛТАРНАЯ ЗАСЛОНА. Канец XVIII ст.
Слуцк. Мануфактура.
Залотны шоўк. Паласа па верхняму краю. XVIII ст. Францыя. Залотны штоф. 112×44. Залотныя махры. 10×44.
Касцёл Узнясення Марыі (бернардзінскі). 1783. Будслаў, Мінская вобласць.
Выяўлена 30-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1976 г.

ОРНАТ ИЗ ПОЯСА. 1778–1807.

ОРНАТ ИЗ ПОЯСА. 1778–1807.
Слуцк. Мануфактура.
Костел Троицы. 1617. Ружаны, Брестская область.

ОРНАТ. Третья четверть XVIII в.
Гродно (?). Местная мануфактура.

АЛТАРНАЯ ЗАВЕСА. Конец XVIII в.
Слуцк. Мануфактура.
Костел Вознесения Марии (бернардинский). 1783. Будслав, Минская область.

ORNATE ROBE MADE OF A BAND. 1778–1807.

ORNATE ROBE MADE OF A BAND. 1778–1807.
Slutsk manufactory.
Catholic church of St. Trinity. 1617. Ruzhany, Brest region.

ORNATE ROBE. Third quarter XVIII cent.
Grodno (?). Local manufactory.

ALTAR CURTAIN. Late XVIII cent.
Slutsk manufactory.
Catholic church of the Ascension of Mary (bernardine). 1783, Budslav, Minsk region.

CEINTURE ORNÉE. 1778–1807.

CEINTURE ORNÉE. 1778–1807.
Sloutsk. Manufacture.
Eglise de la Trinité. 1617. Roujany, région de Brest.

ROBE ORNÉE. Troisième quart du XVIIIe s.
Grodno (?). Manufacture locale.

RIDEAU D'AUTEL. Fin du XVIIIe s.
Sloutsk. Manufacture.
Eglise de l'Ascension de Marie (Saint-Bernard). 1783. Boudslav, région de Minsk.

ORNAT. 1778–1807.

ORNAT. 1778–1807.
Sluzk. Manufaktur.
Dreifaltigkeitskirche. 1617. Rushany, Gebiet Brest.

ORNAT. 3. Viertel des 18. Jh.
Grodno (?). Einheimische Manufaktur.

ALTARVORHANG. Ende 18. Jh.
Sluzk. Manufaktur.
Bernhardinerkirche der Himmelfahrt Mariä. 1783. Budslaw, Gebiet Minsk.

ADORNO DE CINTO. 1778–1807.

ADORNO DE CINTO. 1778–1807.
Slutsk. Manufactura.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1617. Ruzhany, región de Brest.

ADORNO. Segunda mitad del siglo XVIII.
Grodno (?). Manufactura local.

CORTINA DE ALTAR. Finales del siglo XVIII.
Slutsk. Manufactura.
Iglesia de la Ascensión de María (bernardina). 1783. Budslav, región de Minsk.

АРНАТ. Сярэдзіна — апошняя чвэрць XVIII ст.
Сшыты з тканін некалькіх тыпаў. 93×63.
Калона. **Сярэдзіна XVIII ст. Мясцовая вытворчасць. Залотны шоўк.**
Бакі. **Фрагменты пояса. Апошняя чвэрць XVIII ст. Слуцк (?). Мануфактура. Шаўковая тканіна. Двухбаковы, два асноўныя колеры. Залотная тасьма некалькіх відаў.**
Падкладка. **XVIII ст. Мясцовая вытворчасць у Беларусі. Ільняная тканіна. Фарбоўка. 93×63.**

Троіцкі касцёл. 1583 (1585). Чарнаўчыцы, Брэсцкая вобласць. Выяўлены 27-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1974 г.

Заўвага:
У адзенні каталіцкіх і праваслаўных свяшчэннаслужыцеляў актыўна выкарыстоўваліся слуцкія паясы. Яны ёсць у калекцыях рэспублікі і музеях. У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР захоўваецца каля 30 узораў.

ОРНАТ. Середина – последняя четверть XVIII в.
Троицкий костел. 1583 (1585). Чернавчицы, Брестская область.

ORNATE ROBE. Middle–last quarter XVIII cent.
Catholic church of St. Trinity. 1583 (1585). Chernavchitsy, Brest region.

ROBE ORNÉE. Milieu–dernier quart du XVIIIe s.
Eglise de la Trinité. 1583 (1585). Tchernavtchitsi, région de Brest.

ORNAT. Mitte bis letztes Viertel des 18. Jh.
Dreifaltigkeitskirche. 1583. (1585). Tschernawtschizy, Gebiet Brest.

ADORNO. Mediados – finales del siglo XVIII.
Iglesia de la Santísima Trinidad. 1583 (1585). Chernavchitsi, región de Brest.

АРНАТ. Трэцяя чвэрць XVIII ст.
Ружаны (?). Мясцовая мануфактура.
Залотны шоўк двух відаў.
Край — карункі з залотных прадзеных нітак двух відаў.
Падкладка. XVIII ст. Мясцовая вытворчасць у Беларусі. Ільняная тканіна. Фарбоўка. 103×63.

Касцёл Іаана Хрысціцеля. XVII ст. Перабудаваны ў XVIII — XX стст. Волпа, Гродзенская вобласць.
Выяўлены 25-й экспедыцыяй Дзяржаўнага мастацкага музея БССР у 1973 г.

Заўвага:
Тканіны падобнага тыпу атрымалі шырокае распаўсюджанне ў Беларусі. Яны ёсць у касцёлах Нясвіжа, Пінска, Косава, Вішнева, Камаях, Новай Мышы і інш., а таксама ў калекцыі Дзяржаўнага музея БССР (інв. 15176, 17221).

ОРНАТ. Третья четверть XVIII в.
Ружаны (?). Местная мануфактура.
Костел Иоанна Крестителя. XVII в. Перестроен в XVIII–XX вв. Волпа, Гродненская область.

ORNATE ROBE. Third quarter XVIII cent.
Ruzhany (?). Local manufactory.
Catholic church of St. John the Baptist. XVII cent. Rebuilt in XVIII–XX cent. Volpa, Grodno region.

ROBE ORNÉE. Troisième quart du XVIIIe s.
Roujany (?). Manufacture locale.
Eglise Saint-Jean-Baptiste. XVIIe s. Rebâtie aux XVIIIe–XXe s. Volpa, région de Grodno.

ORNAT. 3. Viertel des 18. Jh.
Rushany (?). Einheimische Manufaktur.
Kirche Johannes' des Täufers. 17. Jh. Umgebaut im 18. bis 20. Jh. Wolpa, Gebiet Grodno.

ADORNO. Segunda mitad del siglo XVIII.
Ruzhany (?). Manufactura local.
Iglesia de San Juan Bautista. Siglo XVII. Reconstruida en los siglos XVIII–XX. Volpa, región de Grodno.

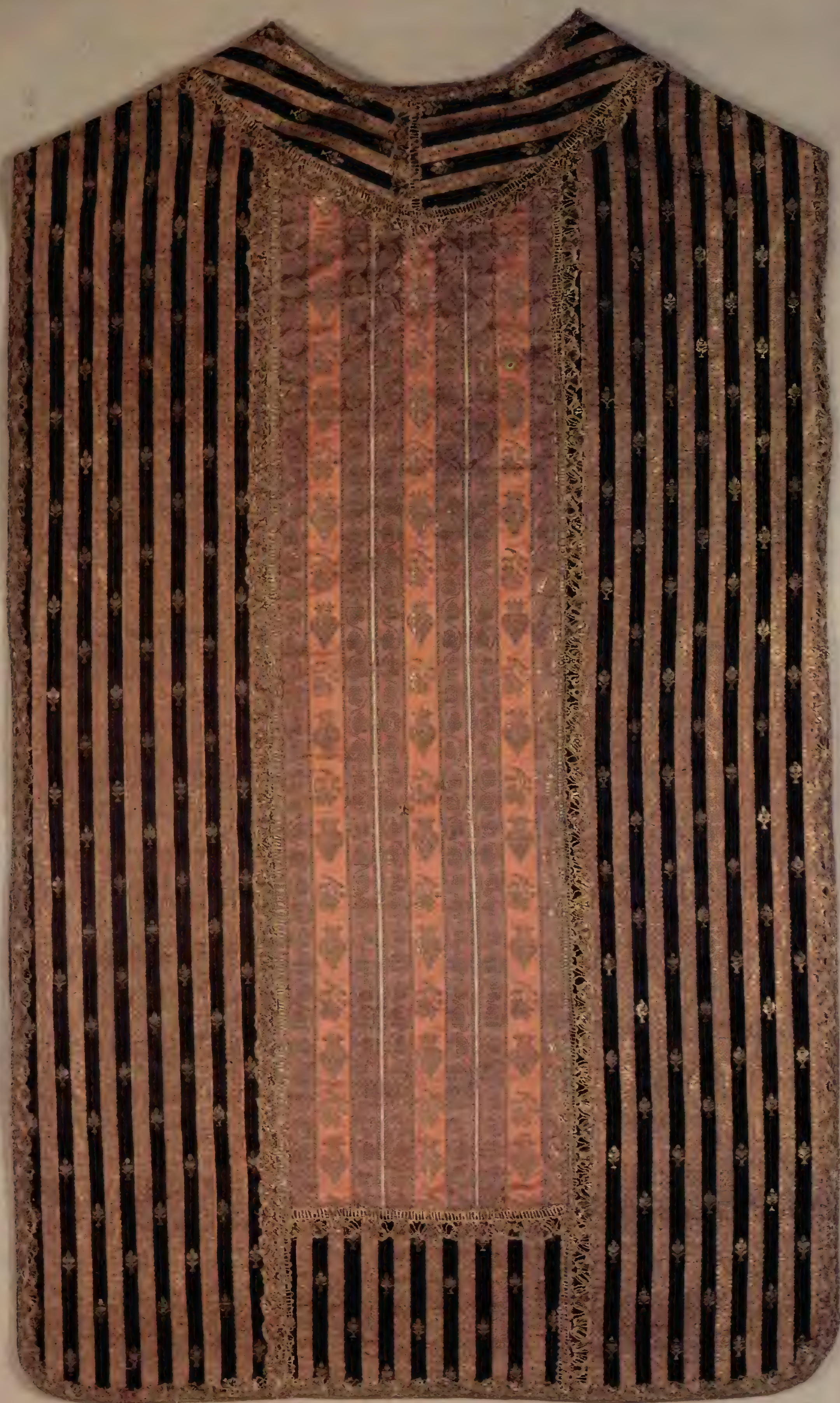

Ткачыха М. К. (Марыя Кулакоўская).
ФРАГМЕНТ ШПАЛЕРЫ. БІТВА ПАД СЛАВЕЧНАЙ (БІТВА ПАД МАЗЫРАМ). Другая палавіна XVIII ст.
Карэлічы. Мануфактура.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
ФРАГМЕНТ.
Шэрсць, шоўк. 219×220 (206). На 1 см асновы — 7 нітак утку.
Львоўскі гістарычны музей.
Паступіў з музея Асалінскіх і Любамірскіх у Львове, куды быў перададзены ў 1872 г. Каралем Пелікшы са Сталовічаў. Рэстаўрываваны ў 1878 г.

Публікацыі.
Верещагин В. А. Старый Львов. Птг., 1915, с. 104 (указана, што дадзеная шпалера з'яўляецца літоўскім габеленам); Loziński W. Życie polskie w dawnych wiekach. Lwów, 1921, s. 9; Pagaczewski J. Gobeleny polskie. Kraków, 1929, s. 62—64, 70, fig. 23—24; Абецедарский Л. С., Баранова М. П., Павлова Н. Г. История БССР. Мн., 1968, 4-е изд., с. 37; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 97; БелСЭ. Мн., 1975, т. 12, с. 604; Трызна Д. С. Беларускія дываны і габелены. Мн., 1981, с. 31—34, 39.

Заўвага:
Знізу ў картушы вытканы надпіс з сямі радкоў. Магчыма, картан'ерамі шпалеры былі прыдворныя мастакі Радзівілаў Юзэф і Рудольф Гескі.

Ткачиха М. К. (Мария Кулаковская).
ФРАГМЕНТ ШПАЛЕРЫ. БИТВА ПОД СЛАВЕЧНОЙ (БИТВА ПОД МОЗЫРЕМ). Вторая половина XVIII в.
Кореличи. Мануфактура.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.

ФРАГМЕНТ.
Львовский исторический музей.

Weaver M. K. (Maria Kulakovskaya).
DETAIL OF A TAPESTRY. BATTLE NEAR SLAVECHNAYA (BATTLE NEAR MOZYR). Latter half XVIII cent.
Korelichi manufactory.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.
The Lvov Historical Museum.

Tisseuse M. K. (Maria Koulakovskaïa).
DÉTAIL D'UNE TAPISSERIE. BATAILLE DEVANT SLAVETCHNAÏA (BATAILLE DEVANT MOZYR). Deuxième moitié du XVIIIe s.
Korélitchi. Manufacture.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

DÉTAIL.

DÉTAIL.
Musée historique, Lvov.

Weberin M. K. (Maria Kulakowskaja).
DETAIL EINER TAPISSERIE. GEFECHT BEI SLAWETSCHNA (GEFECHT BEI MOSYR). 2. Hälfte des 18. Jh.
Korelitschi. Manufaktur.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.

DETAIL.
Historisches Museum in Lwow.

Tejedora M. K. (María Kulakovskaya).
FRAGMENTO DE TAPIZ. BATALLA DE SLAVECHNA (BATALLA DE MOZIR). Segunda mitad del siglo XVIII.
Korelichi. Manufactura.

FRAGMENTO.

FRAGMENTO.

FRAGMENTO.

FRAGMENTO.
Museo Histórico de Lvov.

MICH EL V.
CASIMIRUS DUX RADZI-
WILL PALAT. VIL. N. BELLI DUX SUPR. M.D.L.
IN DISTRICTU MOZYRENSI AD SŁAWECZNA
PER DELEGATOS SUOS SEDITIOSORUM FASTUM
DOMUIT. PATRIA A PERICULO LIBERAVIT.
ANNO D. 1756
RENOVATUM.

В альбоме публикуются памятники отдельных отраслей декоративно-прикладного искусства, получивших развитие на земле белорусской в XII–XVIII вв., – ювелирное искусство и художественный металл; керамика, фаянс, стекло, кожа, соломка; ткани, вышивка, кружева и шпалеры.

Характерная отрасль художественного ремесла XII–XIII вв. – ювелирное искусство и металл. Местные мастера были хорошо знакомы со многими приемами обработки металла, что наблюдается в памятниках светского искусства „звериного стиля" (браслет, ухочистка, амулет), в иконках, медальоне, крестах, фрагментах алтарной преграды.

Формирование высокой культуры древних городов Белоруссии происходило в творческом переосмыслении традиций искусства Киевской Руси, Византии, Западной Европы, стран Средиземноморья и Востока. Эта своеобразная культура стала прочным фундаментом оригинального самобытного декоративно-прикладного искусства Белоруссии XIV–XVIII вв., в котором прослеживаются следующие стили: готический (XV–XVI вв. – металл, вышивка); Ренессанс (XVI в. – металл, керамика, ткани, вышивка); барокко (XVII – три четверти XVIII в. – металл, керамика, стекло, кожа, ткани, вышивка, кружева, шпалеры); классицизм (конец XVIII в. – металл, керамика, фаянс, стекло, соломка; 1760–1800 гг. – ткани).

Становление и развитие национальной школы наиболее ярко проявляется в ювелирном искусстве и художественном металле XV–XVIII вв. От плоскостной декорировки форм, наблюдаемой в памятниках XV–XVI вв., местные мастера во второй половине XVII в. переходят к разнорельефной чеканке, барочной орнаментике. Разнообразием технических приемов, позволяющим передать характерную для барокко игру светотени, отмечено творчество ведущих белорусских золотых дел мастеров XVIII в.

В белорусской керамике XV–XVI вв. ярко наблюдается творческое усвоение традиций Ренессанса (изразцы с портретами). Во второй половине XVII в. переселившиеся в Россию белорусские ценинники разработали новый крупный барочный орнаментальный мотив „павлинье око" и многоцветные эмалевые рельефные изразцы, используемые для иконостасов, наличников окон, порталов, декорировки фасадов, и тем самым внесли значительный вклад в искусство Древней Руси. В XVIII в. керамика развивается в общеевропейском русле. В этот период в Белоруссии появляется новая отрасль прикладного искусства – фаянс. Производство изделий из фаянса было освоено на мануфактурах в Свержене и Телеханах.

В XVIII в. на базе центров стеклоделия и народных гут XII–XVII вв. укрупняются и возникают новые мануфактуры в Белоруссии. Особой известностью пользовались зеркала, жирандоли, люстры, рефлекторы, стеклянная посуда, создаваемые на мануфактурах в Уречье, Налибоках. Развитие местного художественного стекла происходило в творческом осмыслении традиций чешского, немецкого, английского искусства.

Значительных успехов в XVIII в. достигло ткачество. В изделиях местных мануфактур утверждение классицизма видно раньше, нежели в других видах декоративно-прикладного искусства.

Крупный вклад в европейское ткачество XVIII в. внесла слуцкая мануфактура („Персиарня"). Белорусские мастера слуцкому поясу придали выразительное национальное своеобразие и оригинальность. Высокий художественный и технический уровень их исполнения принес мировую славу этой мануфактуре. Ее продукция вывозилась во многие страны мира.

Замечательные памятники декоративно-прикладного искусства Белоруссии XII–XVIII вв., в которых умело взаимосвязаны орнаментика и форма предметов, подчеркнуты особенности материала, являются прекрасной школой мастерства для современных художников.

DECORATIVE-APPLIED ART OF BYELORUSSIA XII–XVIII CENTURIES

The album presents various media relics of the decorative-applied art which were common on Byelorussian territory in the XII–XVIII centuries. These include jewellery, articles made of metal, ceramics, faience, glass, leather, straw, waistbands, embroidery, lace and tapestry.

Jewellery and metal working were typical manufactory crafts of the Middle Ages. Local craftsmen knew well how to work metal which becomes obvious if one looks at the relics of the so-called »animal style« in civic art – bangles, ear-picks, amulets, icons, lockets, crosses, details of altar rails, etc.

The formation of a specific culture in the towns of western Russia was very much a process of reinterpreting the Kievan Russ artistic traditions, as well as those of Byzantium, West European, Mediterranean and Oriental countries. This culture had finally become a solid basis for decorative-applied art development in Byelorussia of the XIV–XVIII centuries.

All the West European styles in their consecutive evolution may be traced in the relics of the decorative-applied art: Gothic (XV–XVI cent) – metal working, embroidery; Renaissance (XVI cent) – metal working, ceramics, weaving, embroidery; baroque (XVII cent – three quarters of the XVIII cent) – metal working, ceramics, glass, leather, weaving, embroidery, lace, tapestry; classicism (late XVIII cent) – metal working, ceramics, faience, glass, straw; 1760s–1800s – weaving.

The XV–XVIII centuries saw the genesis and development of the national school of jewellery. From the plane form decoration of objects of the XV–XVI centuries local masters switched over to multi-relief mint and baroque ornamenting in the latter half of the XVII century. Varied technique was used by the XVIII century artists, which enabled them to master the play of chiaroscuro typical of the baroque.

Traditional features of the Italian and German Renaissance are lucid in the ceramic articles (tiles with portraits). Considerable was the contribution made by Byelorussian ceramists into the Russian art in the late XVII century. They worked out a major ornamental-baroque technique which in Russia was termed "peacock-eye" and multi-colour relief enamel tiles used for iconostases, window frames, portals and façade decorating.

In the XVIII century the development of ceramics in Byelorussia, Russia and Western Europe goes along the same line. New branches of decorative-applied art, faience in particular, appear at that time, Sverzhen and Telekhany being the two Byelorussian faience producing centres.

In the XVIII century new glassworks sprang up. Mirrors, chandeliers, reflectors, pendants and glassware manufactured at Urechje and Naliboki enjoyed great popularity. The formation of the local glass-making was influenced by the Czech, German and English art traditions.

Weaving was on the upswing in the XVIII century and particular share in the development of the European weaving art belonged to the Slutsk manufactory called "Persiarnia". The "Slutsk waistband" pattern had a peculiar Byelorussian national originality. Due to its exceptional artistic and technological production level "Persiarnia" won the world-wide recognition, its produce being exported to a number of European countries.

The wonderful relics of the XII–XVIII centuries Byelorussian decorative-applied art in which pattern and form are aptly combined, characteristic properties of the material are emphasized, have their specific peculiarities, which enables us to speak of a separate national art school.

L'album contient les œuvres de certaines branches de l'art décoratif et appliqué, qui se développèrent sur la terre biélorusse aux XIIe–XVIIIe siècles: orfèvrerie et métal artistique; céramique, faïence, verrerie, cuir, paille; tissage, broderie, dentelle et tapisserie.

L'orfèvrerie et le métal occupent une place de choix dans l'artisanat artistique de l'époque moyenâgeuse. Les artistes autochtones connaissaient maints procédés de travail du métal ce qui se laisse voir dans les objets d'art séculier de « style animal » (bracelet, cure-oreille, amulette), dans les icônes, le médaillon, les croix, les détails de la cloison d'autel.

La culture des villes russes ouest se formait en remaniant les traditions artistiques de la Russie kiévienne, de Byzance, de l'Europe occidentale, des pays de la Méditerranée et de l'Orient. Elle devint une base solide pour le développement de l'art décoratif et appliqué de Biélorussie aux XIVe–XVIIIe siècles.

Les objets d'art décoratif et appliqué retracent presque tous les styles ouest-européens dans leur développement successif: gothique (XVe–XVIe s., métal, broderie), Renaissance (XVIe s., métal, céramique, tissage, broderie), baroque (XVIIe– trois quarts du XVIIIe s., métal, céramique, verrerie, cuir, tissage, broderie, dentelle, tapisserie), classicisme (fin du XVIIIe s., métal, céramique, faïence, verrerie, paille; années 1760–1800, tissage).

L'orfèvrerie des XVe–XVIIIe s. vit la formation et l'évolution de l'école d'art nationale. Les articles des XVe–XVIe s. attestent que les artistes autochtones abandonnèrent dans la deuxième moitié du XVIIe s. la décoration plate au profit du bosselage en relief et des ornements baroques. La diversité des procédés techniques permettant de rendre l'effet clair-obscur, typique pour le baroque, marqua l'œuvre des artistes du XVIIIe s.

L'art de céramique fut nettement influencé par les traditions de la Renaissance allemande et italienne (carreaux à portraits). Les céramistes biélorusses contribuèrent grandement au développement de l'art russe de la deuxième moitié du XVIIe s. Ils mirent au point un grand motif ornemental baroque qu'on appela en Russie «œil de paon» et les carreaux polychromes d'émail en relief, utilisés pour les iconostases, les chambranles, les portails et pour la décoration des façades.

Au XVIIIe s., le développement de la céramique en Biélorussie, en Russie et en Europe occidentale suit le même cours. A cette époque, les nouvelles branches de l'art appliqué font leur apparition, y compris la faïence, qu'on produisait en Biélorussie à deux manufactures, celles de Sverjen et de Télékhany.

Au XVIIIe s., on voit surgir les nouvelles verreries tandis que les anciennes s'agrandissent. Les miroirs, les girandoles, les lustres, les réflecteurs, la viasselle de verre, fabriqués aux manufactures d'Ourétchié et de Naliboki, étaient les plus demandés. La verrerie artistique se formait en donnant une nouvelle interprétation aux traditions de l'art tchèque, allemand et anglais.

Le tissage connut de grands succès au XVIIIe s. A cette époque la manufacture de Sloutsk « Persiarnia » influença considérablement le développement du tissage européen. Les maîtres biélorusses conférèrent au type « ceinture de Sloutsk » une originalité nationale. Cette manufacture se rendit mondialement célèbre par un niveau technique et artistique élevé de fabrication des articles.

Les remarquables œuvres d'art décoratif et appliqué de la Biélorussie aux XIIe–XVIIIe siècles, où l'on voit se marier savamment l'ornement et la forme, possèdent les traits permettant de les attribuer à l'école d'art nationale.

Im 12. bis 18. Jh. waren auf dem Gebiet Belorußlands verschiedene Gattungen der angewandten Kunst heimisch, vor allem Schmuck- und Metallkunst, Keramik, Glaskunst und Flechten mit Stroh, Weberei und Textilkunst. Einzelne Kunstwerke zeigt dieser Bildband.

Im Kunstgewerbe des Mittelalters tat sich die Schmuck- und Metallkunst hervor. Einheimische Meister beherrschten viele Techniken der Metallbearbeitung, wie das weltliche Ziergegenstände in Tiergestalt (Armband, Ohrstocher, Amulett) oder kleine Ikonen, Medaillons, Kreuze und Details der Altarwand verraten.

In ihrem Werden übernahm die eigenständige Kultur westrussischer Städte Traditionen der Kiewer Rus, des Byzantinischen Reiches, des Abendlandes und Orients und entwickelte sie weiter. Dabei wurde sie zur festen Grundlage für die Entwicklung des Kunstgewerbes Belorußlands im 14. bis 18. Jh.

An den handwerklichen Gegenständen lassen sich fast alle westeuropäischen Stile in ihrer historischen Entwicklung verfolgen: Gotik (15./16. Jh. – Metallkunst und Stickerei), Renaissance (16. Jh. – Metallkunst, Keramik, Weberei und Stickerei), Barock (17. bis letztes Viertel des 18. Jh. – Metall-, Glas- und Lederkunst, Keramik, Weberei, Stickerei, Spitzen und Tapisserien), Klassizismus (Ende 18. Jh. – Metallkunst, Keramik, Fayence, Glaskunst, Flechten mit Stroh; 1760 bis 1800 – Textilkunst).

Die Schmuck- und Metallkunst des 15. bis 18. Jh. läßt wohl am besten das Werden der nationalen Schule verfolgen. Von der flächenhaften Dekoration der Formen, 15./16. Jh., gehen einheimische Meister in der 2. Hälfte des 17. Jh. zu reliefierter Verzierung und barocker Ornamentik über. Im 18. Jh. beherrschen führende Goldschmiede verschiedenste Verfahren, die ihnen das dem Barock eigene Helldunkel zur Geltung zu bringen helfen.

In der belorussischen Keramik des 15./16. Jh. werden Traditionen der Renaissance weitgehend gepflegt und weiterentwickelt (Kacheln mit Bildnissen). In der 2. Hälfte des 17. Jh. entwarfen belorussische Keramiker ein neues barockes ornamentales Motiv, in Rußland als „Pfauenauge" bekannt, sowie vielfarbige emaillierte Kacheln in Relief, die bei der Gestaltung von Ikonostasen, Portalen und Fassaden Verwendung fanden. Im 18. Jh. entwickelte sich die Keramik Belorußlands in der gleichen Richtung wie in ganz Europa. Dabei traten neue Zweige des Kunstgewerbes, unter anderem die Fayenceproduktion auf, die hierzulande von zwei Manufakturen, in Swershen und Telechany, aufgenommen wurde.

Im 18. Jh. entstehen neue Glasmanufakturen, alte werden größer. Weit verbreitet waren damals Spiegel, Girandolen, Kronleuchter und Glasgeschirr, die von Manufakturen in Uretschje und Naliboki hergestellt wurden. Die einheimische Glaskunst entwickelte sich in Anlehnung an Traditionen der tschechischen, deutschen und englischen Kunst.

Einen Höhepunkt erreichte im 18. Jh. auch die Weberei. Hier setzte sich der Klassizismus früher als in anderen Gattungen der angewandten Kunst durch.

Einen beachtlichen Beitrag zur europäischen Weberei leistete im 18. Jh. die Sluzker Manufaktur «Persiarnja». Belorussische Meister verliehen dem «Sluzker Gürtel» nationale Eigenart. Kunstvoll und technisch meisterhaft gearbeitete Werke verschufen dieser «Persiarnja» Weltgeltung. Ihre Erzeugnisse wurden in viele Länder Westeuropas ausgeführt.

Bei der Herstellung ihrer Werke vermochten einheimische Meister, Ornamentik und Form der Gegenstände gelungen aufeinander abzustimmen, Besonderheiten des Materials zur Geltung zu bringen und Eigentümlichkeit zu bewahren. Darum liefern diese Schöpfungen aus dem 12. bis 18. Jh. zahlreiche Anregungen auch für gegenwärtige Künstler.

En el álbum se publican reliquias del arte decorativo aplicado que cobró su desarrollo en la tierra bielorrusa en los siglos XII–XVIII – el arte de la joyería y el metal, la cerámica, la loza, el vidrio, el cuero, la paja, las telas, el bordado, el encaje y los tapices.

Una rama característica del arte decorativo en la época de la Edad Media es el arte de la orfebrería y el metal. Los maestros locales conocían muchos métodos de labrado del metal, lo que se observa en las reliquias del arte secular «estilo animal» (pulsera, limpiaoreja, amuleto), en los iconos, medallones, cruces, fragmentos de la barrera de altar.

La formación de una singular cultura de las antiguas ciudades de Bielorrusia ocurría en una reavaluación de las tradiciones artísticas de la Rusia de Kiev, Bizancio, Europa Occidental, los países del Mar Mediterráneo y del Oriente. Esta ha sido una sólida base para el desarrollo del arte decorativo aplicado en Bielorrusia en los siglos XIV–XVIII.

En las obras del arte decorativo aplicado es posible observar casi todos los estilos de Europa Occidental en su sucesivo desarrollo: el gótico (siglos XV–XVI – metal, bordado), Renacimiento (siglo XVII – metal, cerámica, telas, bordado), barroco (siglos XVII – tres cuartos del XVIII – metal, cerámica, vidrio, cuero, telas, bordado, encaje, tapicería), clasicismo (finales del siglo XVIII – metal, cerámica, loza, vidrio, paja; años 1760–1800 – telas).

En el arte de la orfebrería y el metal de los siglos XV–XVIII tuvo lugar la formación y el desarrollo de una escuela artística nacional. De la decoración de formas planas en las muestras de los siglos XV–XVI, los maestros locales en la segunda mitad del siglo XVII pasan al cincelado en varios relieves de la ornamentación barroca. Con la diversificación de los métodos técnicos que permitían transmitir el juego de la luz y sombra característicos para el barroco, se distingue la creación de los artistas en el siglo XVIII.

En el arte de la cerámica se aprecia con claridad la asimilación de las tradiciones del Renacimiento (azulejos con retratos). Con un gran aporte los ceramistas bielorrusos contribuyeron en el arte ruso de la segunda mitad del siglo XVII. Ellos elaboraron un tema ornamental barroco de formas grandes que en Rusia obtuvo el nombre «ojo de pavo real», y azulejos en relieve al esmalte de varios colores, utilizados para los iconostasios, guarnición de ventanas, portales y la decoración de frentes de edificios.

En el siglo XVIII la cerámica se desarrolla en la orientación europea. En ese tiempo aparecen nuevas ramas del arte aplicado, incluyendo los artículos de loza que en Bielorrusia se fabricaba en dos localidades – en Svierzhen y Telejani.

En el siglo XVIII se amplían y aparecen nuevas fábricas de vidrio. Gran popularidad tenían los espejos, candelabros, arañas, eflectores y vajilla de vidrio creados en las fábricas de Urechie, Naliboki. La formación del vidrio artístico local tenía lugar en la reapreciación del arte checoeslovaco, alemán e inglés.

Tuvo grandes éxitos en el siglo XVIII la tejeduría. En las obras de las fábricas locales la consolidación del clasicismo se aprecia antes que en las otras ramas del arte decorativo aplicado.

Un gran aporte en la tejeduría europea del siglo XVII lo hizo la manufactura de Slutsk «Persiarnia». Los maestros bielorrusos al tipo de «cinto de Slutsk» le imprimieron un carácter nacional y originalidad. Un alto nivel artístico y la técnica de elaboración trajeron fama mundial a la «Persiarnia». Sus artículos se llevaban en muchos países de Europa.

Las extraordinarias creaciones del arte decorativo aplicado de Bielorrusia de los siglos XII–XVIII, en los cuales están entrelazados con maestría el carácter ornamental y la forma de los objetos, las particularidades del material, son excelentes muestras de maestría para los artistas contemporáneos.

ЗАЎВАГІ

[1] У дадзеную работу не ўключаны прааналізаваныя Л. В. Аляксеевым матэрыялы XII—XIII стст. (Алексеев Л. В. Мелкое художественное литье из некоторых западнорусских земель. Кресты и иконки Белоруссии.— Сов. археология, 1974, № 3, с. 204—219).

[2] Зверуго Я. Г. Древний Волковыск. Мн., 1975, с. 138; Воронин Н. Н. Древнее Гродно. М., 1954, с. 202; Загорульский Э. М. Археология Белоруссии. Мн., 1965, с. 218; Штыхов Г. В. Древний Полоцк IX—XIII вв. Мн., 1975, с. 131; Лысенко П. Ф. Города Туровской земли. Мн., 1974, с. 197, 198; Алексеев Л. В. Полоцкая земля. М., 1966, с. 236, 291; Гуревич Ф. Д. Древнее Белорусское Понеманье. М., 1962, с. 144; Гуревич Ф. Д. Об окольном городе летописного Новогрудка. X—XIII в.— Сов. археология, 1962, № 1, с. 252; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок. Л., 1981, с. 150.

[3] Спасылкі на публікацыі помнікаў, працы даследчыкаў прыкладнога мастацтва Беларусі XII—XVIII стст. прыведзены ў анатацыях да твораў. У бібліяграфіі непазбежны асобныя пропускі: не ўключаны невялікія артыкулы, вучэбныя даведнікі, кароткія энцыклапедыі. З прычыны асобай каштоўнасці помніка сусветнага значэння «Крыжа Ефрасінні Полацкай» 1161 г. майстра Лазара Богшы ніжэй дадзена бібліяграфія аб ім (кнігі пасля 1970 г. вынесены ў анатацыю да помніка): Kulczyński I. Specimen Ecclesice Ruthenice. Roma, 1733, p. 49; Paperbrochium Ephemerides Greco-Moscae. Acta Sanctorum, mensis October. Venetiis, p. XXVIII; Assemani I. S. Kalendaria Ecclesiae universae. Romae, 1755, t. 5, s. 288—290; Assemani I. S. Monologium Basilianskie. Wilno, 1771, cz. 2; Stabielski J. Dwa wiekie Swiatła na horizoncie Polozkim. Wilno, 1781, s. 121—122; Plater A. Historyczna wiadomosć o cerkwi Przemienia Panskiego. Rubon, 1841, t. 9; Čhitil K., Fiedel A., Kondakow N. Kriź zwany Zavišow. Praha, 1930, s. 51; Frolow A. Une staurothèque byzantine décrite dans le cod. vat. gr. 644.— Cahiers archéologiques. Paris, 1956, N 8, p. 238, 243, fig. 4; Frolov A. La relique de la Vraie Croix. Paris, 1961, nr. 341; Кеппен П. И. Список русским памятникам, служащим к составлению истории художеств и отечественной палеографии. М., 1822, с. 41—45; Святыня города Полоцка: церковь Св. Спаса и крест преподобной Евфросинии. ЖМНП. Спб., 1841, ч. 29, отд-ние 7, № 1, с. 1—6; С. П. После благополучного возвращения униатов.— Сев. Пчела, 1841, № 209; С. П. После благополучного возвращения униатов.— Прибавление к ведомостям Санкт-Петербург. гор. полиции, 1841, № 25, с. 103—104; Крест преподобной Евфросинии, княжны Полоцкой.— Рус. инвалид, 1841, № 221, с. 857; Исторические сведения о жизни преподобной Евфросинии, княжны Полоцкой, с описанием и изображением креста, принесенного ею в дар Полоцкой Спасской обители. Спб., 1841, с. I—V, 1—28, і літаграфічная табліца ў канцы; Востоков А. Х. Описание русских и славянских рукописей Румянцевского музеума. Спб., 1842; Сахаров И. П. Обозрение русской археологии.— Зап. отд-ния рус. и славян. археологии император. археолог. об-ва, 1851, т. 1, отд-ние 1, с. 29, 55, 80; Ратшин А. Полное собрание исторических сведений о всех бывших в древности и ныне существующих монастырях и примечательных церквах. М., 1852, с. 23—24; Срезневский И. И. Древние памятники русского письма и языка.— Изв. император. Акад. наук, 1853, 1-е изд., т. 10, стб. 499—501; 1863, 2-е изд., с. 33, 178; 1882, 3-е изд., стб. 65—66; Забелин И. О металлическом производстве в России до XVII в.— Зап. археолог. об-ва, 1853, т. 5, с. 25, 113; Эдвальд Э. Полоцкая старина.— Спб. ведомости, 1854, № 229, с. 1111—1112; Забелин И. Е. Историческое обозрение финифтяного и ценинного дела в России.— Зап. император. археолог. об-ва, 1855, т. 6, с. 242—243, 297; Турчинович О. В. Обозрение истории Белоруссии с древнейших времен. Спб., 1857, с. 266, примеч. 90; Алексеев Е. Полоцк и его примечательности.— Иллюстрации, 1861, т. 7, № 173—174, с. 379; Срезневский И. И. Каменный крест у церкви Благовещения, что близ Аркажа монастыря в Новгороде.— Христианские древности и археологии, изданные В. Прохоровым, 1862, кн. 5, с. 5—6, 80; Западно-русский месяцеслов на 1865 г. Вильно, 1864, с. 76—77; Сергей (Василевский). Жизнеописание преподобной Евфросинии, княжны Полоцкой.— Памятная книжка Витебск. губернии на 1864 г. Витебск, 1864, с. 15, 25, 35—38, 40, 42, 167; Аристов Н. Промышленность Древней Руси. Спб., 1866, с. 121, 123, 126; Сементовский А. М. Памятники старины Витебской губернии. Спб., 1867, с. 69—79; Погодин М. П. Древняя русская история домонгольского ига. М., 1871, т. 3, л. 155; Савва. О перенесении части св. мощей преп. Евфросинии, княжны Полоцкой из Киева в Полоцкий Спасо-Евфросиньевский монастырь. Витебск, 1871, с. 14, 88, 90, 92, 95, 96, 98, 103; Дубровский М. Житие преподобной Евфросинии Полоцкой. Полоцк, 1847; Сементовский А. М. Полоцкая Софийская церковь.— Памятная книжка Витебск. губернии на 1878 г. Витебск, 1878, с. 66; Срезневский И. И. Славяно-русская палеография. Спб., 1885, с. 163; Лужинский В. Записки. Православный собеседник. Казань, 1885, с. 239—241; Сапунов А. П. Житие Евфросинии Полоцкой. Витебск, 1888, с. 31; Сапунов А. П. Полоцкий Спасо-Евфросиньевский девичий монастырь, Витебск, 1888, с. 8—11; Витебская старина. Витебск, 1888, с. XV, ил. между с. VIII—IX; Савва. Хроника моей жизни Изд. Троицко-Сергиевской Лавры, б/г., т. 3, с. 505—506; Сементовский А. М. Белорусские древности. Спб., 1890, вып. 1, гл. 7, с. 122—125; изображ. на с. 123—125; Батюшков П. Н. Белоруссия и Литва. Спб., 1890, с. 23—30, прил. на с. 39—42 (храмаграфія па малюнку Бруска — адзінае адлюстраванне крыжа, якое захавалася ў колеры, прыведзена ў гэтым альбоме); Оттиски видов храмов, священных предметов городов Северо-Западного края, народных типов Витебской губернии и предметов древности. Витебск, 1891, 2-я группа; Филарет. Житие святых. Чернигов. Спб., 1892, 2-е изд., с. 346; Описание креста преподобной Евфросинии Полоцкой, 1161 г. исполненного византийско-русской перегородчатой эмалью и русским художником, сравнительно с другими эмалевыми произведениями. Вопрос, на который желательно получить ответ на IX АС. Петров Н. И. Купятицкая икона Богородицы в связи с древнерусскими энклопионами.— В кн.: Тр. IX археолог. съезда. М., 1893, т. 2, с. 73; Довгялло Д. И. Крест Евфросинии, княжны Полоцкой. Витебск, 1895; Данилевич В. Е. Очерк Полоцкой земли до конца XIV ст. Киев, 1896, с. 241; Кондаков Н. П. История византийской эмали. Спб., 1897, с. 161; Толстой И., Кондаков Н. Русские древности в памятниках искусства. Спб., 1899, вып. 6, с. 169 (памылковае датаванне — 1151 г.); Полевой П. Н. История российской словесности. Спб., 1900, т. 1, вып. 1; Православная богословская энциклопедия. Спб., 1904, т. 5, с. 247—248; Россия. Полное географическое описание нашего отечества. Спб., 1905, т. 9, с. 68, 502; Железнов В. Указатель русских и иноземцев горного, металлического и оружейного дела и связанных с ними ремесел и производств, работавших в России до XVIII в. Спб., 1907, с. 7; Зорин Н. Минувшее и настоящее г. Полоцка. Полоцк, 1910, с. 23—25; Кайгородов Н. Н. О достопамятных свято-евфросиньевских днях в Полоцке 20—23 мая 1910 г., воспоминания паломника.— В кн.: Полоцко-Витебская старина. Витебск, 1911, т. 1, с. 5; Леонардов Д. Памяти И. И. Долгова.— В кн.: Полоцко-Витебская старина. Витебск, 1911, т. 1, с. 6; Общие географические, этнографические, экономические и политические предпосылки советского строительства в Полоцком округе.— Полотчина, 1925, с.

13—14 (памылкова дадзена імя Лаюг Богша); Помнік старажытнага мастацтва.— Сов. Беларусь, 1928, № 166; Орлов А. С. Библиография русских надписей XI—XV вв. М.— Л., 1936, с. 15—17; Обнорский С. П., Бархударов С. Г. Хрестоматия по истории русского языка. Л., 1938, 1-е изд., ч. 1, с. 28; М., 1952, 2-е изд., с. 35; Изобразительное искусство Белорусской ССР. Каталог выставки / Сост. Е. Аладова, А. Палеес. М.—Л., 1940, с. 15; Палеес А. Майстры залатых і сярэбраных спраў.— Беларусь, 1947, № 1, с. 49—50; Рыбаков Б. А. Ремесло Древней Руси. М., 1948, с. 389, 435—507, 512; Рыбаков Б. А. Ремесло.— В кн.: История культуры Древней Руси. М., 1948, т. 1, с. 175; Орлов А. С. Библиография русских надписей XI—XV вв. М.— Л., 1952, с. 28—29, 220; Алексеев Л. В. Лазарь Богша — мастер-ювелир XII в.— Сов. археология, 1957, № 3, с. 224—244; Лазіцкі А. Надпісы на каменнай пліце.— Беларусь, 1957, № 5, с. 29; Хрэстаматыя па гісторыі беларускай мовы. Мн., 1961, с. 11—12; Суслов И. М. Эмаль.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1962, т. 1, с. 378; Шакун Л. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Мн., 1963, с. 70, 72; Рыбаков Б. А. Русские датированные надписи XI—XIV вв. М., 1964, табл. XXXII, рис. 1—4, с. 8, 32—33 (№ 27); Загорульский Э. М. Указ соч., с. 174 — 175; Штыхов Г. В. Лысенко П. Ф. Древнейшие города Белоруссии. Мн., 1966, с. 24; Абецедарский Л. С., Баранова М. П., Павлова Н. Г. История БССР. Мн., 1968, 4-е изд., с. 24; Мн., 1978, 7-е изд., с. 23—24; Кацер М. С. Изобразительное искусство Белоруссии дооктябрьского периода. Мн., 1969, с. 25, 27—28; Жаврид М. Ф. Белорусское стекло. Мн., 1969, с. 29; Шелковников Б. А. Русское художественное стекло. Л., 1969, с. 9.

4 Абразкі з Турава XIII ст. выкананы ў тэхніцы ліцця ў гліняную форму, знойдзены археолагам П. Ф. Лысенкам у 1962 г. і захоўваюцца ў Інстытуце археалогіі АН БССР (Лысенко П. Ф. Свинцовые иконки из Древнего Турова.— Сов. археология, 1967, №1, с. 281—284; Штыхаў Г. В., Захарэнка П. Н. Старажытныя скарбы Беларусі. Мн., 1971, іл. 42; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии. Мн., 1972, с. 34; Лысенко П. Ф. Города Туровской земли, с. 41, 56, 66, 193; Лысенко П. Ф. Киев и Туровские земли.— В кн.: Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1983, с. 103—104).

5 Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 3—7.

6 Гуревич Ф. Д. Ближневосточные изделия в древнерусских городах Белоруссии.— В кн.: Славяне и Русь. М., 1968, с. 34, 36; Россия. Полное географическое описание нашего отечества, с. 64; Алексеев Л. В. Полоцкая земля, с. 129—130, 236, 291; Гуревич Ф. Д. Древнее Белорусское Понеманье, с. 144; Загорульский Э. М. Археология Белоруссии, с. 57; Штыков Г. В. Указ. соч., с. 104—108; Зверуго Я. Г. Указ. соч., с. 17, 74, 79, 81, 82, 105, 109, 114, 136; Лысенко П. Ф. Города Туровской земли, с. 54, 56, 60, 63, 67, 117, 198; Воронин Н. Н. Древнее Гродно, с. 60, 66; Тихомиров М. Н. Русская культура X—XVII вв. М., 1968, с 34—37; Гуревич Ф. Д. Внешние связи древнерусских городов на территории Белоруссии в XII—XIII вв.— В кн.: Древности Белоруссии. Мн., 1966, с. 281—283.

7 Гуревич Ф. Д. Новые материалы по истории Новогрудка.— Кратк. сообщ. Ин-та археологии, 1969, вып. 120, с. 117; Гурэвіч Ф. Д. Археалагічныя даследаванні Навагрудка XII ст.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1972, № 1, с. 19; Гуревич Ф. Д. Некоторые итоги археологического исследования детинца Древнего Новогрудка.— Кратк. сообщ. Ин-та археологии, 1979, вып. 139, с. 99; Гуревич Ф. Д. Древний Новогрудок, с. 130; Вуліцы рамеснікаў будуць захоўвацца і ў XVII стагоддзі (Квитницкая Е. Д. Планировка Гродно в XVI—XVIII вв.— Архит. наследство, 1964, № 17, с. 17).

8 Лысенко П. Ф. Города Туровской земли, с. 65—66, 188—189; Зверуго Я. Г. Указ соч., с. 24—26, 38; Штыхов Г. В. Древний Полоцк IX—XIII вв., с. 63—64.

9 Тихомиров М. Н. Древнерусские города. М., 1956, с. 137.

10 Захаваліся інвентары XVI—XVIII стст., у якіх падрабязна пералічаны помнікі прыкладнога мастацтва, мэблі, напрыклад, радзівілаўскага замка (ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 1, адз. 51), Гродзенскага палаца (Inwentarz rzeczy pozostałych po śmierci króla Stefana, spisany w Grodnie 1586 roku z przypisami Józefa Jodkowskiego. Grodno, 1930).

11 У XVI—XVIII стст. у Беларусі былі пабудаваны палацы ў Нясвіжы, Гальшанах, Свяцку, Гродна, Мосары, Ружанах, Пінску, Слоніме, Дзярэчыне, Гомелі, Шчорсах, Шклове і ў іншых населеных пунктах. Інтэр'еры гэтых палацаў былі дэкарыраваны ў адпаведнасці з модай таго часу і стылістычнымі асаблівасцямі эпохі. На жаль, абсталяванне інтэр'ераў, убранне іх да нашых дзён не захавалася. У музеях Мінска, Брэста, Гродна, Століна ёсць толькі асобныя ўзоры заходнееўрапейскай (французскай, нямецкай, італьянскай) і мясцовай мэблі XVI—XVIII стст. (Чантурия В. А. История архитектуры Белоруссии. Мн., 1969, с. 36, 77, 80, 91, 93, 121, 123, 125, 127, 129, 186, 201, 205, 207, 208, 219, 226, 234, 262—264, 270, 285; Чантурия В. А. Архитектурные памятники Белоруссии. Мн., 1982, с. 119—121, 135, 141, 165, 172, 204, 209; Ткачоў М. А. Замкі Беларусі (XIII—XVII стст.). Мн., 1977; Опыт описания Могилевской губернии / Под ред. А. С. Дембовецкого. Могилев на Днепре, 1884, кн. 2, с. 44—45).

12 Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.). Мн., 1977, с. 59, 80; Игнатенко А. П. Ремесленное производство в городах Белоруссии в XVII—XVIII вв. Мн., 1963, с. 18; Копысский З. Ю. Экономическое развитие городов Белоруссии в XVI — первой половине XVII в. Мн., 1966, с. 78; Янушкевіч Ф. І. Фарміраванне традыцый ракаўска-івянецкай керамікі.— Весці АН БССР. Сер. грамад. навук, 1982, № 4, с. 85, 87.

13 У Беларусі і Вільна ў XV—XVIII стст. працавалі залатары, сярэбранікі, вучні, таварышы: у Брэсце і вобласці — 77, Полацку — 40, Віцебску і вобласці — 54, Гродна — 79, Мінску і вобласці — 139, Магілёве і вобласці — 40, у іншых населеных пунктах Беларусі — 55, Вільна — 1192; езуіты ў Нясвіжы, Гродна, Мышы, Пінску — 23, у Вільна — 39. Усяго — 1740. З іх у XV — XVI стст.— 105, XVII ст.— 665, XVIII ст.—909 і езуіты з 1593 па 1747 г.—62. Падлік выкананы аўтарам па матэрыялах Е. Лапацінскага, Я. Паплатака, Я. Пашэнды, А. П. Ігнаценкі, З. Ю. Капыскага, А. П. Грыцкевіча; АВК, т. 6, с. 256, 268, 584; т. 8, с. 469; т. 9, с. 225; т. 10, с. 61, 66, 72—74, 82, 243, 285, 380, 417; т. 11, с. 320; т. 13, с. 382; т. 17, с. 224, 248, 289, 334; т. 20, с. 92, 140, 418, 424, 475; т. 30, с. 19, 64, 88, 247—248, 303, 442, 450, 452, 470; АСЗР, т. 2, с. 217, 221, 226; ОДУМ, т. 1, с. 335; ИЮМ, вып. 9, с. 412—416, 512; РИБ, т. 9, стл. 291; т. 20, кн. 1, стл. 138, 155, кн. 2, стл. 1041—1042; Памятная книжка Витебскай губернии на 1865 г. Витебск, 1865, с. 132; Витебская старина. Витебск, 1883, т. 1, с. 345; Ревизия пущ и переходов звериных... Вильно, 1867, с. 9, 105, 258, 332; Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств. Вильно, 1884, т. 1, с. 8, 13, 15, 18, 23, 32, 44, 73, 77, 104; Писцовая книга Гродненской экономии. Вильно, 1882, ч. 2, с. 192, 196; ЦДГА БССР,

ф. 694, воп. 1, адз. 58, а. 217; адз. 64, а. 2; ф. 694, воп. 2, адз. 1705, а. 8 адв., 10, 25; ф. 694, воп. 4, адз. 90, а. 12 адв., адз. 82, а. 26 адв.; ф. 1831, воп. 1, адз. 4, а. 6 адв.; ф. 1828, адз. 1, а. 341 адв.; ф. 694, воп. 2, адз. 8424, а. 18; адз. 8435, а. 14; адз. 8429, а. 11 адв., 20; ф. 649, воп. 1, адз. 55, а. 331, 357.

[14] Трыццаць адзін твор з сямідзесяці двух, выяўленых экспедыцыямі Дзярж. мастацкага музея БССР у 1946—1977 гг., уключаны ў гэты альбом. Астатнія, якія захоўваюцца ў калекцыях рэспублікі, маюць наступныя даты: 1620, 1625, 1636, 1650, 1659, 1661, 1663, 1702, 1720, 1724, 1724, 1727, 1731, 1748, 1749, 1753, 1754, 1758, 1764, 1765, 1766, 1767, 1769, 1771 (чатыры творы), 1772, 1773, 1774, 1774, 1777, 1780, 1782, 1789 (тры творы), 1794, 1795, 1797, 1802. Па літаратурных і архіўных крыніцах вядома не менш 51 датаваных паціраў, крыжоў, апраў, абразоў, рыз абразоў XVI—XVIII стст. (ОЦМЕ, т. 1, с. 15, 36, 81, 90, 120, 132, 145; т. 2, с. 246, 332; т. 3, с. 32, 90, 107, 246, 327; т. 4, с. 34, 119; т. 5, с. 88, 116, 134, 190; т. 6, с. 54, 62, 73, 100, 147, 159; т. 7, с. 18, 19, 108, 125; т. 8, с. 10, 32, 60, 68, 74, 93, 147; т. 9, с. 14, 15, 49, 189), у Віленскім Святадухаўскім манастыры былі датаваныя творы XVI—XVIII стст. (Смирнов Ф., Виленский Святодуховской монастырь. Вильно, 1888, с. 348—349, 367, 373).

[15] Цэхі залатароў, сярэбранікаў, вядомыя ў Беларусі і Вільна ў XVI—XVIII стст.: Брэст—1542, 1544, 1624, 1629, 1638, XVIII ст.; Пінск—1639, XVIII ст.; Віцебск—1721; Полацк—1601, 1775; Гродна—1596, 1630, 1636, 1637, 1639, 1643, 1650; Мір — 1695; Мінск — «многа залатароў» 1429, 1591, 1592, 1595, 1615, 1664, 1669; Слуцк—канец XVI—пачатак XVII ст.; Магілёў—1561, 1629, 1635, 1641, 1644, 1650; Вільна — «брацтва» — 1495, 1519, 1542—1544, 1558, 1582, 1584, 1596, 1627, 1628, 1664, 1666, 1669, 1675, 1686, 1687, 1702, 1705, 1706, 1724, 1743, 1774. БЭФ, т. 1, с. 407; Хрестоматия по истории БССР / Под ред. И. С. Кравченко. Мн., 1976, ч. 1, с. 18—19; Копысский З. Ю. Указ. соч., с. 93; Копысский З. Ю. Социально-политическое развитие городов Белоруссии в XVI — первой половине XVII в. Мн., 1975, с. 48, 71; Грицкевич А. П. Частновладельческие города Белоруссии в XVI—XVIII вв. Мн., 1975, с. 88, 91—92; Игнатенко А. П. Указ. соч., с. 28, 29, 32—33, 35; АВК, т. 6, с. 268; т. 9, с. 67; т. 10, с. 61, 95, 415; ИЮМ, вып. 9, с. 218, 412; вып. 7, с. 59—60; вып. 10, с. 239; Беларускі архіў. Мн., 1930, т. 3, с. 48, 211; Rosenberg M. Der Goldschmiede Merkzeichen. Frankfurt am Main. 1911, s. 874; Łowmianski H. Akty cechow wileńskich. Vilnius, 1939, cz. 1, s. 1, 12, 37, 39—40, 52, 96, 121, 171, 173, 175, 213, 227, 257, 307, 333, 343, 352, 357, 359, 373, 381, 395, 427, 439, 467, 492, cz. 2, s. 1, 4, 5, 67,131; Jodkowski J. Cechi grodnienskie. Grodno, 1926, s. 17; Łop. E., s. 71.

[16] Строгія цэхавыя правілы XVI—XVIII стст. садзейнічалі добрай вывучцы, захаванню навыкаў і традыцый. АВК, т. 10, с. 60.

[17] З помнікаў XIV ст., якія ўмоўна звязваюць з Беларуссю (Полацк (?), Лаўрышава), вядомы «Куфэрак майстра Самуіла» і аправа Лаўрышаўскага Евангелля (абодва захоўваюцца ў Кракаве). Закладзеныя ў іх прынцыпы афармлення пакуль не знайшлі пацвярджэння ў вядомых помніках XV—XVIII стст. (Свентицкий И. Полеографическо-грамматическое описание пергаментного Лавришевского Евангелия начала XIV ст. Изд. Императорской Академии наук, 1913, XVII, кн. 1, с. 220—228; Пракопчык Л. Адкуль у вёскі імя. Мн., 1981, с. 104; Жолтовский П. Н. Ларец старца Самуила.— Сов. археология, 1958, № 4, с. 209—213; Янин В. Л. По поводу заметки П. Н. Жолтовского. Ларец старца Самуила.— Там же, с. 213—214; Бочаров П. Н. Прикладное искусство Новгорода Великого. М., 1969, с. 47, примеч. 122).

[18] Die Sammlung Dr. Albert Figdor. Wien Erster Teil. Erster Band. Verzeichnet von Otto von Falke Bildteppiche, Samttund Seidenstoffe, Stickereien, Spitzen, Knüpfteppiche Blei und Zinn, Goldschmiedearbeiten, Kirchliches und weltliches Silbergerät. Berlin, 1930, T. LXVIII, nr. 346—347; Katalog zabytków sztuki w Polsce. Warszawa, 1965, t. 4, cz. 1, fig. 751; Warszawa, 1975, t. 5, cz. 1, fig. 64, 294; Warszawa, 1966, t. 6, cz. 5, fig. 237; Warszawa, 1969, cz. 2, fig. 364; Warszawa, 1965, t. 7, fig. 132.

[19] Кондаков Н. П. Иконография Богоматери. Связи греческой и русской иконописи с итальянскою живописью раннего Возрождения. Спб., 1910, с. 52—54.

[20] Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст. / Аўтар уступ. артыкула Н. Ф. Высоцкая, склад. Н. Ф. Высоцкая, Т. А. Карповіч. Мн., 1980; Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст. Мн., 1983, іл. 3—7; Яніцкая М. М. Указ. тв., с. 51—62; У рускай ювелірнай справе даследчыкі таксама адзначаюць уздзеянне фражскіх лістоў (Корнилович К. В. Из истории русского серебряного дела. Автореф. дис. канд. искусствовед. Л., 1961, с. 8).

[21] Пуцко В. Славянская надпись на кресте-реликварии из Полоцка.— Časopis staroslavenskog zavoda. Zagreb, 1980, s. 101—121.

[22] Орловский Е. Ф. Гродненская старина. Гродно, 1910, с. 167.

[23] Маркова Г. А. Немецкое художественное серебро XVI—XVIII веков в собрании Государственной Оружейной палаты. М., 1975, с. 32.

[24] Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия. Мн., 1978, с. 228.

[25] Там жа.

[26] Падлік зроблены намі, раней у Л. С. Абецадарскага было 40 майстроў.
Там жа, с. 239—243; Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве, с. 20, 29, 43, 59—60.

[27] Там жа, с. 28.

[28] Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия, с. 229, 232, 234.

[29] Нягледзячы на тое, што савецкімі мастацтвазнаўцамі была праведзена велізарная работа па ўстанаўленню з'яўлення клеймавання ў Расіі з пачатку XVII ст. (1613), пакуль не выяўлены клеймы беларускіх майстроў у Маскве, што не дазваляе ўстанавіць канкрэтныя работы гэтых майстроў у Аружэйнай палаце (Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве, с. 29; Постникова М. М. Русское золотое и серебряное дело, его центры и мастера XVI—XIX вв. Автореф. дис. д-ра ист. наук. М., 1971, с. 23). У той жа час знамянальна, што пасля перасялення выхадцаў з Беларусі ў Сярэбранай палаце адбылася вузкая спецыялізацыя (чаканшчык, рэзчык і г. д.), упамінаецца вялікая колькасць новых інструментаў. Некаторыя даследчыкі адзначаюць уплыў дзейнасці беларускіх мастакоў на рускіх залатароў (Троицкий В. Н. Организация золотого и серебряного дела в Москве в XVII в.— Исторические записки, 1947, т. 12, с. 101—102; Левинсон Н. Р. Мастера художники Москвы XVII в.— Памятники культуры, 1961, вып. 31, с. 29).

ЗАЎВАГІ

[30] Россия. Полное географическое описание нашего отечества, с. 479; Батюшков П. Н. Памятники русской старины в западных губерниях. Спб., 1874, вып. 6, с. 53.

[31] Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст., іл. 118—147.

[32] Ракако (rocaille) — корань, rok — скала, дзе знаходзіліся ракавіны, камяні няправільнай формы, якія служылі для штучнага аздаблення садовых гротаў, ракако — вытворнае ад ракайль (Соколова Т. Орнамент — почерк эпохи. Л., 1972, с. 86; Бирюкова Н. Ю. Западноевропейское прикладное искусство XVII—XVIII веков. Л., 1972, с. 235). У Францыі ракако (так званы стыль Людовіка XV) ахоплівае другую чвэрць XVIII ст., у Германіі — прыкладна 1725—1760 гг., у Расіі з 1760-х гг. відаць сімптомы класіцызму. У Беларусі ракако трымаецца другую і трэцюю чвэрці XVIII ст.

[33] Па архіўных дакументах А. П. Грыцкевічам выяўлена, што Давыд-Гарадок, у якім у 1653 г. было 29 рамеснікаў, у 1665—35, у 1691—52, у першай палавіне XVIII ст.—29, у 1753 г.— 44, у 1788 г.—41, не выдзяляецца як буйны рамесны цэнтр (Грицкевич А. П. Указ. соч., с. 77—78).

[34] Там жа, с. 110.

[35] Там жа, с. 146; Мальдзіс А. Беларусь у люстэрку мемуарнай літаратуры XVIII стагоддзя. Мн., 1982, с. 115, 236; Россия. Полное географическое описание нашего отечества, с. 433; ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 1, адз. 51, ч. 1, а. 10, 42, 51, 60 адв., 61—62, 73—74, 76, 160, 163, 193, 194, 197, 199, 213 адв., 220—221, 237—239, 308—309, 353, 353 адв., 360, 360 адв.

[36] Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст., іл. 83, 109, 114, 117, 120—121, 123, 127, 132, 136, 139, 160—161.

[37] Inwentarz rzeczy pozostałuch po śmerci króla Stefana, spisany w Grodnie 1586 roku z przypisami Józefa Jodkowskiego. Grodno, 1930, s. 9.

[38] У Беларусі ў XVI—XVIII стст. працавала не менш як 155 замежных майстроў.

[39] Паничева Л. Г. Изразцы и изразцовые печи позднесредневекового Полоцка.— Сов. археология, 1981, № 3, с. 279.

[40] Левко О. Н. Витебские изразцы XIV—XVIII вв. Мн., 1981, с. 11.

[41] Там жа, с. 13.

[42] Елатомцева И. Художественная керамика Советской Белоруссии. Мн., 1966, с. 26.

[43] ИЮМ, т. 1, с. 187, 190, 197, 226—227, 284—285; АСЗР, т. 1, с. 144—146.

[44] Беларускі архіў. Мн., 1930, т. 3, с. 179; Бібліятэка Дзяржаўнага мастацкага музея БССР. Рукапіс. Матэрыялы 1-й экспедыцыі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, 1946. Картка-анатацыя С. М. Кацера № 17. Вышыня печы каля 2 м, дыяметр — каля 1 м.

[45] Рэканструкцыя печаў па знойдзенай у Беларусі кафлі і еўрапейскіх аналогіях выканана Л. Г. Панічавай (Паничева Л. Г. Изразцы и изразцовые печи позднесредневекового Полоцка, с. 276).

[46] У мастацтве Старажытнай Русі была кафля асноўнага набору (сценная), вуглавая (вялікай і малой рукі), паясныя перамычкі, цягі, грэбень, гарадкі (Розенфельдт Р. Л. Московское керамическое производство XII—XVIII вв. М., 1968, с. 58).

[47] Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст., іл. 156—159; Паничева Л. Г. Полоцкая архитектурно-декоративная керамика XIV—XVII вв.— Кратк. сообщ. Средневековые древности Восточной Европы, 1980, № 160, с. 55.

[48] Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве, с. 59—66; Абецедарский Л. С. Белоруссия и Россия, с. 239—240; Розенфельдт Р. Л. Указ. соч., с. 67; Панічава Л. В. Беларускія цаніннікі ў Маскве.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі, 1976, № 3, с. 31.

[49] Розенфельдт Р. Л. Указ. соч., с. 65—67.

[50] Там жа; Маслих С. А. Русское изразцовое искусство XV—XIX вв. М., 1976, с. 17; Воронов Н. В. Изразцы.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1961, т. 1, с. 284.

[51] Овсянников Ю. М. Русские изразцы. Л., 1968, с. 18.

[52] Там жа, с. 17; Воронов Н. В. Указ. соч., с. 282.

[53] Там жа.

[54] Овсянников Ю. М. Указ. соч., с. 17—18.

[55] Воронов Н. В. Указ. соч., с. 284.

[56] Овсянников Ю. М. Указ. соч., с. 16.

[57] Левко О. Н. Указ. соч., с. 8,38; Салтыков А. Б. Изразцы.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1963, т. 2, с. 521.

[58] Левко О. Н. Указ. соч., с. 7.

[59] Паничева Л. Г. Указ. соч., с. 58.

[60] Там жа.

[61] Chojnacka H. Fajanse polskie XVIII—XIX wieku. Warszawa, 1981, s. 8—14.

[62] ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 1, адз. 64, а. 5, 6 адв., 7; БелСЭ. Мн., 1974, т. 11, с. 100; Романовский Н. Т. Развитие мануфактурной промышленности в Белоруссии (вторая половина XVIII — первая половина XIX в.). Мн., 1966, с. 71.

[63] Россия. Полное географическое описание нашего отечества, с. 433.

[64] БЭФ, т. 2, с. 275; Козловский П. Г. Магнатское хозяйство Белоруссии во второй половине XVIII в. Мн., 1974, с. 73; Елатомцева И. Указ соч., с. 28—29; Матэрыялы да гісторыі мануфактуры Беларусі ў часы распаду феадалізму (1796—1840). Мн., 1934, т. 1, с. 5, 93; Chojnacka H. Op. cit., 40—41, 46, il. 28—29.

[65] Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.), с. 26, 27; Игнатенко А. П. Указ. соч., с. 16, 39.

[66] Прыкладна 75 % знойдзенага шкла ў гарадах Навагрудку, Ваўкавыску, Тураве, Мінску і інш. паходзіць са Старажытнага Кіева. Пех Г. И. Раскопки в Волковыске в 1958 г.— Сов. археология, 1963, № 1, с. 235; Лысенко П. Ф. Киев и Туровская земля.— В кн.: Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. Мн., 1982, с. 105; Зверуго Я. Г.

Указ. соч., с. 75; Лысенко П. Ф. Города Туровской земли, с. 60, 67; Щапова Ю. Л. Стекло Киевской Руси. М., 1972, с. 47, 53, 113, 119, 157, 160, 168—169; Суханов И. М. Художественное стеклоделие.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1962, т. 1, с. 431.

67 У Навагрудку знойдзена таўстасценнае шкло (Hedwigsgläser). Гуревич Ф. Д. Раскопки в Новогрудке (1960—1961).— Кратк. сообщ. (о докладах и полевых исследованиях) Ин-та археологии, 1963, № 96, с. 52; Зверуго Я. Г. Указ. соч., с. 76, 79; Лысенко П. Ф. Города Туровской земли, с. 60, 67.

68 Щапова Ю. Древнерусское стекло.— Декоративное искусство, 1965, № 10, с. 42; Щапова Ю. Л. Стеклянные браслеты Древнего Полоцка.— Сов. археология, 1965, № 1, с. 234—235; Безбородов М. А. Исследование мозаичных стекол XII в. из Полоцка.— В сб.: Доклады АН БССР. Мн., 1964, т. 8, № 3, с. 169; Загорульский Э. М. Возникновение Минска. Мн., 1982, с. 229; Штыхов Г. В. Древний Полоцк IX—XIII вв., с. 95.

69 Игнатенко А. П. Указ. соч., с. 10.

70 Радзивилловская или Кенигсбергская летопись. Фотомеханическое воспроизведение рукописи. Спб., 1902.

71 Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.), с. 21. У 1695 г. у Міры ў цэх увакодзілі рамеснікі розных прафесій: мечнікі, набойшчыкі, збройнікі, залатары, вышывальшчыкі, шкляры, сталяры, рэзчыкі па дрэву, кавалі (Грицкевич А. П. Указ. соч., с. 92).

72 Усяго на тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага ў XVI—XVIII стст. функцыяніравала 120 цэнтраў шклавырабаў. У тым ліку ў Беларусі ў XVI ст.— не менш за 18 (шклаpобы складалі 2,4 % ад усіх рамеснікаў), у XVIII ст. шкло выраблялася ў 26 гарадах. Яніцкая М. М. Указ. тв., с. 6—7, 11, 25; Яницкая М. М. Традиции древнерусского стеклоделия и их развитие в Белоруссии в период формирования белорусской народности (XVI—XVII вв.).— В сб.: Этногенез белорусов. Мн., 1973, с. 227.

73 АВК, т. 14, с. 157—159, 173, 186, 194, 200—201, 204—205, 228, 231, 247—248, 258—259, 277, 297—298, 355, 360—361, 378, 400—401, 436, 438, 479—480, 499, 508, 552, 555; ИЮМ, вып. 1, с. 225; Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.), с. 6, 19.

74 Абецедарский Л. С. Белорусы в Москве, с. 21—22; Яніцкая М. М. Указ. тв., с. 14; Дулькина Т. И., Ашарина Н. А. Русская керамика и стекло XVIII—XIX веков. Собрание Государственного исторического музея. М., 1978, с. 8.

75 Налібокі — мануфактура — 1717 (паводле В. Смаленскай); 1728 (паводле А. Вайцецкага); пачатак 1730-х гг. (паводле К. Бучкоўскага); 1740 (паводле В. Кулі); 1743 (10 нямецкіх майстроў, паводле В. Смаленскай); 1765 (42 чалавекі, выпуск прадукцыі — 22—29 тыс. злотых — паводле М. Т. Раманоўскага; Справаздача аб аплаце рабочым і служачым; БЭФ, т. 2, с. 264); 1766 (гравёраў — 7 з Налібок і Яновічаў, шліфоўшчыкаў — 5, сталяроў — 6, слесараў — 3, кавалёў — 3; упамянута 12 тыпаў вырабаў і 52 назвы інструментаў — паводле В. Смаленскай); 1776 (завод згарэў, аднаўлены і перададзены ў арэнду Ляйбовічу — паводле М. Т. Раманоўскага); 1782 (аб'ём прадукцыі — 16 395 злотых — паводле М. Т. Раманоўскага); 1798 (аб'ём прадукцыі — 11 412 злотых, асартымент не менш як 100 назваў — ЦДГА БССР, ф. 696, воп. 2, адз. 5716, а. 1—5).

Урэчча — мануфактура — 1732 (ЦДГАЛ, ф. 16, воп. 1, адз. 9, а. 2—77); 1738 (БЭФ, т. 3, с. 353—354, Журнал мануфактурной торговли, 1831, № 9 — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9737, а. 44); 1739 (паводле В. Кулі); 1740 (рабочых 44—54); 1744—72; 1745—72; 1747—51; 1764—56; 1772—62 — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9003, а. 1—3, 5—8; 9—13, 18—23; 1741—1743 (ведамасць на выдачу зарплаты); 1741—1744 (дзве гуты — для вытворчасці люстэркаў, ліставога шкла і посуду — паводле А. Ельскага); 1743 (ведамасць выдачы ўзнагароджання замежным майстрам, рамеснікам і рабочым — 2 немцы-сталяры); 1744 (інвентар — 323 люстэркі на 27 тыс. злотых; выраблялiся англійскія люстэркі ў крыштальных разных рамах вышынёй ад 45 да 162 см коштам ад 9,5 да 487 злотых кожнае, вялікія шкляныя люстэркі без рам вышынёй 176 см коштам 249 злотых, трэльяжы, выраблялiся люстры, штогод каля 50 шт. Акрамя шкла выпускалі фарфор, кераміку, маёліку—паводле М. Т. Раманоўскага); 1744—1745 (замежных майстроў замянілі мясцовыя, асабліва славіліся гравёры браты Дубіцкія — паводле М. Т. Раманоўскага); 1745 (тарыф аплаты... упамянута 6 замежных майстроў — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9003, а. 5—8); 1747 (табель аплаты гутнікам, мастакам-шліфоўшчыкам — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9003, а. 1—3); 1750 (адбыўся абмен рамеснікамі і прадукцыяй дзвюх мануфактур); 1760—7 мастакоў, 35 майстроў — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7431, а. 11 адв., 13 адв.; 1771—1778 (35 відаў вырабаў у Налібоках і Урэччы — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 5022, а. 1—3, 11—13); 1775 (пачатак упадку мануфактуры — паводле А. Ельскага); 1777 (рэестр люстраў, тыпы люстэрак — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9737, а. 43, 46); 1793—1795 (з белага і зялёнага шкла, выкарыстаныя інструменты, асартымент вырабаў — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9014, а. 41, адв., 50); 1795—1796 (прыходна-расходная ведамасць і аплата рамеснікам — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9761, а. 1—23); 1796 (штогодняя прадукцыя — 21 190 злотых — ЦДГАЛ СССР, ф. 16, воп. 1, адз. 9, а. 2—9, БЭФ, т. 2, с. 275); 1797 (прадукцыя на суму 4148 руб.— паводле П. Г. Казлоўскага); 1799—1804 (узоры шкла замежнага паходжання — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9021, а. 36); 1799—1801 (інвентар); канец XVIII — пачатак XIX ст. (інструкцыя для рамеснікаў, дзе прыведзены рэцэпт пакрыцця вырабаў золатам,— ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9737, а. 56 адв., 57; у М. М. Яніцкай памылкова зроблены спасылкі на іншы дакумент — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 9021, а. 38; Яніцкая М. М. Упам. тв., с. 85).

Матэрыялы сістэматызаваны па выяўленых архіўных дакументах і работах: Korzon T. Wewnętrzne dzieje Polski za St. Augusta. Warszawa, 1897, t. 2, s. 229; Jelski A. Wiadomość historiczna o fabrice szkieł i zwierciadeł ozdobnych w Urzeczu Radziwiłłowskim na Litwie.— Sprawosdania Komisji Historii sztuki, 1899, t. 6; Wojciecki A. Dzieje gopodarsze Polski porozbiorowej. Warszawa, 1922, t. 2; Museum w Grodnie. Grodno, 1925, s. 32; Urbański A. O fabryce szkiel w Urzeczu Radziwiłłowską.— Poludnie. Wilno, 1932, zeszyt 3; Матэрыялы да гісторыі мануфактуры Беларусі ў часы распаду феадалізму (1796—1840). Мн., 1934, т. 1, с. 2, 22—28; Kula W. Manyfactura sukienna Radziwiłłowa w Nieswiezu. Roczniki dzejów spolecznych i gospodarczych. Poznań, 1947, t. 9; Kameńska Z. Fachowcy cudzoziemecy w manufakturach magnackich XVIII. (Manufaktura Urzecza Radziwiłłów).—Przegląd Historyszny. Warszawa, 1952, t. XLIII, zeszyt 3—4, s. 518—535; Smoleńska B. Materiały do dziejów huty szklanej w Nalibokach w XVIII wieku.— Teki archiwalne. Warszawa, 1953; Карпачев А. М. О социально-экономической сущности вотчинной мануфактуры.— Вопросы истории, 1957, № 8; с. 101—117; Buczkowski K. Dawne szkła artystyczne w Polsce. Kraków. 1958; Kamień-

ska Z. Manufaktura szklana w Urzeczu (1737—1846). Warszawa. 1964; Романовский Н. Т. Развитие мануфактурной промышленности в Белоруссии (вторая половина XVIII в.— первая половина XIX в.). Мн., 1966, с. 40—54; Chojnacka H. Początki szkla krystalowego w Polsce.— Szklo i ceramika, 1969, nr. 10; Жаврид М. Ф. Белорусское стекло. Мн., 1969, с. 32; Яніцкая М. М. Урэцкае шкло.— Помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Мн., 1970, № 2, с. 44; Яницкая М. М. Стекло Налибок и Уречья.— Декоративное искусство. М., 1972, № 7, с. 48—49; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии, с. 154—158; Яніцкая М. М. Урэцка-налібоцкае шкло.— БелСЭ. Мн., 1974, т. 10, с. 489—491; Polskie szkło do polowy 19 wieku. Wrocław — Warszawa — Kraków — Gdańsk, 1974; Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.), с. 1—88.

76 У сувязі з невялікай колькасцю мастацкага шкла, якое захавалася ў Беларусі і Літве, адсутнасцю на помніках мясцовых мануфактур дат атрыбуцыя гэтых вырабаў вельмі складаная і таму ўсімі даследчыкамі робіцца арыенціровачна. Гэта з'ява характэрна і для шкла рускіх мануфактур (Суханова И. М. Художественное стеклоделие.— В кн.: Русское декоративное искусство. М., 1962, т. 2, с. 582, примеч.).

77 Яніцкая М. М. Беларускае мастацкае шкло (XVI—XVIII стст.), с. 52.

78 Там жа, с. 57—62.

79 Киев и западные земли Руси в IX—XIII вв. /Под ред. Л. Д. Побыля, П. С. Саханя, Г. В. Штыхова, с. 59, 103, 130.

80 Лысенко П. Ф. Города Туровской земли, с. 160.

81 Игнатенко А. П. Указ. соч., с. 12—13.

82 АСЗР, т. 1, с. 146.

83 Записки Северо-Западного отдела русского географического общества. Вильно, 1910, кн. 1—2, с. 227; Минская старина. Мн., 1909, вып. 1, с. 106—110, 117—118; АВК, т. 6, с. 422; Собрание древних актов и грамот. Мн., 1848. с. 34.

84 АВК, т. 17, с. 4.

85 Жывапіс Беларусі XII—XVIII стст., іл. 22, 26, 89, 91, 117, 123, 127, 129—130, 132, 135—136, 141—143, 148, 150—152; Высоцкая Н. Ф. Пластыка Беларусі XII—XVIII стст., іл. 153—166.

86 Грицкевич А. П. Указ. соч., с. 88—89, 91; ОЦМЕ, т. 9, с. 93—94; Якуніна Л. І. Слуцкія паясы. Мн., 1960, с. 65; Палеес А. Ткацтва на Беларусі.— Беларусь, 1947, № 3, с. 51; Трызна Д. С. Беларускія дываны і габелены. Мн., 1981, с. 11.

87 Грицкевич А. П. Указ. соч., с. 84—85; БелСЭ, т. 12, с. 606.

88 Там жа, с. 109.

89 Там жа, с. 88.

90 БелСЭ, т. 12, с. 606.

91 Thornton P. Jean Revel dessinateur de la grande fabrique.— Gazette des Beaux Arts, 1960, t. 15, Juillet — août, p. 72.

92 Бирюкова Н. Ю. Указ. соч., с. 127; Туманова Т. Н. Французские художники-орнаменталисты. Автореф. дис. канд. искусствовед. Л., 1978, с. 18.

93 Да 1780 г. было больш за 20 мануфактур, у 1800 г.— 2. З 1780 г. пачынаецца ўпадак мануфактур. Кароль знімае А. Тызенгаўза (1784) з пасады кіраўніка мануфактур і перадае іх пад нагляд Ржэвуцкага, што не мяняе становішча (паводле М. Т. Раманоўскага). Прычыны хуткага ўпадку гродзенскіх і брэсцкіх мануфактур М. Т. Раманоўскі бачыў у адсутнасці ўнутранага рынку, значнага, гібкага гандлёвага капіталу і пагарджэнні шляхты і магнатаў мясцовымі прамысловымі вырабамі, а таксама ў адсутнасці заступніцкіх мер урада (цяжкасці выдачы крэдыту і г. д.).
Матэрыялы сістэматызаваны па даследаваннях: Kałaczkowski J. Wiadomości tyczące się przemysłu i sztuki w dawnej Polsce. Kraków, 1888, s. 36—57, 211; Орловский Е. Ф. Указ. соч., с. 171—176; Гибнянский Н. Г. Граф Антоний Тизенгауз и гродненская королевская мануфактура. Птг., 1916, с. 1—10; Jodkowski J. Cechy grodzieńskie. Grodno, 1926; Dąbrowski S. Artyści na dworze Antoniego Tyzengauza.— Biuletyn naukowy, 1933, nr. 3, s. 134—140; Матэрыялы да гісторыі мануфактуры Беларусі ў часы распаду феадалізму (1796—1840), т. 1, с. 4; Изобразительное искусство Белорусской ССР. Каталог выставки /Сост. Е. Аладова, А. Палеес. М.—Л., 1940, с. 12—14; Квитницкая Е. Д. Строительство Тизенгауза в Гродно.— Архит. наследство, 1958, № 11, с. 21—24; Гродно. Исторический очерк. Мн., 1960, с. 28; Игнатенко А. П. Указ. соч., с. 63; Романовский Н. Т. Указ. соч., с. 79—97; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии, с. 97; Болбас М. Ф. Развитие промышленности в Белоруссии (1795—1861). Мн., 1966, с. 63—65, 244; Mańkowski T. Mecenat artystyczny Stanisława Augusta. Warszawa, 1976, s. 279; Трызна Д. С. Указ. тв., с. 43—46.

94 Mańkowski T. Mecenat artystyczny Stanisława Augusta. Warszawa, 1976, s. 280, 282.

95 Маркова В. И., Вишневская И. И. Итальянские и французские ткани на Руси XVI—XVIII вв. М., 1976. Высокія цэны на гродзенскія вырабы, што паслужыла адной з прычын упадку мануфактур, былі звязаны з вельмі вялікай аплатай французскім спецыялістам, аб чым сведчыць пісьмо ліёнскага ткача Яна Баптыста Дэкера (Jan Baptist Dequair) да свайго брата Цэзара ад 24 снежня 1773 г. (Mańkowski T. Op. cit., s. 287).

96 1-шы нясвіжска-слуцкі перыяд (1730—1750-я гг.): 1730 (паводле А. П. Грыцкевіча); 1743, 1744, 1751 (паводле Т. Манькоўскага — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7430, а. 1); 1754, 1757—1760 (ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 4997, а. 1—2 адв.); 1758, 1760, 1763 (не пазней, перамяшчэнне «Персіярні» з Нясвіжа ў Слуцк — паводле А. М. Карпачова); у 1756 г. фабрыка пабудавана — ЦДГА СССР, ф. 1350, воп. 312, адз. 89, а. 291 адв.; 24 студзеня 1758 г. (дагавор з Я. Маджарскім: 24 станкі — 200 паясоў, купля матэрыялаў — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7430, а. 1, адз. 4997, а. 1—5, 6 адв., 8 адв.).
2-гі перыяд (каля 1760—1778): 1763 (ведамасць гадавой аплаты — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7431, а. 46); 1764 (расходная ведамасць); 20 чэрвеня 1770 г. (пісьмо Яна Маджарскага Каралю Станіславу Радзівілу (1734—1790); 20 мая 1776 (дагавор аб здачы ў арэнду мануфактуры паясоў князёў Радзівілаў у Слуцку Яну Маджарскаму — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7430, а. 15).
3-ці перыяд (1778—1807): 1778 (арэнда мануфактуры Лявонам Маджарскім да 12 сакавіка 1807 г.— ЦДГА

БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7430, а. 20); 1790 (сейм Рэчы Паспалітай даў Лявону Маджарскаму шляхецкае званне з усімі яго патомкамі, герб «Дар» — паводле А. П. Грыцкевіча); 1793 (28 станкоў, 60 чалавек); 1796 (у год да 200 паясоў па 100—300 злотых, г. зн. павелічэнне ў параўнанні з 1760 г. у 8—10 разоў — паводле А. М. Карпачова); 1807 (арганізацыя працы на слуцкай мануфактуры — ЦДГА БССР, ф. 694, воп. 2, адз. 7430, а. 89, 95 — копія XIX ст.).

4-ты перыяд (1807—1846): 1807 (кіраўнік фабрыкі — беларус Фама Барсук, 24 станкі, 12 абслугоўваючых і 24 работнікі); 1828 (1 станок — 2 работнікі); 1844 (закрыта фабрыка); 1846 (апошнія вырабы гэтай мануфактуры).

Матэрыял сістэматызаваны па наступных публікацыях: Baliński M., Lipiński T. Starożytna Polska (pod względem historycznym geografisznym i statystycznym opisana). Warszawa, 1886, t. 4, s. 545—546; Korzon T. Wewnetrze dzieje Polski za Stanislawa Augusta. Kraków, Warszawa, 1877 t. 2; Martnowski F. Wystawa sztuki i starożytnosci.— Klosy, 1881, t. 33, nr. 844; Kałaszkowski J. Wiedomosci tycząse się przymysłu i stuki w dawnej Polsce. Kraków, 1888; Jelcki A. Wiadomość historyczna o persearni Radziwiłłowckiej w Slucku.— Sprawosdania Komisji do badania Histirii i sztuki w Polsce, 1896, s. 25; Römer A. Pasy polskie, ich fabriki i znaki.— Sprawozdanie Komisji do badania Historii i sztuki w Polsce. Kraków, 1896, t. 5; Kryszyński T. Ostatnie wyniki badań nad pasami polskimi. Kraków, 1939; Zarhowiecki L. Historya tkanin jedwabnych. Kijów, 1915; Зеленский И. О мануфактурах Минской губернии. Описание Минской губернии. М., 1864; Cox R. Les soierier d'art (depuis les origines jusgu'a nos jours). Paris, 1914; Верещагин В. А. Старый Львов. Птг., 1915, с. 94—96; Wojciecki A. Dzieje robotników przemysłowych w Polsce. Warszawa, 1929; Матэрыялы да гісторыі мануфактуры Беларусі ў часы распаду феадалізму (1796—1840). Мн., 1934, т. 1, с. 2; Изобразительное искусство Белорусской ССР. Каталог выставки, с. 12—14; Палеес А. Ткацтва на Беларусі.— Беларусь, 1947, № 3, с. 51; Беларускі народны арнамент /Уступ. артыкул М. С. Кацера. Мн., 1953; Mańkowski T. Polskie tkaniny i hafty XVI—XVIII wieku. Wrocław, 1954; Kula W. Szkice o manufakturach w Polsce XVIII wieku. Warszawa, 1956, t. 1—2; Карпачев А. М. Указ. соч.; Романовский Н. Т. К вопросу о возникновении и развитии мануфактурной промышленности в Белоруссии.— В сб.: Труды географического факультета Белорусского государственного университета, 1958, вып. 2, с. 1—10; Tkanina polska/ Bułhakowa K., Grabowski J., Markiewicz M., Plutyńska E., Śledziewska A. Warszawa, 1959; Грицкевич А. П. Слуцк. Мн., 1960; Якуніна Л. І. Упам. тв., с. 1—234; История БССР. Мн., 1961, т. 1, с. 209, 215—219; Карпачев А. М. Мануфактура с принудительным трудом и ее значение в развитии капитализма.— Вопросы истории, 1962, № 2; Игнатенко А. П. Указ. соч., с. 20—23; Болбас М. Ф. Развитие промышленности в Белоруссии (1795—1860). Мн., 1966, с. 142—253; Романовский Н. Т. Указ. соч., с. 55—59; Грицкевич А. П. Армянская мануфактура в Белоруссии в конце XVIII в.— Вестник общественных наук АН АрмССР, 1967, № 4 (288), с. 44—53; Грыцкевіч А. П. Мануфактура шаўковых паясоў у Слуцку.— Помнікі гісторыі і культуры, 1970, № 2, с. 48—49; Грицкевич А. П. Слуцк. Мн., 1970, с. 10; Карпачоў А. М. Вотчынная мануфактура.— У кн.: Гісторыя БССР. Мн., 1972, т. 1, с. 357—360; Кацер М. С. Народно-прикладное искусство Белоруссии, с. 98—105; Козловский П. Г. Магнатское хозяйство Белоруссии во второй половине XVIII в. Мн., 1974, с. 23; Mańkowski T. Mecenat artystyczny Stanisława Augusta. Warszawa, 1976; Карпачев А. М. Одиссея слуцких поясов.— Неман, 1978, № 8, с. 188—189; Кирюхин Г. А. Слуцкие пояса. Мн., 1981, с. 1—24; Карпачоў А. М. Узнікненне і развіццё слуцкай вотчыннай мануфактуры.— Весці АН БССР. Сер. грамад. навук. Мн., 1982, № 3, с. 86—93; Грыцкевіч А. Слуцкія паясы.— Мастацтва Беларусі, 1983, № 3, перад с. 49.

97 Mańkowski T. Op. cit., s. 281.

98 Mańkowski T. Op. cit., s. 330.

99 ThB, Bd. 8, S. 516; Bénézit E. Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs, graveurs de tous les temps et de tous les pays. Paris, 1924, t. 2, p. 46.

100 Бирюкова Н. Ю. Указ. соч., с. 125.

101 Даклад А. В. Луначарскага ад 13 сакавіка 1924 г.— Цыт. па кн.: Дервиз П. П. Техника серебряного производства. Л., 1929, эпіграф.

СПЕЦЫЯЛЬНЫЯ ТЭРМІНЫ

Аграмант — мерныя карункі, у якіх зубцы размешчаны з двух бакоў.

Ангоб (engobe) — белы густы парашок, змешаны з вадой або малаком да гушчыні смятаны, выкарыстоўваецца як падкладка пад паліву.

Антэпендыум (antependium, frontale) — аздабленне, якое акаймляе менсу алтара.

Армушэль (Ohrmuschel — вушная ракавіна) — арнамент адпаведнай формы.

Арнат (ornat) — літургічнае адзенне. Мае форму выцягнутага прамавугольніка з закругленымі краямі і выразам для галавы даўжынёй да каленяў.

Бліскаўкі (пеляпёлы) — дробныя металічныя кружочкі з адтулінай пасярэдзіне.

Біць — нітка ў выглядзе тонкай металічнай палоскі.

Валачонае золата — тонкая нітка з металу.

Далматыка, або далматык (dalmatique; dalmatika),— літургічнае адзенне.

Драбніцы — металічныя пласціны разнастайных форм.

Дыскас — свяшчэнная пасудзіна ў выглядзе блюда (іншы раз на ножцы).

Камка — шаўковая аднакаляровая тканіна з затканым узорам. У аснове і ўтку выкарыстоўваюцца ніткі аднолькавай таўшчыні.

Каніцель — тонкі металічны дроцік, скручаны ў выглядзе спіралі.

Капа (kapa) — літургічнае адзенне.

Кнорпель (knorpel — храсток) — арнамент адпаведнай формы.

Край — паласа карункаў з зубцамі на адным баку.

Місал, або мшал (mszal; missal),— назва літургічнай кнігі ў рымска-каталіцкім касцёле, у якой тэксты пастаянных і пераменных служб падаюцца ў каляндарным парадку тыдняў і святаў.

Манстранц (monstrance; monstrancja) — літургічная пасудзіна.

Паліва — тонкі шклопадобны слой, які пакрывае паверхню керамічнага вырабу і замацоўваецца шляхам абпальвання (празрысты або непразрысты, называецца эмаллю).

Пацыфікал — рэлікварый у форме крыжа або манстранца.

Прадзенае золата — шаўковая або льняная нітка, шчыльна абвітая вузкай залатой або сярэбранай стужкай.

Пушка, або цыборыум (puszka; ciborium),— прызначалася для захавання камюнікантуў.

Рапорт (rapport) — фрагмент малюнка (узора), які паўтараецца без змяненняў.

Румпа (Rumpf) — выступ тыльнага боку кафлі для мацавання пры кладцы.

Табернакулум, або табернакуль (tabernakulum),— шкафчык у алтары касцёлаў, прызначаны для захавання госціі.

Флет — від пасудзіны, назва якой паходзіць ад музычнага інструмента — флейты.

Шпалеры — тканыя бязворсавыя насценныя дываны.

Цанінніі (Zinn — волава), цаніна — эмалевае пакрыццё кафлі, састаўной часткай якога было волава. Назва перайшла на майстроў шматколернай рэльефнай кафлі, якая ўжывалася для аздаблення інтэр'ераў і экстэр'ераў.

ПРЫНЯТЫЯ СКАРАЧЭННІ

АВК — Акты, издаваемые Виленскою комиссией для разбора древних актов. Вильно, 1865—1915, т. 1—39.

АСЗР — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси. Вильно, 1867—1904, т. 1—14.

БелСЭ — Беларуская Савецкая Энцыклапедыя. Мн., 1969—1975, т. 1—12.

БЭФ — Белоруссия в эпоху феодализма. Мн., 1959—1961, т. 1—3.

ДБЛ АРК — Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У. І. Леніна. Мінск, Аддзел рэдкай кнігі.

ДПБ АРК — Дзяржаўная публічная бібліятэка імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына. Ленінград. Аддзел рэдкай кнігі.

ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из актовых книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске... Витебск, 1871—1906, вып. 1—32.

ЖМНП — Журнал Министерства народного просвещения, 1834—1894, 1901—1906.

ОДУМ — Описание документов архива западнорусских униатских митрополитов. Спб., 1907, т. 2.

ОЦМЕ — Описание церквей и приходов Минской Епархии. Мн., 1878—1879, т. 1—9.

РИБ — Русская историческая библиотека. Спб., 1872—1894, 1903—1917, т. 1—15, 20, 23.

ЦДАСА — Цэнтральны дзяржаўны архіў старажытных актаў. Масква.

ЦДГА БССР — Цэнтральны Дзяржаўны гістарычны архіў БССР. Мінск.

ЦДГАЛ — Цэнтральны Дзяржаўны гістарычны архіў СССР. Ленінград.

Łop. E. — Łopaciński E. Materjały do dziejów rzemesła artystycznego w Wielkim Księstwie Litewskim (XV — XIX w.). Materiały do dziejów sztuki i kultury. Warszawa, 1946, nr. 5.

ThB — Thieme U. Becker F. Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Leipzig, 1907—1947. Bd. 1—36.

Надежда Федоровна Высоцкая

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО БЕЛОРУССИИ XII—XVIII веков

Минск, издательство «Беларусь»

На белорусском, русском, английском, французском, немецком, испанском языках

Афармленне Г. М. Галубовіча, М. І. Ганчарова

Загадчык рэдакцыі Г. М. Галубовіч
Рэдактар А. П. Міронава
Рэдактары замежных тэкстаў В. А. Агрызка, А. І. Павачка, У. А. Чарнышоў
Мастацкія рэдактары М. А. Сауляк, У. А. Маеў
Тэхнічныя рэдактары І. С. Шэршульскі, Я. С. Шляшынская
Карэктары І. М. Пупко, Р. П. Іваненка

ІБ 2757

Здадзена ў набор 29.08.83. Падп. да друку 17.05.84. АТ 22581. Фармат $60\times90^1/_8$. Папера мелаваная. Гарнітура школьная. Таймс. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 29,5. Ум. фарб.-адб. 109. Ул.-выд. арк. 27,44. Тыраж 30 000 экз. Зак. 7904. Цана 11 р. 90 к.

Ордэна Дружбы народаў выдавецтва «Беларусь» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Друкарня Фортшрыт Эрфурт — ГДР.

11 р. 90 к.

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО БЕЛОРУССИИ
XII–XVIII ВЕКОВ

L'ART DÉCORATIF ET APPLIQUÉ DE LA BIÉLORUSSIE
DES XII–XVIII SIÈCLES

DECORATIVE-APPLIED ART OF BYELORUSSIA
XII–XVIII CENTURIES

KUNSTGEWERBE BELORUSSLANDS
12. BIS 18. JH.

ARTE DECORATIVO APLICADO DE BIELORRUSIA
(SIGLOS XII–XVIII)

ORFÈVRERIE
MÉTAL
ARTISTIQUE
CÉRAMIQUE
FAÏENCE
VERRERIE
PAILLE
CUIR
TISSAGE
BRODERIE
DENTELLE
TAPISSERIE

SCHMUCKKUNST
METALLKUNST
KERAMIK
FAYENCE
GLASKUNST
FLECHTEN MIT STROH
LEDERKUNST
WEBEREI
STICKEREI
SPITZEN
TAPISSERIEN

ORFEBRERÍA
METAL
CERÁMICA
LOZA
VIDRIO
PAJA
CUERO
TELAS
BORDADO
ENCAJES
TAPICES

ДЭКАРАТЫЎНА–ПРЫКЛАДНОЕ МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ XII–XVIII СТАГОДДЗЯЎ